

T.C.
YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK ORTAÖĞRETİM SİSTEMİNDE GALATASARAY LİSESİ
(MEKTEB-İ SULTANI): YERİ VE TARİHSEL GELİŞİMİ

Aylin SEMİZ

Sosyal Bilimler Enstitüsü
Eğitim Yönetimi ve Denetimi Yüksek Lisans Programı

İstanbul - 2008

T.C.

**YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TÜRK ORTAÖĞRETİM SİSTEMİNDE GALATASARAY LİSESİ
(MEKTEB-İ SULTANİ): YERİ VE TARİHSEL GELİŞİMİ**

Aylin SEMİZ

Danışman

Prof.Dr.Adil ÇAĞLAR

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Eğitim Yönetimi ve Denetimi Yüksek Lisans Programı

İstanbul – 2008

TC.
YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ ANABİLİM DALI

Türk Ortaöğretim Sisteminde Galatasaray
Lisesi (Mektebi Sultanî): Yeri ve Tarihsel Gelişimi

Aylin Semiz

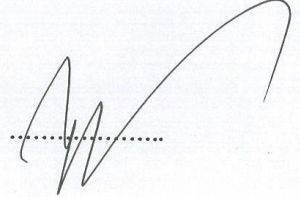
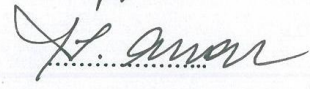
ONAY

Jüri:

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Adil Çoğlar

Üye : Prof. Dr. S. Akın

Üye : Prof. Dr. Sefer Adıgüzel

Yüksek lisans tezi onay tarihi: ...3.../...4.../2008

**TÜRK ORTAÖĞRETİM SİSTEMİNDE GALATASARAY LİSESİ (MEKTEB-İ
SULTANI): YERİ VE TARİHSEL GELİŞİMİ**

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ	IV
ÖZET	VI
ABSTRACT	VII
BÖLÜM 1	1
1 GİRİŞ	1
1.1 Eğitim Kavramı	1
1.1.1 Eğitim Nedir?	1
1.1.1.1 Eğitimin İşlevleri	2
1.2 Öğretim Nedir?	4
1.2.1 Öğretimin İşlevleri	5
1.3 Eğitim ve Öğretim İlişkisi	6
1.4 Türkiye’de Ortaöğretim	6
1.4.1 Tanzimat Öncesi Türk Eğitimi	6
1.4.2 Tanzimat Döneminde Ortaöğretim	8
1.4.3 Mutlakiyet Döneminde Ortaöğretim	13
1.4.4 Meşrutiyet Döneminde Ortaöğretim	15

1.4.5 Cumhuriyet Döneminde Ortaöğretim	17
1.5 Türk Milli Eğitimi'nin Genel Amaçları	22
BÖLÜM 2	24
2. DİL	24
2.1 Dil Nedir?	24
2.1.1 Anadil	25
2.1.2 Yabancı Dil	27
2.2 Dil Öğretimi	28
2.2.1 Anadili Öğretimi	28
2.2.2 Yabancı Dil Öğretimi	30
2.3 Dünyada Yabancı Dil Öğretiminin Kısa Bir Özgeçmişi	31
2.4 Türkiye'de Yabancı Dil Öğretiminin Kısa Bir Özgeçmişi ve Türkiye'nin Günümüzdeki Yabancı Dil Öğretimi Uygulamaları	32
2.4.1 Cumhuriyetten Önceki Dönem	32
2.4.1.1 İslam'dan Önceki Dönem	32
2.4.1.2 İslam'dan Sonraki Dönem	32
2.4.1.3 Tanzimat'a Kadar Geçen Devre	33
2.4.1.4 Tanzimat'tan Cumhuriyete Kadar Geçen Devre	34
2.4.2 Cumhuriyetten Sonraki Dönem	36
2.4.2.1 Atatürk Dönemi	36
2.4.2.2 Atatürk'ten Sonraki Dönem	37

2.4.3 Günümüzdeki Yabancı Dil Uygulamaları	39
2.5 Yabancı Dil Öğretiminin Bugünkü Okul Programlarındaki Yeri	44
2.5.1 Normal Yabancı Dil Öğretimi Yapan Okullar	45
2.5.2 Takviyeli Yabancı Dil Öğretimi Yapan Okullar	45
2.5.3 Yabancı Dille Öğretim Yapan Okullar	45
2.5.3.1 Yabancı Dille Öğretim Yapan Resmi Okullar	46
2.5.3.2 Yabancı Dille Öğretim Yapan Özel Türk Okulları	46
2.5.3.3 Yabancı Dille Öğretim Yapan Özel Yabancı Okullar	47
BÖLÜM 3	48
3. GALATASARAY LİSESİ (MEKTEB-İ SULTANİ)	48
3.1 Galatasaray İsmi Nereden Gelmektedir?	48
3.2 Galatasaray Lisesi'nin Konumu	50
3.3 Galatasaray Mekteb-i Sultanisi Öncesi Siyasi Durum	51
3.4 Galatasaray Mekteb-i Sultanisi Öncesi Türkiye'de Eğitimin Durumu	52
3.5 Galatasaray Mekteb-i Sultanisi'nin Kuruluşu	55
3.6 Galatasaray Mekteb-i Sultani Nizamnamesi	57
3.7 Galatasaray Mekteb-i Sultanisi'nin İlk Yıllarında Eğitimdeki Değişiklikler	60
3.8 Galatasaray Mekteb-i Sultanisi'nin Açılışına Olan Tepkiler	61
BÖLÜM 4	65
4. GALATASARAY'DA EĞİTİMİN İLK YILLARI	65

4.1 Galatasaray'ın İlk Öğrencileri	65
4.2 Galatasaray'ın İlk Yıllardaki Eğitim Kadrosu	66
4.3 Galatasaray'ın İlk Yıllardaki Disiplin Yaklaşımı	67
4.4 1868 – 1869 Yıllarındaki Eğitim	69
4.5 1869 – 1871 Yılları Arasındaki Eğitim	72
4.6 1872 – 1904 Yılları Arasındaki Eğitim	74
4.7 1904 – 1918 Yılları Arasındaki Eğitim	82
4.8 1918 – 1950 Yılları Arasındaki Eğitim	95
4.8.1 Atatürk Döneminde Galatasaray Lisesine Verilen Önem	97
4.9 Günümüzde Galatasaray Lisesi	99
BÖLÜM 5	102
5. GALATASARAY LİSESİ'NİN TANINMIŞ MÜDÜRLERİ	102
5.1 M. De Salve	102
5.2 Ali Suavi	102
5.3 İsmail Bey	106
5.4 Abdürrahman Şeref Bey	107
5.5 Tefik Fikret	108
5.6 Prof. Dr. Yıldızhan Yayla	110
5.7 Prof. Dr. Erdoğan Teziç	111
BÖLÜM 6	112
6. GALATASARAY LİSESİ'NİN TÜRK EĞİTİMİNDEKİ YERİ	112

6.1 Modern Eğitimin İlk Basamağı	112
6.2 Darülfünun	116
6.3 Galatasaraylıların Memlekette Öncülüğünü Ettiği Konular	120
6.3.1 Galatasaray Amblemi	123
6.3.2 Galatasaray Derneği'nin Kuruluğu	124
6.4 Ünlü Mezunlar	127
BÖLÜM 7	130
7. SONUÇ	130
EKLER	133
KAYNAKLAR	149

ÖNSÖZ

Yabancı dil öğretmeni olarak yüksek lisans tezimde, Türkiye’de yabancı dil eğitimi konusunda köklü geçmişi olan bir kurumu incelemek istedim. Yaptığım araştırmalarda Türkiye’de ilk yabancı dil eğitimi veren devlet okulu olmasının yanı sıra köklü bir geçmişi ve eğitim yapılanması olduğu için tezimde Galatasaray Lisesini incelemeye karar verdim.

Tez çalışmamın kaynakça planlaması aşamasında Galatasaray Lisesi arşivinden geniş bir şekilde faydalanabileceğimi umuyordum. Ancak, tarihi oldukça zengin bir eğitim kurumu olmasına rağmen 1907 senesinde okulda gerçekleşen büyük yangında okulun kütüphanesi ve arşivleri yok olduğu için söz konusu arşivde sadece bazı öğretmenlerin sicil dosyalarının mevcut olduğunu tespit ettim. Bu sebeple karşıma çıkan kaynak sıkıntısını aşabilmek için İstanbul’daki çeşitli üniversite, devlet, özel ve vakıf kütüphanelerine başvurduğum. Buralardaki uzun çalışmalarım ile büyük ölçüde kaynakça çalışmamı tamamlamama rağmen, Galatasaray Lisesi kütüphanesindeki yıllıklar, makaleler ve müfredat programları sayesinde kaynakça çalışmamı tamamlayarak tezimi bir bütün haline getirmem mümkün oldu. Ayrıca Galatasaray Lisesi mezunlarından olan ve kurum tarihi ile ilgili çok geniş çapta araştırmaları, akademik yayınları ve Mekteb-i Sultani üzerine yayımladığı bir kitabı da olan sayın Prof. Dr. Vahdettin Engin ile yayımlamış olduğu kitabı sayesinde tanıştım. Tez hocam Prof. Dr. Adil Çağlar’ın da desteği ile kendisine ulaştım ve bunun sonucu olarak tez çalışmamı istediğim detay düzeyine ulaştırabildim.

Tezimde Galatasaray Lisesini, okulun eğitim anlayışı ve müfredat değişimleriyle dönemin siyasi etkilerinin öne çıktığı 5 ayrı bölümde incelemeyi uygun gördüm: 1868-1869; 1869-1871; 1872-1904; 1904-1918; 1918-1950. Ayrıca okulun kültürünü oluşturan amblem,

okuldaki yaşam, akademik kadro, mezunlar derneği, Atatürk'ün okula verdiği önem ve okul tarihinde öne çıkan kişileri de tezime dahil etmeyi uygun gördüm.

Galatasaray Lisesi, modern Türk Eğitim sisteminin temellerinin oluşturulmasının yanı sıra okul içerisinde oluşturulan iki fakülte ile yüksek öğretimin de ilk adımlarını atmıştır. Bu nedenle tezimde daha çok Galatasaray Lisesinin ilk dönemlerini detaylı olarak incelemeyi tercih ettim. Bu dönemlerdeki ilk müfredat oluşturulması, eğitimin planlanması ve okulun saygınlığının artması ile diğer adımlar atılmıştır.

Tez konumun seçilmesi aşamasında ve tezimi hazırlamam dönemindeki çalışmalarım boyunca her türlü desteğini esirgemeyen ve yönlendirmeleriyle tezimi geliştirmemde yardımcı olan değerli hocam Prof. Dr. Adil Çağlar'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Tez hazırlama safhasında ve kaynak konusunda çok yardımcı olan, her zaman danışmanlığıyla beni destekleyen Ar. Gör. Engin Karadağ'a çok teşekkür ederim. Ayrıca Galatasaray Lisesi mezunlarından Prof. Dr. Vahdettin Engin'e de müteşekkirim, kendisine çok teşekkür ediyorum. Son olarak yüksek lisansım boyunca beni hep destekleyen sevgili eşime ve aileme de çok teşekkür ediyorum.

Aylin Semiz

ÖZET

1869 yılında Osmanlı Devleti gelecek senelerin de temelini oluşturacak bir eğitim sistemi planlamasını hedefleyerek “Maarifi Umumiye Nizamnamesi”ni yayımlamıştır. Bu nizamname Osmanlı Devleti eğitim sisteminde bir dönüm noktası niteliğinde olmasının yanı sıra Türk Eğitim Sistemi’nin de temellerini oluşturmaktadır. Bu dönemde karşımıza ilk Sultanilerden olan Galatasaray Lisesi çıkmaktadır. Bu kurum Müslüman ve gayri Müslim cemaati birleştirerek, Osmanlıcılık fikriyle batı tarzında düşünen aydın insanları yetiştirmeyi hedefleyen ve yetiştirdiği mezunların da devletin yüksek kademelerinde görev alarak Osmanlı Devletinin gelişmesini amaçlayan bir misyona sahipti.

Osmanlı Devleti, yenilenme çalışmaları sırasında, eğitim alanında da düzenlemeler düşünmekteydi. Yenilikçi eğitim düzenlemeleriyle Osmanlı prensiplerini bir arada harmanlayacak olan Galatasaray Lisesi 1.Eylül.1868’de Fransız eğitimcilerinin de ön ayak olması ile kurulmuştur.

Galatasaray Lisesi’nin eğitim ve öğretim kalitesi, okulun bulunduğu çevreden de çok etkilenmiştir. Pera bölgesinde o dönemlerde yaşayan gayrimüslim kesim nedeniyle bu bölge batılı bir çizgiye sahip olmuştur.

Galatasaray Lisesi kurulduğu günden günümüze kadar gerek kurum kültürü gerekse de diğer ilkelerine bağlı kalmayı ve eğitim kalitesini daima ileriye götürmeyi başarmıştır. Okulun öne çıkan müdürleri, Türk Eğitim ve Edebiyat tarihinde de öne çıkmış olan seçkin kişiler olmuştur. Kurum eğitim prensibi olarak, ülkenin geleceğine etki edecek nitelikte insan yetiştirmeyi amaçlamış ve çeşitli dallarda bu amacına ulaşmıştır. Günümüzde de Galatasaray Lisesi, değişmeyen ekolu ile eğitim ve öğretim hayatına devam etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Galatasaray Lisesi, Ortaöğretim, Yabancı Dil, Osmanlı’da Eğitim

ABSTRACT

Ottoman Nation has published the “Ordinance of General Education” (Maarifi Umumiye Nizamnamesi) on the year of 1869, with the purpose of an education planning system that may establish the foundations of also the years ahead. The said ordinance has also established the core foundations of Turkish Educational System, as well as forming a milestone for the educational system of Ottoman Nation. We notice Galatasaray High School, which is one of the initial Sultaniya schools founded during this period. Gathering the Muslim and non-Muslim communities all along, this institution has assumed the purpose to raise enlightened individuals who contemplate in a European fashion combined with the idea of Ottomanism; and has borne a mission addressing the development of Ottoman Nation through the assignment of the raised graduates in the prominent positions of the Nation.

During the reorganization period, Ottoman Nation has been planning for specific rearrangements also within the education field. The Galatasaray High School has been founded on the date of September 1, 1868 by French educators taking the initiative, with a purpose to blend the Ottoman principals together with the innovative educational arrangements.

The educational and instructional quality of the Galatasaray High School, has deeply been affected by the environment it has been located in. That region has adopted such a European line due to the non-Muslim community that inhabited in the region of Pera during that period.

The Galatasaray High School have succeeded in staying adhered to the institutional culture as well as the other principles and making advances on its own educational quality. The

prominent principals of the School have always been among the elite figures who also stands out within Turkish Educational and Literature history. The institution has aimed to raise the figures with the quality to guide the future of the country as an educational principle, and have eventually achieved those aims on various branches. Currently the Galatasaray High School continues to conduct the education and instruction processes through its everlasting vision.

Key words: Galatarasay High School, Secondary Education, Foreign Language, Education in Ottoman Times

BÖLÜM 1

1. Eğitim ve Öğretim

1.1 Eğitim Kavramı

İnsan eğitimsiz yaşayamaz. İnsan emme, solunum vb. doğuştan getirdiği birkaç tepkinin dışında hemen hemen her davranışı öğrenmek zorundadır. İnsan davranışların bir kısmını kendi kendine öğrenir. Ama davranışların büyük bir kısmını başkalarına bakarak ya da onların rehberliğinde öğrenir. İnsanların başkalarının rehberliğinde öğrenmesi, başkalarınca eğitilmesi demektir. İnsanların başkalarının etkisiyle öğrenmesi ömür boyu sürer. Böylece insan doğumundan ölümüne kadar eğitim süreci içerisindeydir.

1.1.1 Eğitim Nedir?

Eğitim kelimesi eski Türkçede terbiye kelimesiyle karşılanıyordu. Toplum içindeki davranışları uyumlu bir insana yakıştırılan, “terbiyeli” aksi görüldüğünde ise “terbiyesiz” kelimesi bugün hala kullanılmaktadır. Eğitim her felsefi anlayışa ve her bireysel yaklaşıma göre değişik şekillerde tanımlanmıştır. İdealistler, eğitimi tanrıya ulaşmak için yapılan etkinlikler; Realistler insanı toplumun başat kültürüne göre yetiştirme süreci; Marksistler çelişkiyi en aza indirip üretimde bulundurma süreci; Pragmatistler yaşantılar yoluyla kişide istendik davranış değişikliği yapma süreci; Varoluşçular ise insanı sınır durumuna getirme süreci olarak ele almışlardır (Sönmez, 1998).

“Eğitim” her husustan önce, insanoğlunun bugünkü ve yarınki yaşamına bir müdahaledir. Eğitimin bu tür bir müdahale olmasından dolayı, çok çeşitli eğitim anlayışları geliştirilmiştir. Bu eğitim anlayışları zaman ve ülkelere göre son derece değişiklik göstermişlerdir (Hesapçioğlu, 1988).

Doğaya, topluma, insana, kültüre, sanata, özetle tüm varlık, bilgi ve değerler alanına yönelik öğretim, tanıtım, tecrübe, eylem ve her türlü eğitsel etkinlik ve durumları ifade etmek için kullanılan “Eğitim Kavramı” zengin bir içeriğe sahiptir. Bundan dolayı eğitimin tüm unsurlarını içine alan ve yabancı unsurları dışta bırakan bir tanımını yapmak oldukça güçtür (Değirmencioğlu, 1997).

Eğitim, uyumlu vatandaş yetiştirme çabası dışında bir de milli değerlerin temel taşıdır. Eğitimin amacı, toplum değerlerinde birlik, bütünlük ve süreklilik sağlamak; yeni değerler yaratmak; araştırma yoluyla bilgiyi psikolojik esaslar çerçevesinde genç kuşaklara sunarak onların toplumsal milli kalkınmaya dönük üreticilik, girişimcilik ve kişisel yönden optimum gelişmelerine ve uyumlarına yardım etmektir (Kayahan, 2003).

Kısacası istenen, dünü tanıtma, bugünü kavratma ve yarına hazırlamadır. Bu elbette bir değişme süreci içinde gerçekleşecektir ve bu değişim sürecinde kişinin düşüncelerinde ve davranışlarında gözle görülür ve istenilen yönde bir değişim hedeflenir. Buradan yola çıkarak dar anlamda eğitimin tanımını kısaca şöyle yapabiliriz: Kişinin davranışında, kendi yaşantısı yoluyla istenilen yönde bir değişme meydana getirme sürecidir. Bilgili (yetiştirilmiş) insan eğitim sürecinin bir ürünüdür (Kayahan, 2003).

1.1.1.1 Eğitimin İşlevleri

Eğitimin ilk işlevlerinden biri toplumsal işlevdir. Bu işlev ile ifade edilmek istenen, çocuğun toplumun etkin bir üyesi haline gelmesidir.

Tüm toplumlar çocuklarını sosyalleştirir, böylece kültürel sürekliliklerini sağlarlar. Ancak her toplumun kültür kapsamı farklı olduğu için toplumsallaştırmanın kapsamı da her toplumda farklıdır. Toplumun tüm kurumları ve bireyleri toplumsallaştırma sürecinde rol

oyunlar. Aile, okul, arkadaş grupları, medya ve iş çevresi bunlardan bazılarıdır. Okul, toplumsallaştırma sürecinde rol alan kurum ve bireylerden bir özelliği nedeni ile farklılık taşır. Diğer kurumlar informal eğitim yolu ile çocukların sosyalleşmesine katkıda bulunurken, okuldaki toplumsallaştırma süreci formel eğitim yoluyla gerçekleştirilir. Bir başka deyişle, okuldaki toplumsallaştırma süreci planlı, programlı ve amaçlıdır (Toprakçı, 2002).

Toplumlar şimdiki ve gelecekteki varlıklarını korumak, garanti altına almak isterler. Bir başka deyişle, tüm toplumlar siyasal düzene bağlı bireyler yetiştirme yoluyla bütünlüklerini korumaya çalışırlar. Bu da bizi eğitimin siyasal işlevi ile karşı karşıya getirir.

Bir toplumda var olan siyasal düzenin niteliği ne olursa olsun, sürekliliği, toplumu oluşturan bireylerin o düzenin en iyi düzen olduğuna inanmalarına bağlıdır. Bu nedenle toplumun siyasal güçleri eğitimi kontrol altında tutarak, siyasal yapıyla uyumlu bireyler yetiştirmeye çalışırlar (Toprakçı, 2002).

Bireyi geliştirme işlevine baktığımızda ise değişik eğitim uygulamalarıyla bireylere kazandırılmak istenen nitelikleri aşağıdaki şekilde sınıflandırılabiliriz:

- Organların tek tek ve toplu hareketleriyle ilgili becerilerden oluşan devimsel (psycho-motor) beceriler.
- Bilgiyi tanıma, hatırlama, onun üzerinde akıl yürütme; kavramlar, genellemeler, kuramlar vb. oluşturma ve bunları denetleme gibi süreçlerde kendini gösteren yeterliklerden oluşan bilişsel (cognitive) beceriler.
- İlgi, tutum ve öz kavramı (özgüven) gibi adlarla anılan duygu ve eğilimlerden duyuşsal (affective) beceriler (Özçelik, 1987).

Eğitimden gerçekleştirilmesi beklenen diğer işlev olan ekonomik işlev, birbirini tamamlayıcı nitelikte iki görevden oluşmaktadır. Bu görevler; üretici bireyler yetiştirme ve bilinçli tüketiciler yetiştirmektir (Toprakçı, 2002).

Günümüzde ekonominin her hangi bir alanında gerçekleştirilecek üretim için uygun özellikleri bireylere kazandırmakla yükümlü olan kurum eğitimidir. Bir başka ifade ile eğitim, toplumun sahip olduğu insan havuzu ile ekonominin gereksindiği insan gücünü eşlemek durumundadır.

Bilinçli tüketiciler yetiştirme konusunda ise okullar çocukları tüketiciler hakları konusunda bilgilendirirler. Kısa sürede kullanılmaz hale gelen mallar, veya yetersiz hizmet sunumuna karşı bireyin o mal ya da hizmetin bedelini demiş olmaktan doğan hakları vardır ki; biz bunlara “Tüketiciler Hakları” diyoruz. Birey böyle bir durumla karşılaştığında sahip olduğu hakları ve bunları nasıl arayacağını eğitim süreci içerisinde öğrenmelidir.

1.2 Öğretim Nedir?

Öğretim kavramı için birçok değişik tanımlar yapılmıştır. Öğretim daha çok teknolojik bir olaydır ve burada önemli olan tanımlardan çok, “ğretim” ile neyin anlaşılmasının gerektiğidir. Aşağıdaki tanımlar bu konuda fikir vermektedirler:

- Öğrenmenin gerçekleşmesi ve bireyde istenen davranışların gelişmesi için uygulanan süreçlerin tümüdür (Varış, 1978).
- Herhangi bir eğitim kurumunda bir küme öğrenciye belli alan veya konularda bilgi verme işi; resmi ve gayri resmi durumlarda öğrenmeyi kolaylaştıracak etkinlikleri

düzenleme, gerekli araç ve gereçleri sağlama ve rehberlikte bulunma eylemidir (Alaybeyoğlu/Oğuzkan, 1976).

Öğrenme kavramı ise; fizyolojik, biyolojik, psikolojik ve sosyal bir dizi değişmenin etkileşimiyle oluşan ve bir yaşam boyu devam eden süreçlerin ürünüdür. Buna göre öğrenme, yaşamın herhangi bir kesitiyle sınırlandırılmayacak nitelikte kapsamlı ve sürekli etkinlikler dizisidir. Kısaca öğrenmede hem bireyin özellikleri hem de etkileşimde bulunduğu çevrenin özellikleri etkilidir. (Toprakçı, 2002)

Öğrencinin zekâsı, yaşı, hazır bulunuşluk düzeyi gibi bireysel özellikleri onun öğrenmesini etkileyen etkenlerdendir. Çevresel faktörler ise öğrencinin okul, aile ve arkadaş çevresidir. Okulların öğrenmeyi kolaylaştırmak için, öğrencilere nitelikli bir öğretim ortamı sunması gerekir. Ailenin çocuğa sağladığı ekonomik koşullar ve uygun bir fiziksel mekânın yanı sıra, aile üyelerinin öğrenciyi akademik yönden desteklemesi, ona akademik rehberlik yapması ve başarı beklentisinin yüksek olması da öğrencilerin başarısını etkilemektedir. Öğrenciler üyesi oldukları bir grubun normlarına uyarak başarılı veya başarısız olma davranışlarını da kalıcı hale dönüştürebilmektedirler. Bu nedenle öğrencinin içinde olduğu arkadaş gruplarının da denetlenmesi öğrenmeyi olumlu yönde etkileyecektir (Toprakçı, 2002).

1.2.1 Öğretimin İşlevleri

Öğretimin işlevlerini motivasyon, enformasyon, alıştırma ve teşhis olarak sıralayabiliriz. Motivasyon kavramında öğrenciyi öğrenim sürecine yönelten, onun dikkat ve ilgisini çeken, onun dersin amaçlarıyla ilgili bulunmayan başka eylemlere yönelmesini engelleyen öğretim işlevi anlaşılmaktadır. Enformasyonun işlevi ise etkili bir enformasyonun yalnız öğrencilerin ön bilgileri ve öğrenim durumuna göre gerçekleşebileceğinin öğretmen

tarafından bilinmesinin sağlanmasıdır. Alıştırma kavramında, ilke olarak önceden hakim olunan, fakat daha yüksek bir olgunluk derecesine çıkabilecek olan ya da unutmaya karşı güvence altına alınmak zorunda olunan aktivitelerin ortaya çıkarılmasını anlıyoruz. Teşhis işlevi kavramından ise öğretmenin bir öğrenim süreci başında, öğrenim süreci esnasında ve öğrenim süreci sonunda öğrencinin bulunduğu öğrenim durumunu öğrenmeye yönelik tüm aktiviteleri anlamaktayız (Hesapçioğlu, 1998).

1.3. Eğitim ve Öğretim İlişkisi

Bu kavram açıklamalarından sonra eğitim ve öğretimle ilgili bazı tespitlerde bulunabiliriz. Eğitim süreci, öğretim ve öğrenme süreçlerini içine alır ve onlardan daha geniş kapsamlıdır.

Eğitim zaman ve mekân yönünden kapsamlı, süreli ve çok boyutludur. Eğitimde bilgi dahil her türlü tecrübe üzerinde durulur. Öğretim ise güdümlüdür, planlıdır, programlıdır, desteklidir. Öğrencinin öğretmeniyle ve onun sağladığı ortamla etkileşimi önem taşır (Varış, 1978).

1.4 Türkiye’de Ortaöğretim

1.4.1 Tanzimat Öncesi Türk Eğitimi

Selçuklu İmparatorluğunda olduğu gibi Osmanlı İmparatorluğunun geleneksel eğitim politikasında, eğitim işi devlet işlerinden ayrı ve vakıflara bağlı bir hizmet olarak yürütülmüştür. Bu geleneksel Osmanlı eğitim sisteminde, "*Enderun Mektebi*" hariç, diğer

okullar ve kültür kurumları vakıflara bağılı olarak kurulmuş ve yaşatılmıştır.

Bu hükümler, Kanuni Sultan Süleyman'ın Kanunnamesinde yer almış olmakla birlikte, Kanuni'nin Kanunnamesinde de devletle eğitim arasındaki ilişki konusunda bir değışiklik olduğunu gösterecek hükümler yoktur. Devlet eğitimin dışında, savunma, yönetim ve siyasal alanlarındaki hizmetleri yüklenmiştir.

Bu uzun devre içerisinde mektepler ve medreseler üzerindeki denetim hakkı, dini makamlara aitti. "*Sıbyan Mektepleri*"ni "Kadılar", "Medreseleri" ise "*Mefihat Makamı*" denetliyordu.

Bu durum, 1924'de "*Maihat*"ın kaldırılmasına kadar devam etmiştir. 18. Yüzyılda Avrupa'da başlayan endüstrileşme sonuncunda, Osmanlı İmparatorluğu, Avrupa karşısındaki eski üstünlüğünü kaybederek gerilemeye başladı. Geçmişin parlak gururu ile kendi içine çekilmiş olan Osmanlı İmparatorluğu, Avrupa'nın bu gelişmesine önem vermiyor, gerilemesinin nedenini yalnız askeri alanda görerek ona göre tedbir almaya çalışıyordu.

18. Yüzyılın son çeyreğinden itibaren çeşitli yeni askeri okullar kurulmaya başlandı. Devlet ile eğitim arasında kurulan bu yeni ilişki, 19. Yüzyılın ilk yansından itibaren, eğitimin diğere alanlarında da yaygınlaştırıldı. Böylece, eğitim ve öğretim, bir devlet politikası özelliğini kazandı.

Devletin eğitim ve Öğretim kurumları üzerindeki ilk denetimi, çeşitli makam ve otoritelere dağılmış bulunan vakıfların gözetim ve denetimini bir elde toplamak amacıyla, 1826'da kurulan "*Evkaf-ı Hümayun Nezareti*" ile olmuştur. Böylece kurulan yeni mektepler, ilk defa devlet kuruluşları arasında yer almış oldu (Cicioğlu, 1985).

1.4.2 Tanzimat Döneminde Ortaöğretim (1839-1876)

Tanzimat Döneminden bahsetmeden önce II Mahmut'un eğitim konusundaki çabalarını aktarmak gereklidir. Yeni bilgi ve teknikler için ilim yerine fen kullanılmış, ilköğretim bir fermanla tüm halk için zorunlu hale getirilmiştir. Bu belli bir noktaya kadar eğitimin devlet eliyle zorunlu hale getirilmesi Osmanlı toplumu açısından bir ilktir (Güven, 2004).

Kısaca Tanzimat dönemi eğitimin yaygınlaşması açısından oldukça önemlidir. Kızların eğitimi, sıbyan mekteplerinin ıslahı, yeni metotların uygulanması, idadiye, sultani, darülmuallim denen ve öğretimin rüştiyeden sonraki aşamalarının açılması bu dönemdedir (Sakaoğlu, 1991).

Tanzimat dönemi orta öğretimi üç tür okul halinde şekillenmiştir: Rüştiye, İdadiye, Sultaniye.

İlk kuruldukları zaman, sıbyan mekteplerinin daha iyi öğretim veren üst sınıfları gibi düşünülen rüştiyeler, Tanzimat döneminde çok geçmeden genel orta öğretimin en alt düzeyindeki okullar haline gelmiştir. Askeri olanların dışındakilere Mülkiye Rüştiyeleri de denir. 1846'da Mekatib-i Umumiye Nazırlığı kurulduktan sonra açılmış ve sayıları artmıştır. 1852'de İstanbul'da 12 rüştiye vardı. 1874'te bu sayı 18'dir ve tümünde 1859 öğrenci ile 166 muallim ve hademe bulunmaktadır. 1848'de açılan ve az ileride incelenecek olan Darülmuallimın-i Rüşdi ilk mezunlarını verip öğretmen yetiştirdikçe yeni rüşdiyeler kurulmaya başlanmış (Temmuz 1853) ve 25 Rüşdiye açılmıştır. Bu yeni orta öğretim kurumlarının kurulması ve mezun vermeleri ile yüksek askeri okullar daha ehliyetli öğrenciler bulmuşlardır (Akyüz, 2001).

Rüştiyelerin programında din ve ahlak eğitimi genel ağırlığını korumuştur. Rüştiye eğitimi

bu özelliği ile genel anlamda yetersiz kalıyordu. Bu nedenle daha üstün bir eğitim kurumu olarak “Mahreci Eklam” açılmıştı. Bu okul önce rüştiye sonrasında bir yıllık eğitim olarak düşünülmüş fakat sonrasında eğitimi 3 yıla çıkılmıştır. Bu okulun ilk mezunları Meclisi Maarife getirilerek imtihan edilmiş ve beğenilmiştir. Öğrenciler başarılarına göre çeşitli görevlere atanmışlardır (Tekeli ve İlkin, 1993).

Tanzimatın son yıllarına doğru, 1869 yılında Fransız eğitim sisteminin etkisi altında Eğitim Genel Tüzüğü (Maarif-i Umumiye Nizamnamesi) eğitim yönetiminde bir dönüm noktası olmuştur. 1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesi, rüştiyelerin 500 evi geçen kasabalarda kurulacağını öngörür. Okulların yapım masrafları ve muallim maaşları illerin maarif idaresi sandığından karşılanacaktır. Öğretim süresi 4 yıldır ve sıbyan mekteplerini bitirip şahadetname alan öğrenciler sınavsız kabul edilir (Başaran, 1996).

Nizamnameye göre erkek rüştiyelerinin programı şöyledir:

Mebadi-i ulum-i diniye, Lisan-ı Osmani kavaidi, İmla ve İnşa, Tertib-i cedid üzere kavaid-i Arabiye ve Farisiye, Tersim-i hutut, Mebadi-i hendese, Defter tutmak usulü, Tarih-i Umumi, Tarih-i Osmani, Coğrafya, Cimnastik, Mektebin bulunduğu yerde en çok kullanılan dil, ticaret merkezlerinde zeki öğrencilerden isteklilere 4. yılda Fransızca.

Kız rüştiyelerinin programı:

Mebadi-i ulum-i diniye, Lisan-ı Osmani kavaidi, Mebadi-i kavaid-i Arabiye ve Farisiye, İmla ve İnşa, Müntehabat-ı edebiye, Tedbir-i menzil, Muhtasar Tarih ve Coğrafya, Hesap ve Defter tutmak usulü, Nakşa medar (yardımcı) olacak derecede Resim, Ameliyat-ı hiyatiye, Musiki (mecburi değil)

İdadiyeler:

Bu terim önceleri, Harp Okulu ve Askeri Tıbbiye'ye girmek isteyen gençlerin eksik bilgilerini tamamlamak amacıyla açılan hazırlık sınıfları için kullanılmış ve 1845'de bunlar ordu merkezleri ile Bosna'da açılmıştır. O zaman programları Rüştiyelerden pek farklı değildi ve 11-14 yaşları arasında öğrenci alıyorlardı. Öğretim süreleri üç sınıflı mahallerinde, 4. ve son sınıfı da birleşik olarak İstanbul'da idi.

İstanbul'da ilk açılan idadi, Mekteb-i Fünun-1 idadiyedir (Nisan 1845). Mekteb-i Harbiye öğrencileri sınavdan geçirilerek orta düzeyde bulunanlar bu okula ayrılmıştır (Eylül 1845). Bu okul, 1872'de Kuleli kışlasına taşınınca Kuleli Askeri İdadisi olarak anılmıştır. Yine 1845'de Bursa'da bir Askeri idadi kurulmuş ve sonradan Işıklar Askeri İdadisi olarak anılmıştır.

1846'dan sonra Rüştiyeler ve 1850'de açılan Darülmaarif'de, sıbyan mekteplerinden gelen öğrencilerin programları izleyebilecek düzeye ulaştırılmaları için açılan özel sınıflara ve bu kurumlara kaynak olan bazı sıbyan mekteplerine de İdadi adı verilmiştir.

İdadi teriminin bir orta öğretim kurumunun adı olarak tutunması 1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile kesinleşmiştir.

Bu Nizamname, Müslüman ve Hıristiyan Osmanlı tebaasını birbirine kaynaştırmak ve ortak bir kültürle yetiştirmek düşüncesiyle 4 yıllık Rüştiyelerin üstünde, öğretim süresi 3 yıl olacak ve sancak merkezlerinde açılacak idadi adı altında bir okul tipi düşünmüş ve bununla orta öğretimin süresini Rüştiye ile birlikte 7 yıla çıkarmış fakat bu bir süre kâğıt üzerinde kalmıştır.

Aynı Nizamnameye göre idadiyelerin dersleri şunlardır:

Mükemmel Türkçe Kitabet ve inşa, Fransızca, Kavanin-i Osmaniye, Mantık, Mebadi-i

ilm-i Servet-i Milel, Coğrafya, Tarih-i Umumi, ilm-i Mevalid, Cebir, Hesap ve Defter tutmak usulü, Hendese ve ilm-i Mesaha, Hikmet-i Tabiiye, Kimya, Resim. Bu derslerden bazıları, mahallin özelliği gerektirirse, Maarif Nezaretinin izni ile değiştirilebilmekteydi.

Bu programda din dersleri, Arapça, Farsça görünmüyordu. Nizamnamede idadiyelerin öğretim dilinin ne olacağı da belirtilmiyordu. Fakat bunun Türkçe olduğu anlaşılıyordu. İdadiyeler için "çift öğretim dilli" diyenler varsa da belgelerde böyle bir kayda rastlanmamıştır. Aslında Türkçeden başka, ayrıca bir azınlık diliyle öğretim yapılması, idadiyelerin birleştirip kaynaştırıcı, başka deyişle siyasi ve kültürel amacına aykırı olurdu (Akyüz, 2001).

Bu nizamname ile köy ve mahallelerden başlayarak illere doğru ilköğretim ve ortaöğretim yayılmış olacaktı. Ama nizamnamenin oluşturmayı düşündüğü bu Osmanlı Eğitim Sistemi, Cumhuriyet'e dek yalnızca İstanbul'da gerçekleştirilebildi, ülke düzeyinde çok az okul açılabilirdi. Fakat bu nizamnamenin getirmeye çalıştığı eğitim sistemi şimdiki Türk Eğitim Sisteminin temelidir. O yıllardan günümüze dek yapılan çalışmalar hep bu nizamnamenin çerçevesinde kalmıştır (Başaran, 1996).

Sultaniyeler:

Bu terim Galatasaray'da gerçek anlamıyla kurulan ilk liseye verilen Mekteb-i Sultani adı ile ortaya çıkmıştır.

Müslüman ve Hıristiyan bütün Osmanlı tebaasının memleket hizmetlerinde eşit şartlarla sorumluluk alabilecek bir seviyede yetişmesi ve Batı irfanı ile beslenmiş aydınlar sınıfının bir an önce oluşması gereği kendini kuvvetle hissettirmeye başlamıştı. Maarif Nezaretinin kuruluşundan sonra Rüştiyelerin sayıları arttırılsa da yüksek okullara öğrenci hazırlamak

için yeterli kaynaklar bulunamadığı için, Batı ülkelerindeki yapı ve düzeyde bir öğretim basamağının kurulması gerektiği anlaşılmaya başlanmıştır.

Sultani düzeyinde bir okul da İstanbul'da 1873'de öğretime başlayan Darüşşafakadır. Cemiyet-i Tedrisiye-i İslamiye'nin çabasıyla açılan Darüşşafaka, anasız, babasız, fakir çocukların alındığı önemli bir lise olmuştur. Okulda Fransız askeri liselerinin programı izlenmiş, öğretim Türkçe olarak yapılmış ve yıllarca Türk asker öğretmenler para almadan görev yapmışlardır (Akyüz, 2001).

Darüşşafaka devletin en üst kademe bürokratlarınının 1865'te kurduğu "Cemiyeti Tedrisiye İslamiye" tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu okulda dersleri ücretsiz olarak cemiyet üyeleri okutuyordu. Bunlar arasında Namık Kemal, Vidinli Tevfik Paşa gibi ünlü aydınlar vardı. Darüşşafaka'nın bir diğer ilginç yanı telgrafçılığın gelişmesinde oynadığı roldür. Telgraf Türkiye'ye ordu dışında sivil kesim eliyle gelen ilk teknolojidir. 1880'lerde telgraf memuru yetiştirilmek için Galatasaray ve Darüşşafaka düşünülmüştür. Galatasaray daha elit öğrenci kitlesine yönelince Darüşşafaka bu işe ayrılmıştır (Tekeli ve İlkin, 1993).

Kızlar için 1859'da İstanbul'da Cevri Kalfa İnas Rüştüyesi açıldı. Buna Sultanahmet Kız Rüştüyesi de denir. 1870'lerden itibaren kız rüştüyeleri taşrada önemli merkezlere yayılmıştır. Fakat taşrada bu okulların, özellikle kadın öğretmen bulunmasındaki güçlük nedeniyle, gelişmeleri yavaş olmuştur: Bu şekilde 1875'te Isparta'da açılan kız rüştüyesine, kadın öğretmen bulunmadığından çok yaşlı bir zat öğretmen atanmış, onun ölümüyle okul 1901'de bir kadın öğretmen sağlanıncaya kadar kapalı kalmıştır (Akyüz, 2001).

Sonuç olarak Tanzimat dönemi ve okulları Türk eğitiminde bir başlangıçtır. Bugün bile hangi önemli eğitim kurumumuzun tarihini incelersek Tanzimat'ın izlerini buluruz. İlköğretimin zorunlu kılınması ve yaygınlaştırılması, yüzlerce yıllık öğretim metodunun

değiştirilmesi, din eğitiminin, temel eğitimin, bir ölçüde de laik eğitimin ve yabancı dil öğretiminin gündeme gelmesi, kızlara ortaokul kapılarının açılması, öğrencilere özel kıyafetler öngörülmesi, okul binaları yapılması, Türkçe eğitimin esas alınması o dönemin en önemli noktalarını oluşturmaktadır (Sakaoğlu, 1991).

1.4.3 Mutlakiyet Döneminde Ortaöğretim (1878-1908)

Tanzimat döneminin eğitim gelişmeleri İstanbul içinde kalmış ve imparatorluğun tamamına yayılmamıştır. Eğitim konusundaki çalışmalar eğitim sisteminin oluşumunu sağlamıştır ama bu sistem büyük sayılarda eğitim yapar hale gelememiştir. Bu sistemin tüm imparatorluğu kapsayacak biçimde uygulanması II. Abdülhamit döneminde olmuştur denilebilir. 1879'dan sonra vilayet maarif idareleri kurulmaya başlanmıştır. Vilayetlerde maarif meclisleri kurulmuştur. 10 yıl sonra Hicaz dışında tüm vilayetlerde maarif idaresi kurulmuş bulunuyordu. Bu idareler elinde 1869 Maarif Nizamnamesinin uygulanmasıyla iptidailer, rüştiyeler, idadiler ve sultanilerden meydana gelen eğitim sistemi tüm imparatorluğa yayılmıştır.

Okul sistemindeki yaygınlaşmaya paralel olarak bunların öğretmen gereksinimlerini karşılayacak öğretmen okullarının sayısının da arttırılmasına gidilmiştir. 1908'de Darül Mualliminlerin sayısı 31'e çıkmıştır. Bu dönemde eğitim talebini karşılamak amacıyla İstanbul'da hızla gelişen özel okullar açılmıştır. Bu özel okullar genellikle iptidai ve rüştiye düzeyindedir. Bunlar Müslüman kesimin seçkinlerinin oturduğu yörelerde 1880'lerde 20-30 odalı konaklar kiralanarak kurulmaya başlanmıştır. Bu okulların her birisinin kendine özgün nitelikleri vardı. Kimi Fransızcaya, kimi fen, kimi de Arapça öğretimine önem veriyordu (Tekeli ve İlkin, 1993).

1882-1890 yılları arasında Rüştiye'yi de içine alan idadilerin yaygın olarak taşrada da

açıldığı görülür. Bunlar il merkezlerinde Rüştiye ile birlikte 7, sancak merkezlerinde Rüştiye ile birlikte 5 yıllık idadilerdi. Böylece gelişen ortaöğretim, kaza ve büyük bucak merkezlerine kadar yayılan Rüştiyelerle birlikte kent ve kasaba halkı arasında yüksek öğretime öğrenci ve serbest meslekler, mahalli ve resmi hizmetler için de eleman yetiştiren kaynaklar olmuştur. Taşrada Girit hariç başka yerde açılmayan Sultaniyelerden beklenenleri işte bu idadiler yerine getirmiştir.

Abdülhamit dönemi sonlarında ülkede 619 Rüştiye mektebi vardı. Bunların 74'ü kızlara ait idi. Tüm Rüştiyelerde 40 bin kadar öğrenci bulunuyordu. İdadilerin sayısı da, bu dönem sonlarında 109 ve öğrenci sayısı 20 bin kadardı.

Bu dönemde, Münif Paşa'nın Maarif Nazırlığı zamanında İstanbul'da idadi düzeyinde bir kız okulunun açıldığı görülür (1880). Batılı bir anlayışla, genel kültür dersleri, Türkçe, Fransızca, Almanca, İngilizce, Musiki, el ve ev işleri gibi dersleri programına alan bu okul iki yıl öğretimden sonra halkın ilgisizliği nedeniyle kapanmakla beraber, kızlara ait orta öğretim alanında önemli bir atılım sayılmalıdır.

Ayrıca, sayıca çoğaltılmaya çalışılan rüşdiye ve idadilerin programlarında yapılan değişikliklerle Din ve Ahlak derslerine ağırlık verilmiş, Sait Paşanın koydurduğu Fransızca Rüştiyelerden kaldırılmıştır.

Sınav sistemi:

Bir okula giriş (dühul) sınavı dışında sınavlar ikiye ayrılırdı: İmtihan-ı hususi, İmtihan-ı umumi.

İmtihan-ı hususi: Ara sınavı anlamındadır ve üç ayda bir dersin öğretmeni tarafından yapılırdı.

İmtihan-ı umumi: Her sene-i tedrisiye (öğretim yılı) sonunda, Rüştüye ya da İdadi mektepleri idaresince tayin edilen mümeyyizler vasıtasıyla yapılırdı. Mümeyyizler genellikle başka okulların öğretmenlerinden oluşurdu. Sınav tarihi on gün öncesinden öğrencilere duyurulur ve bu süre zarfında ders öğretmenleri öğrencileri sınava hazırlarlardı.

Notlar şöyleydi:

9-10: Aliyyülala (Pekiyi) / 8: Ala (iyi) / 6-7: Karib-i Ala (ıyıye yakın) /5: Vasat (Orta) / 4: Karib-i Vasat (Ortaya yakın) / 3: Zayıf / 1-2: Edna (Pek zayıf).

İmtihan-ı umumide, terfi-i sınıf (sınıfı geçmek) için her dersten en az 4 almak, aynı zamanda not ortalamasının 5 olması gerekirdi. Şahadetname almak için ise, not ortalamasının 6 olması şarttı. Öğrencinin ortalama notu 5 ve daha yüksek, fakat iki fenden (dersten) notu 4'ten (aşağı) ise, yıl sonu imtihanlarından hemen sonra o iki dersten tekrar imtihan edilirdi. Bu sınavda öğrenci bir dersten bile başarısız olduğu takdirde sınıfında ibka olunur (bırakılır). Üssümizan denen bu sistem bazı okullarda çok uzun süre geçerli kalmıştır. Örneğin Siyasal Bilgiler Fakültesinde, 1960'lardan sonra bile bu sistem uygulanmıştır. Orada not ortalamasının 10 üzerinden en az 7 ve asgari notun 5 olması gerekli idi ve 7 ortalama not orta derece sayılıyordu. Böylece geçmişte, not bakımından öğrenciden oldukça yüksek başarı isteyen bir sınav sistemi vardı (Akyüz, 2001).

1.4.4 Meşrutiyet Döneminde Ortaöğretim (1908-1918)

2. Meşrutiyet'in ilanından sonra eğitim alanında yapılan çalışmalar Cumhuriyet döneminde gerçekleştirilecek eğitim devriminin tohumları oldu. Öğretim birliğini sağlamanın ilk girişimi bu dönemde yapıldı. Osmanlı ülkesindeki tüm milletleri bir devlet çatısı altında

birleştirmenin olanaksızlığının anlaşılması, söylenmesinden bile korkulan Türkçülük akımını güçlendirdi ve eğitimin ulusallaştırılması çabalarını arttırdı. Arap harflerinin okunup yazılabilirliğini kolaylaştıracak çalışmaların yanı sıra Latin harflerinin Türk diline uygulanabileceğine ilişkin görüşler belirdi. Kadının eğitimine önceki dönemlerde görülmeyen derecede önem verilmeye başlandı. Bu dönemin en önemli devinimi ilköğretimde görüldü. 1913'te yürürlüğe konan Tedrisat-ı İptidaiye Kanuni Muvakkati ilkokula yeni hükümler getirdi. İlkokul üç yıllık sıbyan ve üç yıllık rüştiye okullarının birleşmesiyle altı yıl süreli bir okul olarak kurulacaktı. İlkokul kendi içinde ilk, orta ve yüksek olmak üzere üç devreye ayrılacak, bunların süreleri ikişer yıl olacaktı. Yasada ilköğretimin halka parasız verileceği kabul edilmişti (Başaran, 1996).

1913 tarihli Tedrisat-ı İptidaiye Kanun-ı Muvakkati, Rüştiyeleri ilk mekteplerle birleştirip ortaöğretimden almıştır. Bu okullar o tarihte ortadan kalkmış sayılır. Fakat Nümune Rüştiyeleri adıyla bazıları Cumhuriyet yıllarına kadar varlığını korumuştur.

Bu dönemde orta öğretim alanında yenilik ve değişiklikler özellikle idadilerde görülmüştür: 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesinin açılmasını hükme bağladığı Sultaniyeler açılmamıştı. 1908'den sonra önce on iki vilayet merkezindeki idadilerin adı Sultani olarak çevrildi. I. Dünya Savaşı yıllarında oluşan Sultanilerin sayısı 50'yi buldu. Bir kısmı yatılı idi, erkeklere ve kızlara mahsus ayrı ayrı okullardı ve ilk kız idadisi 1911'de İstanbul'da açılmıştı. Bu okul 1913'te İstanbul İnas (kız) Sultanisi adını almıştır. İlk Kız Lisesi budur. Okul 1915'te Bezmialem Sultanisi adını almıştır. Fakat İstanbul dışında İnas Sultanisi yoktur (Akyüz, 2001). İstanbul'da Erenköy, Çamlıca, Kandilli gibi sultaniler İnas Sultanisini izlemiştir. Kız sultanilerinin eğitimi 10 yıllık olarak düzenlenmiştir. Bu 10 yıllık eğitim, Darülfunun kızlara açık olmadığı için yeterli

görülmüştür (Tekeli ve İlkin, 1993).

Taşrada ilk kız Sultanileri 1922 sonunda İzmir'de, Ekim 1923'te Ankara'da açılan Kız Liseleridir. Meşrutiyet döneminde Sultaniler, 5 veya 6 yıllık ilköğretim üzerinde, birinci devresi (devre-i ula) 4, ikinci devresi (devre-i saniye) 3 yıl olmak üzere öğretim yapıyorlardı.

Sultanilere 1911'lerde Lise adı verilmesi düşünülmüşse de bu isim 1922 sonundan itibaren kabul edilmiştir (Akyüz, 2001).

1.4.5 Cumhuriyet Döneminde Ortaöğretim

Ortaokul ve liselerde Din ve Ahlak derslerinin zamanla geçirdiği değişikliğin bilinmesi de eğitim tarihimizde önem taşır. Bu safhalar kısaca şöyledir:

1924 programında ortaokullarda Din Dersi vardır; fakat liselerde yoktur. 1930 programında ortaokullardan da Din Dersi kaldırılmıştır. Bu programlarda Ahlak dersi görülmüyordu. Uzun bir süre artık bu dersler programa girmemiştir.

Demokrat Partinin 1950'de iktidara gelmesiyle okullarda din eğitiminin verilmesi konusu kamuoyunu en çok meşgul eden konulardan biri olmuştur. DP'nin din eğitimine önem verileceği biçiminde halka vaatleri vardı. İlk kez 1951'de ortaokul ve lise düzeyinde İmam Hatip okulları açılmaya başlandı ve zamanla bunların sayısı çok arttı. 1956-1957 öğretim yılında ortaokullara Din Dersi kondu. Çocuklarına bu dersin verilmesini istemeyen veliler, ders yılı başında yazı ile bunu bildireceklerdi. Liselere Din Dersi ise, isteğe bağlı olarak 1967-1968 ders yılı başında Adalet Partisi Hükümeti tarafından kondu.

Ahlak, ilk kez 1974-1975 öğretim yılında CHP - Milli Selamet Partisi koalisyon Hükümeti

tarafından ortaokul ve liselerin her sınıfına zorunlu ders olarak konmuştur. 12 Eylül 1980'den sonra, 1982-1983 öğretim yılında Din Bilgisi ve Ahlak derslerinin "Din ve Ahlak Bilgisi" adıyla birleştirilerek her sınıf için zorunlu ders olarak, ortaokullarda haftada 2, Liselerde 1 saat okutulması kararlaştırılmıştır.

Arapça ve Farsça dersleri ile ilgili gelişmeler de kısaca şöyledir:

1922 ortaokul programında bu dersler görüldüğü halde 1924 programında yoktur. 1924 ve 1927 lise programlarında ise bu dersler yer almaktadır. Arapça ve Farsça, lise programlarından 1929-1930 öğretim yılı başında çıkarılmıştır.

Hasan Ali Yücel'in Bakanlığı döneminde giriştiği bir uygulama da şudur: 1940-1941 ders yılında, Ankara'da Atatürk ve Kız Liseleri ile İstanbul'da Galatasaray Lisesinde, mevcut Fen ve Edebiyat şubelerinin yanında "Klasik Kol" açılmış ve bir batı yabancı dilinden başka, her sınıfta haftada 5'er saat Latince okutulmuştur. Bu Yücel'in, "hümanist" kültürün öğrenilmesi yolundaki çabalarından biridir. Klasik Kol 1949'da kaldırılmıştır. Fakat bazı büyük liselerde Latincenin seçimlik ders olarak daha sonra da okutulduğu görülüyor.

1985'de, Milli Eğitim Bakanlığı, "bilimsel olarak doğrulanmadığı ve öğrencileri inançsızlığa götürdüğü" gerekçesiyle, Biyoloji ders ve kitaplarındaki Darwin'in "Evrin Teorisi"nin yanında "Yaratılış İnanç"ının da yer almasını kararlaştırmıştır.

1988-1989 öğretim yılında, ortaokullarda, "Basamaklı Kur Sistemi" adıyla, yabancı dil öğretiminde değişiklik yapılmıştır. Buna göre, ortaokul 1. sınıfta yabancı dil dersi zorunlu, daha sonraki sınıflarda ve lisede isteğe bağlı olacak ve bu dersten alınan not sınıf geçmeyi etkilemeyecekti ve 1989-1990 öğretim yılında bu sistem kaldırılıp yabancı dil tekrar zorunlu dersler arasına alınmıştır.

Haziran 1992'de, yaş sınırı aranmayan ve kitle iletişim araçlarıyla (TV vs.) ve genel lise programlarına göre öğretim yapacak "Açıköğretim Lisesi" kurulmuştur.

Günümüzde ise yapılan tüm bu program ve değişikliklere rağmen, ortaöğretimin hala çeşitli sorunlarının olduğunu görmekteyiz. Bu temel sorunlar şunlardır:

a) Bina ve derslik yetersizliği çok büyük çaptadır ve bu sınıf mevcutlarını çok arttırmaktadır.

b) Laboratuvar araç gereçleri, kütüphaneler, vs. yeterince kullanılmamakta, gözlem, deney, araştırma yöntemleri çok ihmal edilmektedir.

c) Öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine göre yönlendirilmesi eksiktir. Bu amaçla 1991-1992 öğretim yılında, orta öğretimde geleneksel "sınıf geçme sistemi" kaldırılarak "ders geçme ve kredi sistemi"ne geçilmiştir. Yeni düzenlemede, öğrencinin alacağı ortak ve seçmeli dersler, danışman öğretmen, veli ve öğrenci işbirliği ile belirlenecekti. Bu belirleme, öğrencinin ilgi ve isteği, önceki başarıları, yöneleceği yüksek öğretim kurumuna girmek için alınması gereken dersler göz önünde bulundurularak yapılacaktı. Ayrıca, öğrencilerin orta öğrenimlerini tamamlayabilmeleri için gerekli asgari bir kredi toplamı tespit edilmişti. Bu sayı genel liselerde 132 olarak belirlenmişti. Bütünleme sınavları kaldırılmıştı. Artık mutlak bir başarısızlık söz konusu değildi. Bu sistem eğitim öğretim açısından çok amaçlı programlara ve yönetim açısından da merkezi yönetimden yerel yönetime geçişte bir adımdır. Ancak, Haziran 1995'te "ders geçme ve kredi sistemi"nin kademeli olarak kaldırılmasına karar verildi.

17 Ağustos ve 12 Kasım 1999 tarihlerinde meydana gelen depremlerden sonra, ilköğretimde olduğu gibi, orta öğretimde de ders kitaplarına doğal afetlerle ilgili birçok

bilgiler konmuştur (Akyüz, 2001).

Cumhuriyet dönemi okul kuruluş sisteminde "ortaöğretim" en zayıf kalan alan olmuştur. 2. Meşrutiyet'ten idadi, sultani gibi değişik adlarla devralınan ortaöğretim, 1924 yılında "ortaokul" ve "lise" olarak iki kısma ayrılmıştır. Öğrenim süresi de 3 - 3 olarak düzenlenmiştir.

1962'den itibaren, genel ve mesleki teknik eğitim kurumlarında, programlar yönünden birlik sağlanmaya gidilmiştir.

Uzun yıllar durumunu koruyan bu sistem, 1973 "*Mitli Eğitim Temel Kanunu*" ile ele alınarak değişmiştir. Bu kanuna göre ortaöğretim, temel eğitime dayalı, en az üç yıllık öğretim veren genel, mesleki ve teknik eğitim kurumlarının tümünü kapsamaktadır.

Temel eğitimini tamamlayan ve ortaöğretime girmeye hak kazanmış olan her öğrenci, ortaöğretime devam etmek ve ortaöğretimin imkânlarından ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde yararlanmak hakkına sahiptir. Genel Ortaöğretim Kurumu, Ortaokul üzerine (Temel Eğitim II. kademe) üç yıl öğrenim veren ve 15-18 yaş grubunun eğitiminin yapıldığı okullardır.

Mesleki ve Teknik Eğitim Kurumları ise, ortaokula dayalı, öğretim süresi üç ve dört yıl olan, hayata veya iş alanlarına hazırlayan programların uygulandığı meslek okullarıdır. Bu okullarda, yükseköğretime devam etmeyerek, kısa yoldan hayata atılmak isteyen gençleri belirli alanlarda meslek sahibi yapmayı amaçlayan programlar uygulanmaktadır.

23-26 Haziran 1981 tarihleri arasında toplanan "10. Milli Eğitim Şurasında, "*Türk Milli Eğitim Sistemi ve bu sistemin bütünlüğü içinde eğitim programları*" görüşülmüştür. Bu Şura'da Ortaöğretim, "*Çok Amaçlı Okul*", (değişik programlı tek tip lise) ve "*Mesleki ve*

Teknik Okul" olarak belirlenmiştir.

Çok Amaçlı Okulun, yükseköğretime ve aynı zamanda bir mesleğe hazırlama görevlerini başarmak amacıyla, akademik programlarla birlikte duruma göre bütün programlardan (teknik, tarım, ticaret, turizm) en az birini uygulayan bir kuruluş olarak düzenlenmesi istenmiştir.

Ortaöğretimin Amaçlarının Gelişimi'ne baktığımızda ise bazı noktalar öne çıkmaktadır:

Cumhuriyet'in kuruluş yıllarından itibaren ortaöğretimin amaçları, öğrencilerini hem yükseköğretime hem de hayata hazırlamak olarak belirlenmesine rağmen, ortaöğretim, sadece üniversite için bir hazırlık devresi rolünü oynamıştır. Bunun ötesinde, öğrenciyi hayata hazırlamayı amaç olarak alan programlar uygulama alanına aktarılamamıştır.

1974 yılında, "9. Milli Eğitim Şurası"'nda kabul edilen ortaöğretimin amacı, "Bütün öğrencilere, ortaöğretim düzeyinde asgari ortak bir genel kültür vermek suretiyle onlara kişi ve toplum sorunlarını tanıtmak, çeşitli programlar ve okullarla ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda yükseköğretime veya hem mesleğe hem de yükseköğretime veya hayata ve iş alanlarına hazırlamak" olarak belirlenmiştir.

Bu kurumlarda öğrencilerin,

- Türkiye Cumhuriyeti'nin, milli ahlakı benimsemiş ve olumlu bilim anlayışını kazanmış, çalışkan, yararlı bir yurttaşı olarak yetişmesini,
- Müfredatı programlarla belirlenen ve yükseköğretime izlemek için gerekli bulunan bilgi ve kültür düzeyine erişmesini,
- Bilgilerini uygulama alanında kullanma yollarını öğrenmesini ve ileride meslek

seçmesini kolaylaştıracak surette yeteneklerinin geliştirilmesini,

- İyi alışkanlıklar, maharetler kazanmasını, ruhça ve bedence sağlam olmasını amaç sayar (Cicioğlu, 1985).

1.5 Türk Milli Eğitimi'nin Genel Amaçları

Türk Milli Eğitiminin genel amaçları 14.06.1973 tarihinde kabul edilen 1739 sayılı Milli Eğitim Kanununun ikinci maddesinde belirlenmiş olup 24.06.1973 tarihinde yayımlanan 14574 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Bu maddeye göre;

Türk Milli Eğitiminin genel amacı Türk Milletinin bütün fertlerini;

- Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini/vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;
- Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;
- İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte

iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak;

Böylece amaç; bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu arttırmak; öte yandan millî birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk Milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır. (Millî Eğitim Temel Kanunu, no. 1739)

BÖLÜM 2

2.DİL

2.1. Dil nedir?

Dil, mekânları, insanları, diğer nesnelere, olayları ve hatta düşüncelerle duyguları betimlemek için özel olarak kurgulanmış bir araçtır. Dili kullanmak suretiyle talimatlar verir, geçmişini yeniden yorumlar ve geleceğini tahmin eder, hayali öyküler anlatır, abartır ve kandırırız. Dil, daha önceden bildiğimiz çağrışımlara bel bağlamak yerine, zihnimize zaten bulunan kavramlar arasında bağ kurma yolunu seçer.

Halliday daha ayrıntılı bir ayrıma giderek, dilin;

- Bir eylemi gerçekleştirmek
- Olayları, olabilecekleri dil ile denetlemek
- Dünyayı yansıtmak, gerçekliği aktarmak, yorum yapmak
- Bireyler arasında toplumsal ilişki kurmak
- Kişisel bilgi alışverişinde bulunmak, düşünmek için kullanıldığını ileri sürmüştür.

Wilkins ve Van Ek ise dilin işlevlerini şöyle sıralamışlardır;

- Gerçekler ile ilgili bilgi alıp verme
- Zihinsel davranışları açıklama ve öğrenme
- Duygusal davranışları açıklama ve öğrenme
- Ahlak ile ilgili davranışları açıklama ve öğrenme
- Başkalarına iş yaptırtma
- Toplumsal ilişki kurma (Brown, 1980).

Sonuçta dil, bir bireyin otaya koyduğu davranıştır. Her bireyin dil kullanımı kendine

özgüdür. Gönderici olarak, bildiri düzenleme sırasında birimlerin seçimi, birimlerin dizimi, tüm sesletim özellikleri, alıcı olarak seslerin algılanması, çözümlemede üretilmiş birimlere, dizime göre anlam çıkarma her bireyin kendi kendine göre yürüttüğü işlemlerdir. Bireyler, kendi sözcük dağarcıklarından kendi seçimleri doğrultusunda sözcük seçerler, belli yapıları yeğlerler, kendilerine özgü ses özellikleri vardır. Bir bireyin dil kullanımı bir anlamda o birey ile ilgili bilgi verir, fiziksel, ruhsal, düşünsel özellikleri hakkında ipuçları taşır. Bireyin yaşantı biçimi, yaşadığı yöre, toplumsal konumu tüm öbür özellikleri ile birlikte dil kullanımına yansır (Ilgın, 1993).

Özetle diyebiliriz ki, dil olağanüstü bir başarıdır ve sadece insanlara özgüdür. Dil, karmaşık bir kurallar sistemini içerir. Bizim bu kuralları öğrenme sistemimiz ise muhtemelen doğuştan belirlenmiştir (Corballis, 2003).

2.1.1 Anadil

Anadil, başlangıçta anneden ve yakın aile çevresinden, daha sonra de ilişkili bulunulan çevrelerden öğrenilen, insanın bilinçaltına inen ve bireyin bir toplumla en güçlü bağlarını oluşturan dildir.

Dilbilimciler, anadil teriminin anlam yükünü belirlemek ve açıklamak için önce terimin yapısı içinde yer alan sözcüğünden yola çıkmışlardır. Çünkü çocuğun dilsel oluşum ve gelişiminde annenin etkisi, annenin payı oldukça büyüktür. Öyle ki çocuk doğduğu ve içinde solumaya başladığı dil ortamını annesininkiyle özdeşleyerek geliştirir. Algıladığı sesler, ses kalıpları, vurgulama, tonlama gibi dile özgü öğeler annenin dilinden kaynaklanır. Bunlar örüntüleşerek başka bir deyişle dilsel edimlere dönüşerek çocuğun bilinçaltına yerleşmeye başlar. Böylece anadilin altyapısı bilinçaltında kurulmaya başlar. Bilinçaltında kurulmaya başlayan bu dilsel altyapı, bütün bir yaşam boyu kolay kolay

değişmez. Nitekim çoğu yetişkinlerin dillerinde gözlemlediğimiz ağız ve şive izleri çocukluk dilimizin bugüne uzantısından başka bir şey değildir (Özdemir, 1998).

Anadil konusunda annenin payı küçümsenmeyecek kadar çoktur. Bu konuyla ilgili bazı sonuçlar çıkarabiliriz:

- Anadilinde annenin payı küçümsenmeyecek ölçüdedir, özellikle ses dizgesi bakımından derin çizgilerle kendini belli eder.
- Ülkemizin koşulları dolayısıyla, annenin dil bakımından etkisi daha güçlüdür.
- Çocuğun dilinde başkalarının payı, onlarla olan ilişkileriyle doğru orantılıdır.
- Yetişkin bir insanın dilinde söz varlığı, aile çevresi dışındaki ilişkileriyle orantılı olarak değişebilir (Aksan, 1998).

Anadil bu özelliğinin dışında bizim içinde yaşadığımız kültürün bir aynasıdır. İçindeki kelimeler, cümle yapıları kısaca tüm ayrıntıları bizim kültürümüzün izlerini taşır. Bir toplumu ulus yapan etkenlerin en önemlisidir.

Ulusun bireylerini birbirine bağlar, bu açıdan toplumbilimcilerin, insanbilimcilerin ve ruhbilimcilerin inceleme konusudur. Belli seslerden, belli ses eğilimlerinden oluşan bir ses dizgesi, anadilinin dış görünümüdür. Bunun yanı sıra anadili, aynı ulustan, daha doğrusu aynı dilbirliği içindeki kişilere ortak bir ‘evreni anlama ve anlatma yolu’ kazandıran, insan zihninde evreni biçimlendiren bir düşünce dizgesi olarak da karşımıza çıkar. İnsanoğlu anadiliyle birlikte, o dili konuşan toplumumuzun yüz ve el hareketlerini, çeşitli olaylar karşısındaki tepki biçimlerini de alır.

Ses, anlam ve düşünce örüntüsü olarak bilinçaltına inen ana dili, bir ses dizgesine, daha doğrusu evreni anlama ve anlatma yoluna dönüşür. Bu yönüyle evrene bakış açımızı

belirlemede, olayları, olguları algılayıp yorumlamadan başat etkenlerden biri olur. İç dünyamızın sınırlarını, evreni algılayış ve yorumlayış çevrenimizi bir yönüyle ana dilimiz çizer.

Ana dilin evreni yansıtmadaki yeri bireylerin kişiliklerin oluşturmadaki büyük etkisi, düşünce tarihi boyunca birçok bilim adamının, bunun yanı sıra da birçok dilbilimcinin üzerinde durduğu başat konulardan biri olmuştur. Wittgenstein'in şu ünlü sözünü hatırlamak gerekir: "Dilimin sınırları, dünyanın sınırları demektir." Heidegger'in "Dil düşüncenin ve varlığın evidir" saptaması da ana dilin evreni yansıtmadaki işlevini gösterir bizlere (Aksan, 1998).

2.1.2 Yabancı Dil

İletişimin çok önem kazandığı bir çağda yaşıyoruz. Bilim, sanat ve teknikte ulusal sınırların çoktan aşıldığı bir dünyada iletişimin en gerekli araçlarından biridir dil. Bu nedenledir ki, insanın kendi anadilinden başka diller bilmesi hem kendisi hem de içinde yaşadığı toplum için bir kazançtır. Yabancı dil öğrenmenin çağdaşlaşmanın vazgeçilmez öğelerinden biri olduğu, bütün ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de kabul görmektedir.

Ülkemizde yabancı dil öğretimi çağdaşlaşma, uygarlaşma atılımlarının bir sonucu olarak ortaya çıkmış, gelişmiştir. Türk düşüncesini bilimini, sanatını yapıcılığını çağdaş uygarlık düzeyine çıkarabilmek, bu alanlarda dünya dillerindeki en son ürünleri takip edebilmek için yabancı dil zorunludur. Buna karşın insanlarımız yabancı dili çağdaş bilginin kaynağına giden bir araç gibi değil de bir amaç olarak görmektedirler. (Göktürk,1983)

Yabancı dilin, evrensel değerlerin süzgecinden geçen bir dünya görüşü edinmemizde önemi göz önüne alındığında, bu konuda daha tutarlı ve kendi koşullarımıza uygun bir

tavır geliştirmemizin değeri anlaşılacaktır. Yabancı dil öğretiminin bir sanat olduğu ölçüde bir bilim olduğuna inandığımızda, bu konuda önemli bir aşamayı geride bırakmış olacağız. Bu bilimsel yaklaşım, anadiline bakış açımız ve görüş çevrenimizi de genişletecektir. (Kocaman,1983)

Yabancı dil öğretimi ülkemizin hayati meselelerinden biridir. Milletler arası iktisadi ilişkiler ve haberleşme teknolojisindeki gelişmeler, küreselleşmenin çağımızda büyük ilerleme kaydetmesine sebep olmuştur. Başlıca yabancı dilleri bilmeden günümüzde kayda değer bir yer edinmek mümkün değildir. Bundan da önemlisi, milli kültürlerin yaşamak ve gelişmek için yabancı kültürlerle karşılıklı etkileşme içinde olmaları zorunluluğudur. Her büyük milli kültür, yabancı kültürlerle etkileşimi sayesinde gelişebilmiştir. Fransız, İngiliz, Amerikan, Alman, İtalyan, İspanyol, Rus kültürleri için doğru olan bu olgu Türk kültürü için de doğrudur. Çocuklarımıza yabancı dil öğretmezsek, bilim ve sanat alanında geri kalırız (Kırca,1997).

2.2 Dil Öğretimi

2.2.1 Anadili Öğretimi

Anadili insanın ve toplumun yaşamındaki yerinin öneminin algılanması anadile dönüş, söz değerlerini işleme bilinci yaratmıştır. Yunanca, Latince, Arapça gibi “Kültür ve Din Dilleri” ve “Anadilleri” arasında bireyleri bir seçmeye yöneltmiştir. Nitekim daha 14. yy’da Dante’nin Latince karşısındaki tutumu, 16. yy’da Luther’in daha değişik Alman lehçe ve ağızlarından ortalama bir Alman yazın dilini yaratma eylemi, anadile dönüş girişiminin ilk örnekleri sayılabilir. 19. yy’dan sonra da anadili öğretimi ulusların

öncelikleri içinde ağırlık kazanmaya başlamıştır (Özdemir, 1998).

Her dersin amacını belirlemede yetiştirilecek insan tipinin belirleyici özellikleri göz önünde tutulur. Anadili eğitimi için de bir bakıma bu böyledir. Bireylerin, yaşamlarını yönlendiren etkinliklerin büyük bir dilimi anadili etkinlikleri ile tam bir örtüşüm içindedir. Söz gelimi birey olarak çevremizdekilerle düşüncelerimizi, duygularımızı, tasarılarımızı paylaşmak isteriz. Bunun için ya söze ya da yazıya başvururuz. Öte yandan başkalarının düşüncelerini, duygu ve tasarımlarını paylaşmak için de yazılarını okur, konuşmalarını dinleriz. Bilgi ve yaşantı birikimimizi geliştirmek, zenginleştirmek isteriz. Böylece günlük yaşamımızdaki toplumsal ve bireysel ilişkilerimizin, etkinliklerimizin hem bir aracı hem de amacı olur anadili etkinlikleri. Bu yönden de anadili etkinliklerinin amaçlarını saptamada bu niteliğe hem amaç, hem de araç olma niteliğine bağlı kalınmıştır (Özdemir, 1998).

Sağlam bir anadili öğretimi öğrenciyi amaçlı dinleme ve okumaya yönlendirmek zorundadır. Dört beceri ile ilgili dizgeli çalışma yanında bu becerilerin bütünlüğünün sağlanması da önem taşımaktadır. Örnek vermek gerekirse, çevre konusunda bir çalışma yapılacaksa, öğrencilerin öncelikle konuyla ilgili bilgileri dinlemeleri, okumaları, sözlü ve daha sonra yazılı olarak anlatmaları onlara konuyu bütünlüğü içinde ve doğan dil kullanımı düzleminde kavrama olanağı sağlayacaktır. Gerçekten sözlü ve yazılı dil arasındaki ayrımlar anadili bilincimizde temellendirilmesi gereken noktalardır (Bear, 1998).

Buraya kadar anlatılanları şöyle özetleyebiliriz: Dil bir iletişim aracıdır. İletişim, verici olarak konuşma, yazma; alıcı olarak da dinleme, okuma eylemleriyle gerçekleşir. Birey bu eylemler içerisinde dışarıdan kendisine verilen bildirimleri alarak ve bizi kendisinden haberli kılarak bilgi birikimini, anlam evrenini oluşturur.

2.2.2 Yabancı Dil Öğretimi

Yabancı dil öğretiminin çok eskilere uzanan bir tarihçesi vardır fakat bu uzun birikimin yanında yabancı dil öğretiminin ağırlığı 20. yy'da daha da artmış durumdadır. Karmaşık iletişim ağı içinde evrenin küçülmesi günümüzde yabancı dilin önemini daha da belirginleştirmiştir. Tek bir toplumda bir iki ve çok dillilikten söz edilen bir konumda bir değil, birkaç yabancı dil öğrenmek akademik ya da meslek yaşamında çoğu zaman bir ön koşul gibi gözüktüyor (Kocaman, 1998).

Yabancı dil öğretiminin amacı, bilgi kaynaklarına ulaşmak ya da belli ölçülerde yabancı dille iletişimde bulunmak olarak basite indirgenmemelidir. Yabancı dil öğretimi “öğretim” olarak kalmamalı, kişinin eğitimi çerçevesinde düşünülmelidir. Yabancı Dil eğitiminin en önemli ilkesi; iki ayrı dünyayı birbiriyle karşılaştırmak olmalıdır. Bunun için öğrenci, günümüz deneyimleriyle yabancı kültürün deneyimlerini karşılaştırmaya zorlayan bir birleştirici öğretim sürecine sokulur. Karşı karşıya getirmekteki amaç, öğrencinin kendi kültürel ve düşünsel tutukluluğunun bilincine vardırmasıdır. Yabancı dil öğretiminin ve çift dilliğinin eğitsel değeri, burada yatmaktadır. Yabancı dil eğitimi yabancı dünya ile karşılaşılıp, deneyimler kazanılan bir alan olmasıyla toplumsal kaynaştırıcı bir görev üstlenir. Kişi yabancı düşünceleri tanıma olanağı bulur, eleştiri ve özeleştiri yeteneği kazanır. Örneğin, en önemli insanlık erdemi hoşgörü, ancak bireyin kendi özüne yönelik tutukluluktan sıyrılmasıyla gerçekleştirilebilir. Yabancı dilin burada yapacağı katkı küçümsenemez (Karasu,1989).

2.3 Dünyada Yabancı Dil Öğretiminin Kısa Bir Özgeçmişi

Tarih boyunca, dil öğretim tekniklerinde birçok değişiklik olmuştur. Bu değişikliklerin çoğunu dil öğrenme ihtiyacı içinde olan yetişkinlerin ihtiyaçlarının değişmesi belirlemiştir. Bir dili öğrenmenin sadece o dildeki kaynakları okuyup anlamakla kalmadığı aynı zamanda pratik olarak kullanılabilir kadar öğrenilmesi ihtiyacı buna örnek olarak verilebilir. Hatta artık günümüzde sadece o dilde iletişim kurmaya yetecek kadar yabancı dil bilmek yeterli sayılmaktadır. Dil öğretim tekniklerinin değişmesinin başka bir sebebi de dillerin kendilerinin zaman içinde değişmeleri ve dolayısıyla bu dili öğrenmek için farklı metotların geliştirilmesidir (Akın, 2004).

Dünya nüfusunun yaklaşık %60'ı iki ya da daha fazla dili anadili gibi kullanabilmektedir. Dolayısıyla iki ya da daha çok dil bilmek istisnai bir durum değil, tam aksine-yüzdeler değere bakınca gayet sıradan bir durumdur. Ancak tarih boyunca dil bilimcilerin yoğunlaştığı konu sadece tek dil kullanan ve ikinci bir dil öğrenme ihtiyacı içinde olanlara en etkili ve en kısa zamanda nasıl dil öğretileceğine dair alternatifler geliştirmek olmuştur. Günümüz dünyasında bahsedilen bu ikinci dil İngilizcedir. Ancak bundan beş yüz yıl önce bu egemen dil Latince olmuştur. Batı dünyasının eğitim, ticaret, din ve devlet işlerinin dili Latince ve günümüz İngilizcesinin nasıl öğretilmesi konusundaki araştırmaların temelleri bundan beş yüz yıl önce Latince için atılmıştır. (Demirel, 2004)

On altıncı yüzyılda Avrupa'da meydana gelen politik değişiklikler Fransızca, İtalyanca ve İngilizceyi iletişim için ön plana çıkarmış ve dolayısıyla ortak bir payda olan Latince konuşma ve yazma dili haline gelmiştir. Bu yüzyılın (16.yy) başlarında Latince yaşayan bir dil olduğundan daha farklı ele alınmış ancak günlük hayatta kullanılmadığından daha sonraki yıllarda sadece okullarda öğretilen bir dil haline gelmiştir (Akın, 2004).

2.4.Türkiye'de Yabancı Dil Öğretiminin Kısa Bir Özgeçmişi ve Türkiye'nin

Günümüzdeki Yabancı Dil Öğretimi Uygulamaları

İmparatorluktan Cumhuriyete kadar uzanan yüzlerce yıllık süreç içerisinde Türkiye'de yabancı dil politikasında ve öncelikli yabancı dillerin hangisi olduğu konusunda farklı farklı uygulamalar olmuştur. Türkiye'nin günümüzdeki yabancı dil politikasını incelemek için öncelikle bu ülkedeki yabancı dil öğreniminin ve öğretiminin tarihi gelişimine kısaca göz atmak gerekmektedir. Türkiye'de İmparatorluk ve Cumhuriyet dönemlerinin farklı özelliklere sahip olmasından dolayı yabancı dil öğretiminin tarihsel gelişimini Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet sonrası olmak üzere iki ayrı dönemde incelenmiştir.

2.4.1. Cumhuriyetten Önceki Dönem

Cumhuriyet Öncesi dönemi de kendi arasında İslam'dan Önce ve İslam'dan Sonra; Tanzimat'tan Öncesi ve Sonrası gibi ayrı dönemlere ayırmak gerekir.

2.4.1.1 İslam'dan Önceki Dönem

İslam'dan önce dil öğretiminin amacı ticari ve din misyonerliğiydi, bu nedenle daha çok din misyonerleri halkın arasına girip dili öğretmeye çalışmışlardır. Ayrıca yönetimde soy, dil, din ayırımı gözetilmemiş böylece çok uluslu, içişlerinde bir ölçüde özgürlük tanıyan merkezi bir toplumlar yönetimi ile çok dilli iç ve dış ilişkiler ortaya çıkmıştır (Ekmekçi, 2003).

2.4.1.2 İslam'dan Sonraki Dönem

Karahanlılar ve Selçuklular döneminde Arapça ve Farsça yabancı dil olarak öğrenilmeye başlanmıştır. Karahanlılar Türk diline öncelik tanımış, ancak Arapça ve Farsça bilen yazar ve şairler, bilginler el üstünde tutulmuşlardır. Türkler Orta Asya'dan batıya Anadolu'ya doğru ilerlerken İslam kimliğini benimsemişler, adlarını bile Arapça ve Farsçaya değiştirerek, daha

ileri uygarlık ortamına uymaya çalışmışlardır (Ekmekçi, 2003).

2.4.1.3 Tanzimat'a Kadar Geçen Devre

Osmanlı Devleti kurulduğu coğrafya gereği daha en başta çok taraflı ilişkiler içinde bulunmaya zorlanmıştır. Kültürel bağ gereği okullarında Arapça ve Farsça öğretildiğinden Osmanlı Devleti doğudaki Müslüman komşuları ile bir sorun yaşamamıştır. Ancak Osmanlı Devleti'nin batıdaki komşuları, özellikle Bizans ile günden gün artan ilişkileri Yunanca ya da Latince bilen birilerinin olmasını zorunlu kılmıştır. Özellikle batıda yeni yerler fethedilmesiyle bu memleketlerin dillerini bilen kadrolara olan ihtiyaç artmıştır. Bu amaçla Hıristiyan kültüre hâkimiyeti olan sonradan Müslüman olmuş kişiler ya da gayr-i Müslim tebaadan kişilerin istihdam ettiği görülmüştür.

Bu devre içinde Osmanlı İmparatorluğunda, Sıbyan okulları (Mahalle mektepleri) ve Medreseler olmak üzere din esasına dayanan iki çeşit okul vardı. (Demirel, 2004)

Arapça öğretimi medreselerde ders kitaplarının ve diğer Arapça kaynakların okunup anlaşılması amacını gütmekteydi. O nedenle de ilk önce dilbilgisi öğretiliyordu. Öğretimde kuraldan örneğe gidilerek yani tümdengelimci bir yaklaşım uygulanmaktaydı. Gerekli açıklamalar ise anadilde yapılmaktaydı. Bu tür bir eğitimin nedeni öğrenciye kolaylık sağlamaktı fakat anlaşılacağı üzere ezber ön planda tutuluyordu. Bu şekilde biçim bilgisi, söz dizimi ile ilgili açıklamaların akılda tutulması hep ezber yolu ile bekleniyor, çeviriye fazla önem veriliyordu. Bu da gösteriyor ki Arapçanın öğretim amacı sadece kutsal metinleri anlamaktı. Aydın bir Türk hem Farsça bilmekte hem de bir üçüncü dil olarak Arapçayı öğrenmekteydi.

2.4.1.4. Tanzimat'tan Cumhuriyete Kadar Geçen Devre

Osmanlı İmparatorluğu'ndaki yabancı dil öğreniminin gelişmesinde 1839 Tanzimat Fermanı ile 1856 Islahat Fermanı'nın da etkisi çok büyüktür. Tanzimat Fermanı'ndan sonra orta dereceli okulların programlarına yabancı dil dersleri de konulmaya başlamıştır. Özellikle Islahat Fermanı'yla Osmanlı tebaası olmayan yabancılara da okul açma izni verilmiştir. Amerikalıların açtığı Robert Koleji'nden sonra Fransızlar, İngilizler, Almanlar ve Avusturyalılar da kendi okullarını açmışlardır (Ertuğrul,2000).

Yabancılar tarafından açılan bu okulların verdikleri dil eğitimi gerçekten çok başarılıydı ancak öğrencilerin neredeyse tamamı devletin Müslüman olmayan tebaasındandı. Hatta Sultan II. Abdülhamit, Robert Koleji'nde Müslüman çocukların okumasını yasaklar. Yabancıların açtıkları bu orta dereceli okullarda çok iyi yabancı dil öğretilmesine rağmen devleti açtığı yüksek öğretim kurumlarında istenilen başarıya ulaşılammıştır (Akın,2004).

Yabancı dil öğretimi için uygulanan denemelerin başarısızlığı üzerine özellikle İstanbul'da hem iyi derecede yabancı dil öğretecek hem de devletin sivil kadro ihtiyacını karşılayacak iyi düzeyde bir okul açılması için Fransız Hükümeti'nden yardım istenir."Galatasaray Sultanisi" adıyla 1868'de modern Fransızca eğitimi yapacak bir okul açılır. Bu okulun en önemli özelliği orta öğretim düzeyinde yabancı dille öğretim yapan ilk devlet okulu olmasıdır (Demirel,1999).

Galatasaray Lisesi, Türkiye'de aydın ve seçkin yöneticiler, kamu görevlileri ve devlet adamları yetiştirdiği gibi, Balkan ülkelerinden özellikle Bulgaristan'dan da gelen öğrencileri yetiştirmesi, yabancı bir dilde batı çizgilerinde öğretim yapan bu eğitim kurumunun Türk eğitimine getirdiği yeniliği ve etkililiği açıklar niteliktedir (Lamouche, 1942).

Tanzimat'la birlikte ve daha çok Fransa'nın baskılarıyla Fransızca öğretimi öncelik ve

güncelik kazanmış, Meşrutiyet döneminde Almanca, İkinci Dünya Savaşını izleyen dönemde de İngilizce, ülkede etkinlik ve güncellik kazanmıştır (Cem, 1978).

Galatasaray Lisesi'nin açılışını izleyen yıllarda eğitimin bir kamu hizmeti olarak yürütülmesi görüşü ağırlık kazanmış, eğitimin her şeyden önce bir bütün olarak ele alınması ve düzene sokulması için o devrin Maarif Nazırı olan Saffet Paşa, Maarif-i Umumiye Nizamnamesini hazırlayarak eğitimi tam bir devlet işi olarak ele almıştır. Bu nizamname İkinci Meşrutiyet (1880)'e kadar yürürlükte kalmıştır (Demirel,2004).

1869 yılına kadar Galatasaray Sultanisinden başka ortaöğretim kurumu bulunmayan imparatorluk döneminde Saffet Paşa'nın Maarif-i Umumiye Nizamnamesini yayınlamasından sonra İdadi ve Sultani adıyla yeni orta öğretim kurumları açıldı ve bu okulların ders programlarında yabancı dil derslerine de yer verildi. Böylece yabancı dil Osmanlı Türkiye'sinde devlet eliyle yürütülen orta dereceli okullarda programlara normal bir ders olarak ilk kez bu yılda (1869) girmiş oldu (Demirel,2004).

İstanbul'un ilk özel lisesi olan Darüşşafaka, bugün adı Türk Okutma Kurumu'na çevirmiş olan Cemiyet-i Tedrisiye-i İslamiye tarafından açılmış ve 15 Haziran 1873 yılında derslere başlamıştır. Önceleri, öksüz ve kimsesiz Türk-İslam çocuklarını toplayıp okutmak için böyle bir okulun açılması fikri, giderek kuvvet kazanmış ve kısa zamanla bir öğretim kurumu olarak başarılı bir hizmet vermiştir. Özellikle o dönemde matematik ve fen dersleri ile Fransızca dersinde diğer İdadi ve Sultanilerden daha kuvvetli mezun vermekle şöhret kazanmıştır. Darüşşafaka Lisesi bugün de yabancı dille öğretim yapan özel bir Türk Lisesi olarak bu başarılarını devam ettirmektedir.

Osmanlı Türkiye'sinde yabancı dil öğretimine baktığımızda bu konudaki çalışmaların 18.yüzyıl ortalarında başladığı ve bu konuya esas eğilimin 19.yüzyılın ikinci yarısından

itibaren gerçekleştğini söyleyebiliriz. Osmanlı Devleti'nde yabancı dil öğretimi konusunda etkili okullar devletin açtığı Galatasaray Lisesi ile yabancıların açtığı diğer liseler olmuştur. Yabancı dille eğitim yapan askeri okullarda bu kategoride değerlendirilebilir. Bu dönemde en popüler dil Fransızcadır. Fransızcanın popüler olması dünya dilinde diplomasi dili olarak kabul edilmesinden kaynaklanmıştır. İngilizce ise özellikle Amerikalıların açtıkları onlarca okul ile yaygınlaşmaktaydı. Az da olsa İtalyanların ve Almanların açtıkları okullarda İtalyanca ve Almanca da öğretilmekteydi (Akın,2004).

2.4.2 Cumhuriyetten Sonraki Dönem

Cumhuriyeti'nin kurulması ile beraber Türkiye'deki yabancı dil öğretimi konusu yeni bir yön almaya başlamıştır. Bunda şüphesiz Cumhuriyet idaresinin yeni politikaları ile 20.yüzyılda bütün dünyada gözlenen siyasi ve teknolojik gelişmelerin de etkisi büyüktür (Akın,2004).

Bu dönemi de Atatürk dönemi ve Atatürk'ten sonraki dönem olarak ayırmak mümkündür.

2.4.2.1 Atatürk Dönemi

Atatürk Döneminde çeviri yoluyla bir teknik ve kültür aktarımına geçilmesine önem verilmiş buna da neden olarak yabancı dilde anlatılmış olan düşüncelerin yanlış anlaşılacağı kaygısıyla bu tür yazıların çevrilmesi istenmiştir. Tevhid-i Tedrisat Yasası çıkarılarak Arapça-Farsça öğrenimine son verilmiş ve bir batı dilinin zorunlu, bir ikincisinin de seçmeli olarak öğretilmesi öngörülmüştür. Bu diller Almanca, Fransızca, İngilizce, İtalyanca ve Latinceydi (Ekmekçi, 2003).

Hızlı gelişmelere ayak uydurmak, diğer uluslarla ilişkileri sıklaştırmak ve çağdaşlaşmak

sürecini çabuklaştırma gayreti içinde olan Türkiye'de gençlerin yabancı dil öğrenerek yetişmelerinin büyük önemi ve bu konuda öğrenci velilerinin gittikçe artan isteklerini en iyi şekilde karşılamak üzere yabancı dille öğretim yapan okulların sayılarında da bir artış görülmüştür (Demirel,2004).

Anadil olarak Türkçeyi geliştirici yasalar da çıkarılmıştır. Örneğin 1 Kasım 1928'de Türk Alfabesi kabul edilmiş, 1932'de Atatürk'ün önderliğinde Türk Dil Kurumu'nun yoğun çalışmaları olmuştur.

2.4.2.2 Atatürk'ten Sonraki Dönem

1956 yılına kadar, bir kısım dersleri yabancı dille öğreten tek lise, Galatasaray Lisesi iken, bu yıldan itibaren kolej adıyla (daha sonraları Anadolu Lisesi) ve deneme amacıyla yeni tür okullar açılmaya başlanmıştır. 1974-1975 öğretim yılına göre yabancı dille öğretim yapan resmi liselerin sayısı 12'ye, 1982-1983 öğretim yılında ise 23'e ulaşmıştır. 1965 yılında "Özel Eğitim Kanunu"nun kabulüyle yabancı dille öğretim yapan okullar da açılmaya başlanmıştır.

Türkiye'deki okullarda yabancı dil eğitiminin uygulanmasına temel oluşturan Yabancı Dil Eğitim ve Öğretim Kanunu 1983 yılında kabul edilmiştir.14.10.1983 tarihli ve 2923 sayılı bu kanunun amacı eğitim ve öğretim kurumlarında okutulacak yabancı diller ile yabancı dille eğitim ve öğretim yapan okulların tabi olacağı esasları düzenlemektir. İlk ve orta öğretim kurumlarında öğretilecek yabancı dil konusunda Mili Eğitim Bakanlığı; yüksek öğretim kurumlarında öğretilecek yabancı dil konusunda ise Yüksek Öğretim Kurumu'nun karar alacağı belirlenmiştir. Türkiye'de eğitim ve öğretimi yapılacak yabancı diller Milli Güvenlik Kurulunun görüşü alınarak, Bakanlar Kurulu kararıyla tespit edilecekti (Akın,2004).

1988-1989 Eğitim ve Öğretim yılından sonra yabancı dil dersleri zorunlu ders statüsünden çıkarılmıştır. Bu kararın alınmasında yabancı dille eğitim yapacak liseler açma projesinin etkisi büyüktür. Bu amaçla 1980'li yılların ortasında Anadolu Liseleri açılmaya başlanmıştır. Bu okullarda normal liselerden farklı olarak bazı dersler (Matematik, Fizik, Kimya, Biyoloji) İngilizce okutulur.1986-1987 yılında 103 Anadolu Lisesi'nde toplam 40.715 öğrenci ve 2.845 öğretmen eğitim ve öğretime devam etmekte olduğu görülür (Akın,2004).

Zamanla Anadolu Liselerinin sayılarının artması ve 1997 yılında 8 yıllık zorunlu eğitime geçilmesiyle bu liselere olan ilgi azalmıştır. 8 yıllık zorunlu eğitimle beraber Anadolu Liselerinin 6.sınıfındaki hazırlık sınıfı 9.sınıfa çekilmiştir. Ancak öğrenciler 9.sınıftan itibaren çok zor olan üniversite sınavına hazırlandıkları için yabancı dile konsantre olamamaktadırlar. Yabancı dil açısından oluşan bu boşluğu gidermek amacıyla yabancı dil öğretimine ilköğretim okullarının 4.sınıfından başlanmasına karar verilmiştir. Bu uygulamaya 1997-1998 yılında geçilmiştir (Kayahan, 2003).

Eğitimi bir kamu görevi olarak yürüten devletin yanında, özel sektörün devreye girmesiyle okul programlarında yabancı dil öğretimine ağırlık verilmesine neden olmuştur. 1974-1975 öğretim yılına göre Türkiye'de takviyeli yabancı dil öğretimi yapan özel okulların sayısı, ortaokul ve lisesi bir arada olanların 51, sadece ortaokulu olanların ise altıdır.

Bugün Türkiye Cumhuriyetinde tüm özel Türk, yabancı ve azınlık okulları, 8.6.1965 tarihinde çıkan 625 sayılı özel Öğretim Kurumları Kanununa göre M.E. Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Daire Başkanlığına bağlı olarak öğretim ve eğitim etkinliklerini sürdürmektedirler (Akın,2004).

2.4.3 Günümüzdeki Yabancı Dil Uygulamaları

Günümüzde yabancı dil öğretimi örgün eğitim kurumlarında zorunlu olarak yürütülmektedir. Dil öğretimi zorunlu olarak ilköğretim 4.sınıfta başlamakta ve lise 2'ye kadar devam etmektedir. Yüksek öğretim kurumlarında yabancı dil öğretimi ise bu kurumların özelliğine bağlı olarak yürütülmektedir. 80'li ve 90'lı yıllar dil eğitimi yapan özel okul sayısının arttığı yıllardır.1995 yılı verilerine göre sadece İstanbul'da İngilizce, Fransızca, İtalyanca ve Almanca eğitim yapan orta dereceli okulların sayısı 150'nin üzerindedir. Bütün Türkiye'de ise özel okul sayısı 1995 yılı itibariyle 871'dir. 2001 yılı verilerine göre ise Türkiye'de özel okulların sayısı 1928'e çıkmıştır. Bu okulların 1801'i Türk okullarıdır. 67 okul azınlıklara ait 30 okul ise yabancılar tarafından açılan vakıf okullarıdır.10 okul ise Türkiye'de yabancı uyruklu öğrenciler için açılmış uluslararası okul statüsündedir (Doğan,1996).

Özel liselerde eğitim yabancı dille yapılmaktadır ve büyük oranda İngilizcedir. Özel liselerin çoğalmasıyla birlikte devletin açtığı Anadolu Liselerine olan talep azalmaya başlamıştır. Özel okullarda öğretmenlere maddi imkânların daha çok sağlanması, özel okulların dil öğretimi için yeterli alt yapılarının olması gibi sebepler dil bilen öğretmenleri bu okullarda çalışmaya teşvik etmiştir. Öğrenciler tarafından da özel okullar tercih edilmektedir. Özel Okullar Birliği'nin öğrenciler arasında yaptığı bir araştırma sonucuna göre, öğrencilerin tamamına yakını özel okulları daha iyi yabancı dil öğrenmek amacıyla tercih etmektedirler. Devletin resmi okullarında bu tür teşviklerin olmaması bu okullarda dil bilen kaliteli öğretmenlerin sayısını azaltmıştır (Doğan,1996).

Devletin açtığı okullardaki yabancı dil öğretim kalitesi istenilen seviyeye ulaşamamaktadır. Öncelikle yabancı dil bilen öğretmen açığı çok fazladır. İlköğretim seviyesindeki öğrencilere bir yabancı dilin çok iyi derecede öğretileceği, ikinci yabancı dilin öğretilmesi

için çalışmalar yapılacağı yönünde kararlar alınmasına rağmen istenilen sonuçlara ulaşamamıştır. 1999-2000 Eğitim ve Öğretim yılı sonunda ortaya çıkan tablo bu durumu çok iyi ortaya koymaktadır. 1999-2000 Eğitim ve Öğretim yılı sonunda birinci dil olarak kabul edilen İngilizce öğretmeni ihtiyacı 17.000'dir. Bakanlığa bağlı 51 bin ilköğretim okulundan ancak 25 bin 376'sında yabancı dil dersi verilebilmiştir. Bazı okullarda yabancı dil bilen öğretmen bulunamadığı için yabancı dil bilen başka branştaki öğretmenler yabancı dil derslerine girmektedir. Hatta bazı okullarda yabancı dil derslerinin kimi zaman öğretmensizlikten boş geçtiği bilinmektedir. Türkiye'de halen orta eğitimde yabancıların açtığı liseler ile yabancı dille eğitim yapan özel liseler öğrenci ve veliler tarafından daha fazla tercih edilmektedir. Öyle ki bu okulların sınavlarına her yıl 15 bine yakın öğrenci girmektedir. Bu okullardaki çalışan öğretmenlerin dil seviyeleri ve okulların teknik imkânları tercih edilmelerinin en büyük sebebidir (Kayahan, 2003).

İster özel olsun ister devlet okulları olsun, Türkiye'de yabancı dil öğreten okulların büyük bir kısmında İngilizce öğretilmektedir. Almanca çok az okulda, Fransızca ise yok denecek kadar az okulda öğretilmektedir. Türkiye'de yabancı dil öğretimi denilince ilk akla gelen İngilizce öğretimidir. Bu yüzden Fransızca ve Almanca öğretimi oldukça ihmal edilmektedir. Türkiye'de yabancı dil ağırlıklı liselerin 2001-2002 Eğitim ve Öğrenim dönemi itibariyle toplam sayısı 808'dir. Bu 808 lisenin sadece 4 tanesinde yabancı dil Almandır. Geri kalan 804 lisede ise yabancı dil İngilizcedir. Yabancı dil ağırlıklı hiçbir lisede Fransızca öğretilmemektedir. Yani yabancı dil ağırlıklı liselerin neredeyse tamamında İngilizce öğretilmektedir. Yine 2001-2002 Eğitim ve Öğretim yılı verilerine göre Türkiye'de muhtelif 2.790 Anadolu Lisesi bulunmaktadır. Bu liselerin 2.701'inde yabancı dili İngilizcedir. 78 Anadolu Lisesinde yabancı dil Almanca, 10 Anadolu lisesinde ise Fransızcadır. Sadece 1 Anadolu Lisesinde yabancı dil Japoncadır. Buradan da

görüldüğü gibi yabancı dilde eğitim veren Anadolu Liselerinin % 97'sinde yabancı dil İngilizcedir. Almanca ve Fransızcanın bu liselerde öğretilme oranı sadece % 3'tür (Kayahan, 2003).

Türkiye bir turizm ülkesidir. Gelen turistlerin çoğu, tüm dünyada olduğu gibi birbirleriyle iletişim kurmak amacıyla ortak dil olarak İngilizceyi tercih etmektedir. Türkiye'de otel işletmeciliğinde çalışacak, otellerde istihdam edilecek dil bilen insanlar yetiştirilmesi amacıyla Anadolu Turizm ve Otelcilik Meslek Liseleri açılmıştır. 2002 yılı itibariyle bu liselerin toplam sayısı 302'dir. Bu okullarda, yabancı dilde eğitim yapılmaktadır. Bu 302 okulun 288'inde yabancı dil İngilizcedir. Sadece 14 okulda yabancı dil Almancadır. Hiçbir okulun yabancı dili Fransızca değildir. Türkiye'de aynı zamanda Fizik, Kimya, Matematik ve Biyoloji gibi Fen Bilimlerinde yoğunlaştırılmış eğitim vermek amacıyla açılmış "Fen Liseleri" de bulunmaktadır. Bu liselerin amacı ülkeye nitelikli bilim adamları kazandırmaktır. 2002 yılı itibariyle Türkiye'de 152 devlet Fen Lisesi, 53 özel Fen Lisesi bulunmaktadır. Bu okullarda da yabancı dilde eğitim verilmektedir. Özel ve devlete ait olmak üzere toplam 205 Fen Lisesinde de yabancı dil sadece İngilizcedir (Akın,2004).

Görüldüğü gibi, Türkiye'de artık öğretim için tercih edilen yabancı dil İngilizcedir. Fransızca ve Almanca, İngilizce karşısında oldukça gerilemiştir. Okullarda Fransızca ve Almanca dersleri artık neredeyse kalktığından üniversitelerin Fransızca ve Almanca bölümlerini bitirenler kendi alanlarında öğretmenlik yapamamaktadırlar. Hatta bu yüzden öğretmen olmak isteyen öğrencilere, işsiz kalma tehlikesinden dolayı, üniversitelerin Fransızca ve Almanca öğretilen bölümlerini tercih etmemeleri tavsiye edilmektedir. MEB' in 2001 yılı öğretmen atamalarına bakıldığında bu durum iyice anlaşılmaktadır. 2001 yılında 3.075 yeni İngilizce öğretmeni atanmasına rağmen, hiç Fransızca ve Almanca

öğretmeni ataması yapılmamıştır. Yetkililer Fransızca ve Almanca öğretmenlerine ancak ikinci dil yaygın hale geldiğinde ihtiyaç duyulacağını belirtmektedirler. Bu yüzden Türkiye'de İngilizce öğretmeni açığına karşın Fransızca ve Almanca öğretmeni fazlalığı bulunmaktadır (Akın,2004).

Türkiye'de yabancı dil öğretmeni olarak atanacak öğretmenlerin 4 yıllık lisans düzeyinde eğitim almış olmaları şartı aranmaktadır. Mesela İngilizce öğretmenliği için yükseköğretim kurumlarının İngilizce Öğretmenliği, İngiliz Dili ve Edebiyatı, Amerikan Kültürü ve Edebiyatı, Dil Bilimi, İngilizce Mütercim/Tercümanlık bölümleri ile yabancı dilde eğitim yapan yükseköğretim kurumlarının lisans düzeyinde İngilizce öğretim yapan bölümlerinden mezun olmak şartı aranmaktadır. 1997-1998 Eğitim ve Öğrenim yılından itibaren İngilizce öğretmenleri için ayrıca 31 saatlik 'İngilizce Öğretmenliği Sertifikası' alma zorunluluğu getirilmiştir. 34 Eğitim Fakültesinde bu sertifikalar için programlar açılmıştır (Kayahan, 2003).

Türkiye'de devlet ve vakıf üniversiteleri olmak üzere toplam 91 üniversite bulunmaktadır. Yüksek öğrenimde yabancı dil öğretimine baktığımızda belli başlı bazı dillerin öğretildiği görülmektedir. Şu anda resmi olarak bazı Türk üniversitelerinde öğretilen diller şunlardır: İngilizce, Almanca, Fransızca, Amerikan İngilizcesi, Arapça, Rusça, Bulgarca, Yunanca, Çince, Farsça, Hintçe, Macarca, İspanyolca, İtalyanca, Japonca, Korece. Ancak bu dillere bakıldığında bazı dillerin diğerlerine göre daha fazla öğretildiği görülmektedir. Bu gün öğretilen yabancı diller arasında ilk sırayı %85 oranla İngilizce, ikinci sırayı %7-8 oranla Almanca, üçüncü sırayı %4-5 oranla Fransızca almaktadır. Kalan yaklaşık %2-3'lük oranda ise diğer bütün diller öğretilmektedir (Akın,2004).

Türkiye'deki üniversitelerin bir kısmında öğretim dili Türkçe değil tamamen İngilizcedir

(ODTÜ, Bilkent Üniversitesi, Boğaziçi Üniversitesi ve bazı özel üniversiteler). 1956 yılında Ankara'da açılan ODTÜ, Türkiye'nin İngilizce eğitim veren ilk üniversitesidir. İngilizce eğitim veren üniversitelerin sayısı zamanla artmıştır. Bazı devlet üniversitelerinde öğretim dili kısmen İngilizce, Fransızca veya Almancadır. Bazı fakültelerde (Tıp Fakültesi, Mühendislik Fakülteleri gibi) ve bölümlerde (Uluslararası İlişkiler, İşletme gibi) öğretim dili İngilizce, Fransızca veya Almancadır. Bu üniversiteleri kazanan öğrenciler kazandıkları bölümün gerektirdiği dile göre eğer İngilizce, Fransızca veya Almanca biliyorlarsa doğrudan 1. sınıfa başlarlar. Eğer bilmiyorlar veya seviyeleri yetersiz ise 1 yıl hazırlık sınıfına devam ederler. Bu 1 yıl içerisinde yoğunlaştırılmış yabancı dil dersleri alırlar. Hazırlık sınıfının sonunda yeterlilik sınavını başarıyla verenler öğrenimlerine devam ederler (Akın,2004).

Türkiye'de henüz tam olarak yabancı dil uygulamalarına belli bir standart getirilememiştir. Okullarda yabancı dil konusunda zaman zaman farklı kararlar alınmaktadır. Türkiye'deki yabancı dil eğitiminin yetersiz ve yanlış olduğu konusunda sık sık görüşler ileri sürülmektedir. Yetersiz olduğunu iddia edenler iddialarına destek olarak Anadolu Liseleri, Yabancı Dil Ağırlıklı Liseler gibi okulları bitirdiği halde yeterli seviyede dil bilmeyen öğrencilerin çokluğunu ileri sürerler. Eğitim sisteminde sık sık yapılan değişiklikler yabancı dil öğretim ve öğrenim sürecine olumsuz etkide bulunmaktadır. Bunlara öğretmen yetersizliği de eklenince dil eğitiminden istenen neticenin alınması zorlaşmaktadır. Ayrıca 80'li ve 90'lı yıllarda Anadolu Liselerinde ve Yabancı Dil Ağırlıklı Liselerde, özel okullarda yabancı dil eğitimi değil yabancı dilde eğitim yapıldığı, bunun ise yanlış olduğu ileri sürülmekteydi. Bu yanlışın yabancı dilde eğitim yapan üniversitelerde de tekrarlandığı belirtilmekteydi. Bu görüş sahiplerine göre yabancı dil eğitimi ile yabancı dilde eğitim birbirinden çok farklı şeylerdi. Türkiye yabancı dil eğitimini değil yabancı dilde eğitimi

seçtiği için yabancı dil sorununa çözüm bulamamakta denmekteydi. Bu görüşe göre, yapılması gereken şey, yabancı dilde eğitim değil yabancı dil eğitimidir. Türkiye yabancı dilde eğitim ile adeta bir sömürge ülkesi havası vermekte ve ayrıca kendi dilini ihmal etmektedir denmekteydi (Akın,2004).

2.5. Yabancı Dil Öğretiminin Bugünkü Okul Programlarındaki Yeri

Türk Eğitim Sisteminde, yabancı dil öğretimi, tarihsel gelişim boyutu içinde incelendiği gibi okul programlarına çeşitli zaman kesitleri içinde farklı program uygulamalarıyla girmiştir.

Türkiye’de yabancı dil öğretimi temelde ortaöğretim düzeyinde ele alınmaktadır. Bu nedenle yabancı dil öğretimi bir sorun olarak ele alındığında yani ortaöğretim bütünlüğünden hareket etmekte yarar var. Ortaöğretimin bütünlüğü içinde yer alan resmi ve özel eğitim kurumları, yabancı dil öğretimi konusunda farklı bir program yaklaşımı içinde oldukları için yabancı dil öğretiminin bugünkü durumunu bu farklılığa göre ele alıp değerlendirmek gerekir (Demirel, 1999).

Bugün yabancı dil öğretiminde farklı program uygulaması içine giren orta dereceli okulları aşağıdaki gibi gruplamak olası görülmektedir:

- Normal Yabancı Dil Öğretimi Yapan Okullar
- Takviyeli Yabancı Dil Öğretimi Yapan Okullar
- Yabancı Dille Öğretim Yapan Okullar

2.5.1. Normal Yabancı Dil Öğretimi Yapan Okullar

Bu gruba giren okulların programlarında yabancı dil dersi, normal bir ders gibi programda yer almakta ve öğretim için ayrılan süre haftada en az üç ve en çok beş saati geçmemektedir. Buna göre bu gruba orta dereceli tüm resmi okullar girmektedir. Bu okullar, genel, meslek ve teknik okullar olmak üzere kendi içlerinde alt gruplara ayrılmaktadır. Bu okulların programlarında yabancı dil olarak Almanca, Fransızca ve İngilizce zorunlu ders olarak okutulmaktadır. Mesleki liseler içinde yer alan İmam Hatip liselerinde ise yukarıda adı geçen modern yabancı dillere ek olarak Arapça zorunlu ders olarak okutulmaktadır. Ancak bu okulların programlarında yer alan Arapça, yabancı dil dersi olmaktan çok, mesleki ders olarak kabul edilmektedir (Demirel, 1999).

2.5.2. Takviyeli Yabancı Dil Öğretimi Yapan Okullar

Bu gruba giren okulların programlarında yabancı dil dersi, normal bir ders gibi programda yer almakta olup haftalık ders saati resmi okullardakinden fazla olarak haftada en az sekiz ve en çok on saattir. Bu okullarda, resmi ortaokul ve liselerde izlenen ders programı aynen Türkçe olarak izlenmekte, sadece yabancı dil dersinin saatinde bir fazlalık bulunmaktadır. Bu gruba takviyeli yabancı dil öğretimi yapan tüm özel Türk liseleri girmektedir. Bu okulların tümünde takviyeli yabancı dil olarak sadece İngilizce okutulmakta, Almanca ve Fransızca ise lise kısmında yardımcı ve seçmeli ders olarak okutulmaktadır (Demirel, 1999).

2.5.3. Yabancı Dille Öğretim Yapan Okullar

Bu gruba giren okulların programlarında yabancı dil öğretimine diğer okullara göre daha çok yer verilmekte, bu öğretim etkinliğini arttırmak için fen ve matematik dersleri yabancı

dille, diğer dersler de Türkçe okutulmaktadır. Bu okulların bir özelliği de yabancı dil öğretimine orta birinci sınıftan önce hazırlık sınıfında başlamalarıdır. Bir ğretim yılı yoğunlaştırılmış bir yabancı dil ğretim programına tabi tutulan öğrencilerden başarılı olanlar bu okullardaki derslere devam edebilmektedir. Ancak bu uygulama, 1998-1999 ğretim yılında sona ermektedir. Sekiz yıllık temel eğitimin kesintisiz uygulanması nedeniyle bu okullardaki bir yıllık yabancı dil hazırlık eğitimine son verilmiştir (Demirel, 1999). Bu okullar da kendi aralarında üç gruba ayrılmaktadır.

2.5.3.1. Yabancı Dille ğretim Yapan Resmi Okullar

M.E.B. Orta ğretim Genel Müdürlüğüne bağlı olarak eğitim ve ğretim etkinliklerini sürdüren bu okullarda Fransızca, Almanca ve İngilizce ğretim yapılmaktadır.

1974-1975 Öğretim yılında sayıları onikiye ulaşan bu okulların ilki ve öncüsü olan Galatasaray Lisesi'nde Fransızca, 1959'dan itibaren yabancı dille eğitime başlayan İstanbul Erkek Lisesi'nde Almanca ve diğer on Anadolu Lisesi, dört Anadolu Ticaret, bir Anadolu Aşçılık, bir Anadolu İmam Hatip ve dört Anadolu Teknik olmak üzere toplam 82 resmi okul varken bu sayı 1986-1987 ğretim yılında 103'e, 1988-89 yılında ise 146'ya ulaşmıştır (Demirel, 1999).

2.5.3.2. Yabancı Dille ğretim Yapan zel Türk Okulları

M.E.B. Özel ğretim Kurumları Daire Başkanlığına bağlı olarak eğitim ve ğretim etkinliklerini sürdüren bu okullarda Fransızca ve İngilizce dilleriyle ğretim yapılmaktadır.

1974-1975 Öğretim yılında sayıları yediye ulaşan bu okulların ilki ve öncüsü olan

Darüşşafaka Lisesi ile Türk Eğitim Derneğine bağlı beş özel lisede İngilizce, Özel Tevfik Fikret Lisesi'nde Fransızca öğretim yapılmaktaydı. 1985-1986 öğretim yılında ise 123 ortaokul, 86 lise ve 8 meslek lisesi olmak üzere toplam 217'ye ulaşan özel okulların ikisinde Fransızca, dördünde Almanca, diğerlerinde de İngilizce öğretim yapılmaktaydı. 1989 yılı itibariyle resmi Anadolu liselerinin dışında özel ve Türk yabancı okulların sayısı 136'ya ulaşmıştır. 2001 yılında ise bu sayı 457 olarak açıklanmıştır (Demirel, 1999).

2.5.3.3. Yabancı Dille Öğretim Yapan Özel Yabancı Okullar

Bu okullar Osmanlı İmparatorluğu döneminde Fransız, Alman, İtalyan, Avusturya ve Amerikalılar tarafından kurulmuş ve Lozan Antlaşması'na göre faaliyetine devam eden okullardır. Günümüzde bu okullara Türk çocukları devam etmektedir. 4306 sayılı Yasa gereğince, 1998-1999 öğretim yılından itibaren, bu okulların hazırlık sınıfı, 6., 7. ve 8. sınıflarının kademeli olarak tasfiyesine başlanılmıştır.

M.E.B. Öğretim Kurumları Daire Başkanlığına bağlı olarak eğitim ve öğretim etkinliklerini sürdüren bu okullarda İngilizce, Fransızca, Almanca ve İtalyanca dilleriyle öğretim yapılmaktadır. 1974-1975 öğretim yılında 18 ortaokul, 2 meslek lisesi ve 13 genel lisenin var olduğu bu okullardan sadece ikisi İzmir'de, biri Tarsus'ta geri kalanlar ise İstanbul'da bulunmaktadır. Toplam sayıları onbeş olan Genel Meslek Liseleri'nden beşinde İngilizce, dördünde Fransızca, dördünde Almanca ve birinde de İtalyanca öğretim yapılmaktadır. Bu tür okulların açılmasına izin verilmediği için 1985-1986 öğretim yılında da mevcut sayısal durum aynen kalmıştır (Demirel, 1999).

BÖLÜM 3

3.GALATASARAY LİSESİ (MEKTEB-İ SULTANİ)

3.1. Galatasaray İsmi Nereden Gelmektedir?

Saray kelimesi, Osmanlı ve Selçuklu Türklerinde, imparatorluğun veya kendisine bağlı mülki birimin her tür yönetim, nizam ve asayişini sağlayan işlerinde, devlet, millet, memleketin askeri ve mülki sahada ihtiyacı olan insan birimlerini yetiştiren bir okul demektir. İlki I. Murat tarafından kurulan Edirne Sarayı ile İstanbul'un fethinden sonra kurulan İstanbul Sarayı orta tedrisat verirdi. Topkapı Sarayı'ndaki Yüksek Enderun Okulu'na buralarda başarılı olanlar alınır buradan da imparatorluğun her tarafına hizmete yollanırdı. Fatih Sultan Mehmet, Topkapı Sarayı'nı bu amaçla yani okul ve devletin yönetim yeri olarak kurmuştur. Ancak Kanuni Sultan Süleyman, Hürrem Sultan ilişkisinde Harem'i Beyazıt'taki eski saraydan buraya nakletmiş ve imparatorluğun duraklama ve çöküş devrindeki kadınlar saltanatına zemin hazırlamıştır. Kısaca, "Saray" kelimesi tanzimata kadar hiçbir şekilde padişahların haremeleriyle, istirahat ve keyif yeri olarak kullanılmamıştır. Saray anlamı Dolmabahçe, Çırağan ve Beylerbeyi saraylarından sonra değişmiştir.

Toplumumuzun düşünce, sanat ve bilim hayatında önemli bir yere sahip olan Galatasaray Lisesi, Galata semtiyle anılmaktadır. Galatasaray bir semt olarak adını okulun kurulmasından sonra aldığını, resmi kayıtlarda daha önce bu isimde ne bir mahalle, cadde, sokak olmamasından anlıyoruz. Bunun yanında bazı belgelerde bu bölgede, bir dönem Galataların yerleşip oturdukları ve bu yeri belirlemek için Galatya dendiği bilgisi geçmektedir.

Galatlar, İ.Ö. 8 yy.'da erken demir çağına geçmiş, İ.Ö. 6 yy.'da Avrupa'ya geçip, İspanya, İtalya ve Trakya'ya kadar yayılıp İ.Ö. 3 yy.'da İstanbul'dan Anadolu'ya geçerek, Ankarayı merkez yapmışlardır. Osmanlı döneminde de II Bayezid tarafından sarayın içoğlanlarını eğitmek üzere bir kışla mektep kuruldu. Bugünkü Galatasaray Lisesi'nin olduğu yerde yapılan ve Galata Sarayı diye anılan binanın adı bu mevkinin zamanla Galatasaray diye adlandırılmasına neden olmuştur (Semenderoğlu ve Tamburacı, 1998).

Galata, Haliç ağzından Boğaziçi istikametine doğru uzanan, çok sık binalı, çok dar sokaklı, son derece işlek ve canlı bir ticaret merkezi idi. Bu limanın deniz kıyısı da kara tarafı da yüksek ve kalın duvarlarla kaplıydı. Cenevizlilerin yapmış olduğu Galata Kulesi de bu surların içinde ve en üst kısmında bulunuyordu. Galata surlarının dışında kalan kısımlar, bütün Beyoğlu sırtları ve platosu o dönemlerde boş araziden ibaretti. Buralarda ve bütün yamaçlarda tarlalar, bağlar, bahçeler, ağaçlıklı ve sık fundalık yerler ve korular vardı. Sözü ettiğimiz bu korularda. Sultan II. Beyazıt (1481-1512) tahta çıktığı yılın sonbahar aylarında bir av partisi düzenlemişti. Rivayete göre, av dönüşü Beyoğlu sırtlarından Tophane'ye doğru inerken Sultan'ın gözüne bir kulübe çarpmıştı. Dinlenmek amacıyla bu kulübeye giden II. Beyazıt, burada yaşayan ve nadide güller yetiştirdiği için Gülbaba olarak tanınan bir ihtiyarla karşılaşmıştır. Sultan. Gülbaba'nın ikramından ve sohbetinden çok hoşlanınca, kendisinden bir isteğinin olup olmadığını sormuştur. Gülbaba da Padişaha, şu anda lisenin bulunduğu Beyoğlu sırtlarını göstererek, orada bir mektep yapılması isteğinde bulunmuştur. Bu suretle Galata Sarayı adı verilen bina yapıldığı gibi, o zamanların usulünce gayet muntazam ve herkesçe takdir edilen bir mektep açılmıştır (Engin, 2003).

Sözcüğün etimolojisiyle ilgili bir başka görüş de, Galatasaray'ın hocalarından Ernest

Mamdury tarafından Galatasaray Mecmuası'nın 1947 tarihli ikinci sayısında şöyle yer alır: "Haliç'in karşı yakasındaki bir semt olan Sikae'de Arap yapısı bir kale vardı ve adı El Kala'ydı. Sonraları bu isim Galata haline gelmiştir" (Semenderoğlu ve Tamburacı, 1998).

II. Beyazıt taralından kurulan Galata Sarayı mektebi 1481 yılından 1868'e kadar muhtelif değişiklikler geçirmiştir. Mektep Kanuni Sultan Süleyman devrinden sonra bir süre ihmal edilmiştir. Sultan III. Ahmed döneminde, 1715 yılında tamir edilmiş ve Saray mektebi olarak vazife görmeye devam etmiştir. Sultan I. Mahmud 1741 yılında mektepte ıslahat gerçekleştirdiği gibi, Fatih ve Ayasofya kütüphaneleri ayarında bir kütüphaneyi de mektebe kazandırmıştır. Yenilikçi padişah III. Selim 1789'dan 1807'ye kadar süren saltanatı boyunca mektebin faaliyete devamı konusunda büyük gayret göstermiştir. Sultan II. Mahmud da Galata Sarayı mektebine önem vermiştir. Mektep II. Mahmud devrinde Tophane yangınında yanmış, yeniden inşası için Defterdar Hacı Yusuf Efendi görevlendirilmiş ve bina 1819 yılında ahşap olarak inşa edilmiştir. 1838 yılına kadar Tıbhane Mektebi olarak hizmet veren bina ikinci bir yangın geçirince, Sultan Abdülmecid döneminde yeni bir inşaat başlatılmış ve kâgir olarak yapılan bina 1862 yılında Sultan Abdülaziz zamanında hizmete girmiştir. Mekteb-i Sultani (Galatasaray Lisesi) açıldığı esnada binada tıbbiye öğrencileri eğitim görmekteydi (Engin, 2003).

3.2.Galatasaray Lisesi'nin Konumu

Galatasaray Lisesi'nin öğretim ve eğitimini, örf ve adetlerini, hocalarını, talebelerini, mezunlarını ve başarılarını doğru olarak algılayabilmek için Beyoğlu'nun ya da o yıllardaki adıyla Pera'nın 19.yy 2. yarısındaki durumunu bilmek gerekir.

Okulun bulunduğu Pera'ya Osmanlı İmparatorluğu ve İstanbul'daki yabancıların, sömürgeci devletlerin, kapitülasyonların sayesinde sahip oldukları siyasi haklarla ve Beyoğlu'nun konumuna aldırılmadan buralara adeta sahip çıkmışlardır. Yaşayanlar Rum, Ermeni ve Levanten denen milliyeti belli olmayan Hıristiyanlar, Araplardan oluşan kozmopolit bir toplumdur. Avrupa devletlerinden birçok Fransız, Rus, Alman ve İtalyan kişiler de burada ikamet etmekteydiler.

Tiyatro, opera, operet, varyete, "Café Chantant"lar, Tünel-Taksim ve Tepebaşı'nda faaliyettedirler. Örnek olarak Abdülmecit ve Abdülaziz'in de temsilleri özel localardan seyrettikleri Naum Opera ve Tiyatro'sunu sayabiliriz. Konser salonları, tiyatro ve yeni çıkan sinemalar okulun çevresini sarmışlardır. Pera uzunca bir süre bu Avrupalı konumunu korumuştur. İstanbul'un en ileri ve işlek muhiti olan, Hıristiyan ve Frenklerin toplu olarak buldukları Pera, ülkenin ve kentin genel kültürel ve toplumsal yapısının önünde giderken, bir yandan genç Galatasaraylıların gözünde çağdaş bir yaşam örneği oluştururken, bir taraftan da sanat ve kültür hayatına katkıda bulunarak birçok gencin yetişmesine etken olmuştur (Semenderoğlu ve Tamburacı, 1998).

3.3 Galatasaray Mekteb-i Sultanisi Öncesi Siyasi Durum

19. yy'ın ilk yarısında dünyada olaylar hızlı bir değişim içine giriyordu. İngiliz ve Fransız düşmanlığı Napoleon'un Azize Helen adasında esir olarak yollanmasıyla bitmiş, İngiltere'de Disraeli başbakan iken İngiltere, Fransa, Türkiye, Ruslara karşı birleşmişlerdi. Kırım Harbi (1853-1856) gizli müttefikleri olan ABD, Rusları yenmişti. 1861'de Amerika'da

iç savaş olmuş, 1863'de ABD Ruslar'dan Alaska'yı satın almıştı. Kırım Harbi sırasında memur ve subaylarımızın yabancı dil bilmemeleri pek çok zorlukla karşılaşmalarına sebep olmuştu. Bu nedenle Paris andlaşmasından sonra, Fransız programlarına göre eğitimde bulunmak ve hariciye memurluğu, öğretmenlik ve tercümanlık hizmetlerinde kullanılacak subaylar ve öğrenciler yetiştirilmek amacıyla Paris'te 1856 yılında Mekteb-i Osmani kurulmuştu (Semenderoğlu ve Tamburacı, 1998).

3.4 Galatasaray Mekteb-i Sultanisi ncesi Türkiye'de Eğitimin Durumu

Mektebin açılışından önce ve açıldığı sıralarda Türkiye'de eğitimin özellikle Müslümanlar arasında daha az yaygın durumda olduğu bilinmekteydi. Ziraatte, endüstride ve çeşitli sanat dallarında Türkiye'de cehaletin izleri görülmekteydi. Eğer eğitim toplum kesimine inmezse hiçbir yeniliğin sonuca ulaşamayacağı bilinmekteydi.

Türkiye'de üç tür okul bulunmaktaydı; Mahalle Mektepleri, Rüştiyeler ve Medreseler. Her mahallede özel vakıflar tarafından kurulan ve imamın Türk alfabesini, Arapça Kuran okumasını öğrettiği bir küçük mektep vardı. Bütün ocuklar 5 veya 6 yıl boyunca bu mekteplere devam etmekte ve buralara çok az bir miktar aylık ücret ödemekteydiler. Mektepten 10 veya 12 yaşında çıkan öğrenciler, harici olarak daha düzenli, daha üst seviyede, tamamen parasız olan Rüştiye Mekteplerine alınmaktaydılar ve 4-5 yıl süre içerisinde bu okullarda Türkçe, okuma-yazma, aritmetiğin temel kavramları, Türkiye tarihi ve coğrafyanın temel bilgilerini ğrenmekteydiler. Rüştiyelerin üzerinde de Medreseler bulunmaktaydı. Bu okullarda ise Türkçe, Arapça, felsefe, din dersi ve biraz da tarih dersi okutulmaktaydı. Eğitim genelde Arapça verilmekte ve hiçbir ilmi kavramı kapsamamaktaydı. Öğrenciler medreselere 16 veya 18 yaşlarında girmekte ve 15 yıl oraya

devam etmekteydi. 30, 40 bazen de 100'lük gruplar halinde bulunan öğrencilerin ihtiyaçları medreselerce karşılanmaktaydı. Ramazan aylarında medrese öğrencilerinin çoğu eyaletlere dağılmakta, camilerde vaaz vererek bir miktar para kazanmaktaydılar. Bu okulların 30 veya 35 yaşında bitiren öğrencilerin bir kısmı kadı, bir kısmı müftü olmaktaydılar. İyi durumda olanlar medreselerde kalırlardı. Osmanlı İmparatorluğu'nun güçlü olduğu dönemlerde medreseler ilmi bakımdan büyük bir şöhrete sahiptiler. Ancak Galatasaray Mekteb-i Sultanisi açılmadan önce bu eğitim kurumlarında tek ciddi dersler Arapça ve din dersleriydi. Bu haliyle medreseler gerçek birer ilahiyat okullarıydı.

Bütün müslüman çocuklarına açık olan bu mekteplerden başka daha üst mevkilere hazırlayıcı diğer öğretim kurumları da vardı. Bunların başlıcaları, Mekteb-i Harbiye, Mekteb-i Bahriye, Mekteb-i Erkan-ı Harbiye ve Mekteb-i Tıbbiye'dir. Mekteb-i Tıbbiye'de eğitim 40 yıldır Fransızca verilmekteydi. Osmanlı sınırları dahilinde çeşitli mezhepten Hıristiyanların, Musevilerin de çok sayıda okulları vardı. Bunlardan İstanbul'da bulunanlardan en önemlileri; Fener Rum Mektebi, Hasköy Ermeni Mektebi, Ortaköy Yahudi Mektebi, Beyoğlu'nda İtalyan Mektebi, Fransız Mektepleri, Alman Mektepleri ve İngiliz Mektepleridir. Adı geçen okulların programlarında Eski Yunanca, Latince, azınlıkların kendilerine ait dil ve tarih dersleri, coğrafya, felsefe ve fen bilimleri öğretilmekteydi. Hem Türk hem de azınlık mekteplerinde ilk tahsil ile yüksek tahsil arasında yüksek öğretime hazırlayan ara öğretim verecek okullara ihtiyaç duyulmaktaydı (Şişman, 1989).

Bu amaçla Ekim 1856'da Paris'te Mekteb-i Osmani açılmıştı. Paris Antlaşması'nın imzalandığı yılda açılan bu okul, Fransız programlarına göre öğretim yaparak devlete hariciye memuru, öğretmen, tercüman ve yabancı dil bilir subaylar yetiştirmek

amacındaydı. (İstanbul Ansiklopedisi, 1971).

Sultan Abdülaziz 1864 yılında Fransa ve İngiltere'yi ziyaretinde, Mekteb-i Osmaniye kaldırarak yurt dışına gönderilen öğrencilerin, gönderilme amacı dışında işlerle uğraştıklarını duyunca, College de France örnek tutularak İstanbul'da bir mektep açılmasını uygun buldu (Semenderoğlu ve Tamburacı, 1998).

Sonraki yıllarda da Fransa'daki öğrencilere yapılan masrafların 200.000 franka yaklaşması karşılığında beklenilenin elde edilememesi, az masrafla daha çok sayıda öğrenci yetiştirilmek üzere İstanbul'da batılı anlamda yeni bir mektep kurulması düşüncesini yaratmış, bu da Galatasaray Lisesi'nin açılmasına zemin hazırlamıştır. Diğer taraftan, İslahat Fermanının ilan edilmişinden 10 yıl geçmesine rağmen Osmanlı Hükümetinin ciddi olarak ıslahat hareketlerine girişmediğini öne süren Fransa, İslahat Fermanının ruhuna uygun hareket edilmesine dair 22 Şubat 1867'de Babıali'ye bir muhtıra vermiştir. Bu muhtıranın İstanbul'da öğretim dili Fransızca olmak üzere bir lise açılması fikrini doğurduğu da belirtilmekteydi (Şişman, 1989).

Fransa İslahat Fermanı'nı yeterli sayarak çeşitli zümrelerin kaynaştırılması fikrinde ısrar ediyordu. Bu kaynaşmayı da ancak Türk ulusunun gerçekleştirebileceğini, zira Osmanlı toplumunu oluşturan on beş, yirmi unsuru bir arada tutabilecek tek bağın Türkler olduğunu ve Türk unsuru yok olursa Osmanlı Devleti'nin dağılacakını söylüyordu. Yapılacak işin Müslümanları gayri müslim tebaaya yaklaştırmak olduğunu belirterek bunun için Babıali'nin İslahat Fermanı'nı uygulaması konusunda zorlanması gerektiğini ileri sürüyordu (İstanbul Ansiklopedisi, 1971). Muhtırada daha çok eğitimde yapılması gereken ıslahat üzerinde duruluyor ve lise seviyesindeki okulların açılması tavsiye ediliyordu.

3.5 Galatasaray Mekteb-i Sultanisi'nin Kuruluşu

Mekteb-i Sultani'nin kuruluşu Osmanlı Devleti'nin Kırım Savaşı'ndan sonra ilan ettiği Islahat Fermanı'nda tespit edilen ıslahat programının uygulama boyutuna geçirilmesiyle ilgilidir (Kocamanoğlu, 2003).

Mekteb-i Sultanide tedrisat esas itibariyle Fransızca olacak fakat Türkçe başka dersler de gösterilecekti. Mektebin müdürü ve hocaları Fransız olacağı gibi ders nazırı da müdürü de yine Fransız olacaktı. Fransız hükümeti bu mektebe değerli müdür ve eğitimciler göndermiş; burda zengin bir kütüphane ile bazı fen aletlerini, laboratuvarlar ve müzeler kurmuştur (Ergin, 1977).

Fransız hükümeti Almanya'da, İtalya'da ve başka yerlerde açılmış olan Cizvit Okulları gibi Orta-Doğu'da kendi kültür ve nüfuzlarının yayılmasına hizmet edecek Fransız kolejleri kurmak istiyordu. Doğu'daki bütün Fransız okulları Atina'daki büyük Fransız Koleji'ne bağlı olacaktı. İstanbul'da kurulacak Galatasaray Sultanisi de bu okullar şemasına pek uygun düşüyordu (İslam Ansiklopedisi, 1996).

Paris Sefiri Cemil Paşa Paris, 12 Nisan 1867 tarihinde Hariciye Nazırı Fuad Paşa'ya yazdığı yazıda kendisinin 15 Mart'ta Fransız Hariciye Nazırı Le Marquis de Moustier ile İstanbul'da bir lise kurulması konusunda konuştuklarını belirtmektedir. Aynı yazıda Cemil Paşa 16 Mart'ta Maarif Nazırı M.Duruy ile de mülakatta bulunduğundan adı geçen nazırın Türkiye'de böyle bir okulun açılması için ellerinden geleni yapacaklarından bahsetmektedir. Bu konuşma sırasında M.Duruy'un Fransa'nın ticari, endüstriyel ve siyasi bakımdan Türkiye'ye ihtiyaçları olduğunu bu bakımdan Türkiye'yi kuvvetli görmek istediklerinden ona yardım etmek zorunda olduklarını ifade etmişlerdir. Cemil Paşa'nın 15 Mart 1867 tarihli Fuad Paşa'ya gönderdiği bir diğer yazısında da Le Marquis de

Moistier'in Osmanlı Hükümeti'nin İstanbul'da bir lise kurulmasından son derece memnun olduğu ve meslektaşı Maarif Nazırı M.Duruy ile ihtiyaç duyulan hocaların İstanbul'a gönderilmesi hususunda görüşüldüğü belirtilmektedir.

1868 senesi ilk aylarında Sadrazam Ali ve Hariciye Nazırı Fuad Paşa ile İstanbul'daki Fransız elçi M.Bouree Galatasaray Mekteb-i Sultanisi'nin açılışı konusunda birbirleriyle fikir birliği içinde yeni kurumun dayanacağı esasları tespit etme çalışmalarına girişmişlerdir. Bu konuda ilk olarak Fransa'dan eğitimciler gönderilmesi istenilmiştir ve sonuçta M.Levistal Galatasaray Lisesi'ne müdür olarak atanmıştır. Levistal, Fransız Maarif Nazırı M.Duruy'e yeni lisenin o günkü durumunu kısaca özetleyen 8 Nisan 1868 tarihli bir rapor gönderir. Bu raporda okulun siyasi amaçlarına değinilir ve şu görüşlere yer verilir;

'Entelektüel bir propagandayı temel alarak Fransız tesirini yaygınlaştırmak ve kökleştirmek, bütünlüğün Avrupa dengesinin ilk şartlarından biri olması münasebetiyle en gerekli bilgilerin yayılması ile temelinden sallanan ve son derece bozulan bu imparatorluğu güçlendirerek Fransız menfaatlerine hizmet vermek...Üst ve orta kademedeki Osmanlı gençler arasında Fransız Dil ve Edebiyatını yaymak, onlara Batıda ilim ve endüstri sahasında ilerlemeler kaydedildiğini bildirmek, Fransız uygarlığının tadını vermek ve o ana kadar Osmanlı memleketinde her türlü ilerlemenin önemli engellerinden biri olarak ırk ayrılığını, farklı din ve milletlere mensub çocukların karışmasıyla ortadan kaldırmak, en nihayet, her ne pahasına olursa olsun farklı milletlere mensup oldukları bilinçle birbirlerine karşı daima kuşkucu olan ve özellikle katolik dinini yayma projesi olduğu fikrine hemen kapılabilecek olan halk arasında milli, siyasi ve dini duyguları yaralayacak tedbirlerden sakınmak...'

Bu farklı dinlere mensup çocuklar arasında üstünlük görülmesine engel olmak için gerekli

tüm tedbirler alınmıştı. O günkü durumunda Galatasaray dahilinde bulunan cami ibadete açık tutulacak ve müslüman öğrencilerin dini görevlerini yerine getirmeye devam edecekti. Hıristiyan ve Yahudi çocuklarına bina dışında ayin ve ibadetlerini yerine getirmede kolaylıklar tanınmıştı (Şişman, 1989).

Okulun binası ders, araç ve gereçleri için 20.000 lira harcandığı gibi, normal masrafları için de 25 000 lira ödenek ayrıldı. Şubat, Mart ve Nisan aylarında İstanbul'da her sınıf halkın çocuklarının devam edebileceği bir büyük okul yapılarak burada Avrupa okulları düzeyinde öğretim yapılacağına dair tezkere-i sami ve konuyla ilgili yazılar yayınlandı (İslam Ansiklopedisi, 1996).

3.6 Galatasaray Mekteb-i Sultani Nizamnamesi

15 Nisan 1868 – 21 Zilhicce 1284 tarihli tezkere ile Galatasaray Lisesi'nin açılması kararlaştırılmış ve 1 Eylül 1868'de lisenin açılışı yapılmıştır. Lisenin kurucuları olarak Sadrazam Ali Paşa, Maarif Vekili Saffet Paşa ve Keçeçizade Fuat Paşa kabul edilir. Bunun hemen akabinde Galatasaray Mekteb-i Sultanisi'nin 10 maddelik nizamnamesi Türkçe, Fransızca, Rumca ve Ermenice olarak yayınlanmıştır. Bu nizamname lisenin açılışını ilan etmiş ve özet halinde eğitim programını belirtmiştir (Semenderoğlu ve Tamburacı, 1998).

Birinci madde, Mekteb-i Sultani adıyla bir büyük okul kurulduğu ve bu okulun Osmanlı Devleti'nin farklı dinlere mensup olanlarından alınacak öğrencilerle Avrupa büyük okulları derecesinde mükemmel ve Osmanlı Devleti memleketi ihtiyaçlarına uygun ilimler öğretileceği belirtilmiştir.

İkinci maddede eğitim sürelerini tamamlayarak ve bu okuldaki öğrencilere imtihanla

diplomaların verileceği ve istekleri üzerine her türlü devlet hizmetinde (deniz, tıbbiye, askeriye, mühendislik) çalışabilecekleri kaydedilmiştir.

Üçüncü madde lisenin eğitim süresi ile ilgilidir. Alınacak öğrencilerden yeterince eğitim görmüş olanlar imtihan ile sınıflara dahil edilecekler ve eğitim süreleri 5 yıl olacaktır. İstenen düzeyde olmayanlar ise 3 sene hazırlık sınıfına alınacak sonra normal sınıfa geçerek 5 senede eğitimlerini tamamlayacaklardır.

Dördüncü maddede mektepte okutulacak derslere yer verilmiştir. Liseden çıkan öğrencilerin her türlü hizmetlere en iyi şekilde hazırlamak üzere okulda; Osmanlı dili, Osmanlı tarihi ve dünya tarihi, genel coğrafya ve Osmanlı devletlerinin tarım, ziraat ve idari coğrafyası, yüksek matematik, muhasebe, defter tutma ve ticaret derleri, fizik ve kimya, mekanik, insan hakları, idare hukuku, Fransızca, genel kanunlar, tıp ve eczacılık fenlerinin öğrenimi, gerekli Latince başlangıcı, Yunanca, İktisat, Resim hattı ve resim sanatı, beden eğitimi ve botanik dersleri olacağı belirtilmiştir.

Beşinci madde dini meseleye ayrılmıştı. Her sınıftaki öğrenciler mensup oldukları dinin gereklerini yerine getireceklerdir. Bu amaçla Müslüman öğrenciler okulda olan camide dini eğitimlerini alacak ve onlara dini vazifelerini öğretmek üzere bir hoca bulunacaktı. Diğer dinlere mensup öğrenciler de kendi mezhep ve cemaatlerinin gerektirdiği vazifelerde bulunacaklardı.

Altıncı maddede Galatasaray Mekteb-i Sultanisi'nin öğrenci mevcudu söz konusudur. Okula 600 öğrenci alınacak ve bunların yarısı Müslüman, diğer yarısı da gayri müslim olacaktır.

Mektebe alınacak öğrencilerin yaş sınırı yedinci maddede ele alınmıştır. Okula 9 yaşından

13 yaşına kadar öğrenci alınacak ve yaşı 13'ü geçmiş olan öğrenciler imtihana tabi tutulup sınıflara alınacaktı.

Sekizinci madde, Mekteb-i Sultani öğrencilerinin sınıflandırılmasıyla ilgilidir. Mektebe alınacak öğrenciler dahili ve harici olmak üzere kısımlara ayrılmıştır. Dahili öğrencilerden bütün eğitim süreleri boyunca bir defa olmak üzere elbise ve eşya parası 345 frank ve her sene için 1035 frank alınacaktır. Söz konusu eşyanın tamir, yenilenme, yıkanma masrafiyla kitap, kalem, kağıt için yapılacak masrafların hepsi okuldan karşılanacaktır. Harici öğrenciler ise geceleri okulda kalmayıp, yalnız gündüzleri devam edeceklerdir. Gerek dahili ve gerek harici suretiyle alınan öğrencilerin tahsil ücretleri, mektep idaresi tarafından ihtar olunmaksızın altı aydan altı aya peşin olarak ödenecektir. Senenin her üç ayı bir eğitim öğretim yarıyılı hükmünde olacağından hangi zamanda olursa olsun, mektebe girecek veya mektepten çıkacak öğrenciler o sürenin tahsil ücretinin tamamını vermeye mecbur olacaklardır.

Dokuzuncu maddede Osmanlı Hükümetinin tahsil ücretini ödemeye yeterli gücü olmayan ailelerden söz konusu ücretin tamamını veya bir miktarını almayacağı hatta bu öğrencilere gerekli olan eşyaları ücretsiz vereceği belirtilmektedir. Tahsil ücretlerinin yarısı affedilmiş olan öğrencilerin aileleri istedikleri takdirde çocuklarını harici kısma kayıt ettirebileceklerdir.

Onuncu madde yine ücret durumu ile ilgilidir. Gerek ücretle ve gerek ücretsiz mektebe çocuklarını kayıt etmek isteyen, öncelikle mektebin idaresine başvurarak öğrenciyi kayıt ettirecek, ve bundan sonra ücret hakkında istekleri olursa maarif nezaretine hitaben dilekçe yazacaklar ve bu dilekçeleri mektep idaresine teslim edeceklerdir (Semenderoğlu ve Tamburacı, 1998).

Bu okulda öğretim dili Fransızcaydı ve ona Batılı modern bir orta öğretim programı sağlamak için ciddi çaba gösterilmişti. Bu çeşit birkaç okul, özellikle Protestan Amerikan Robert Koleji, yabancılar tarafından zaten açılmış bulunuyordu, fakat Galatasaray Sultanisi, bir Batı dilinde orta derecede modern bir eğitim sağlama konusunda bir Müslüman hükümet tarafından yapılmış ilk ciddi teşebbüstü (Lewis, 1991).

3.7 Galatasaray Mekteb-i Sultanisi'nin İlk Yıllarında Eğitimdeki Değişiklikler

1869 yılına kadar Galatasaray Sultanisinden başka orta öğretim kurumu bulunmayan imparatorluk 'Maarif-i Umumiye Nizamnamesi' ile eğitimde ve köklü girişimlerde bulunmuştur. 'Maarif-i Umumiye Nezareti'nin denetimine giren tüm okullar üç kademeye ayrılmışlardır: İlköğretim, ortaöğretim ve yüksek öğretim kademesi.

İlköğretim şu iki okul kademesinden meydana gelmiştir: Mekteb-i İbtidaiye ve Mekteb-i Rüştüye. Mekteb-i İbtidaiye üç yıl süreli ve bütün kız ve erkek çocuklar için mecburi bir okuldur. Bu okulda okuma, yazma, hesap, din bilgisi, tarih, coğrafya, el işleri... gibi temel bilgiler öğretilmekteydi. Müslüman olmayanlar için kendi dilleri ve dinlerine bağlı ayrı okullar açılmıştı. Bu okullarda öğretim parasızdı.

Mekteb-i Rüştüyelerde ise Kur'an okuma, din bilgisi, Türkçe, Arapça, hesap, coğrafya, Türk ve İslam tarihi, güzel yazı, tarım... gibi dersler vardı. Farsça, resim, geometri ve sağlık bilgisi dersleri de bunlara ekleniyordu.

Ortaöğretim, birbiri üzerine dayalı şu iki okul kademesinden meydana gelmekteydi: 'Mekteb-i İdadiye' ve 'Mekteb-i Sultaniye'. Mekteb-i İdadiye okullarında din bilgisi, Türkçe, Arapça, Fransızca, hesap, cebir, geometri, coğrafya ve tarih dersleri okutuluyordu.

Bunlara Farsça, hitabet, tabiat tarihi, sağlık bilgisi, kimya ve felsefe dersleri de eklenmekteydi. Bu okullardan mezun olanlar, Mekteb-i İbtidaiyeler'de öğretmenlik yapmak ve Mekteb-i Sultanilere devam etmek hakkını elde ederlerdi.

Mekteb-i Sultaniler o zamanki liseleri temsil eden bu okullar il merkezinde açılmışlardır. Bunlardan ilki Galatasaray Sultanisidir. Bu okullarda öğretim yarı yarıya Türkçe ve Fransızca dillerinde yapılmıştır. Bu okullardan mezun olanlar devletin yüksek kademelerine atanabilirlerdi (Cicioğlu, 1985).

3.8 Galatasaray Mekteb-i Sultanisi'nin Açılışına Olan Tepkiler

Okulun gösterişli projesine rağmeni Fransızlar tarafından planlanıp birçok uzman gönderildiği ve Fransa'nın Ortadoğu'da nüfuzunu arttıracakđı endişesiyle genel olarak uygulanamayacakđı görüşü vardı. Nitekim daha ilk günden bir takım zorluklarla karşılaşıldı.

Yunanca dil dersinin Mekteb-i Sultani'nin ders programında yer almaması bilhassa İstanbul'daki Rumları hiç memnun etmemişti. Hatta Hellenizmin yayılması ve propagandası için hemen rakip bir liseyi kurmayı bile tasarlamışlardı (Şişman, 1989).

Yahudiler, Hıristiyan yönetimindeki Müslüman okuluna çocuklarını göndermek istemediler. Daha az fanatikleri de özel bir yemekhane verildiği takdirde ancak çocuklarını gönderebileceklerini söylediler. Oysa bunu yapmak, sağlanmak istenen birliği daha baştan bozmak demektir. Katolikler ise bütün derslerin bir arada olmasını istemiyor ve okula rağbet etmiyorlardı. Ayrıca Papa çocuklarını okula göndermemelerini istemiş, aksi takdirde kilisenin sağladığı olanaklardan yararlanamayacaklarını söylemişti. Papa'nın tutumundaki gerekçesi ise, soyların karışmasıyla Katoliklerin ahlaklarının bozulacakđıydı

(Yalçın, 1994).

Fransa'nın girişiminden sonra Papa bu yasağı kaldırdı. Programda öğrencilere kendi dinlerinde ibadet yapma imkanının verilmesi eleştirilere sebep oldu. Dini ibadetin milliyetçilik sayıldığı bir ülkede karma lise kurma fikrinin yürümeyeceği ileri sürüldü (İslam Ansiklopedisi, 1996).

Avrupa devletlerinden Avusturya ve İngiltere, Ortadoğu'da Fransız nüfuzunun kurulacağı ve kendi projelerini engelleneceği için Galatasaray'a karşıydılar. Rus elçisi Ignatief de Osmanlı başkentinde Fransız nüfuzu kırmak için çalışıyor ve Ortodox Rumlar'ın okula girmelerini engellemek için elçiliğini harekete geçiriyordu. Rusya bir yandan Fransa'nın yönetiminde böyle bir okulun açılışına karşı çıkarken öte yandan kendisi de Rusça eğitim yapacak bir okul açmak için Babıali nezdinde girişimde bulduysa da sonuç alamamıştır (İslam Ansiklopedisi, 1996).

Galatasaray Türkler arasında ilgiyle karşılandı. İstanbul basınında konuyla ilgili birçok yazılar yayınlandı. Ancak Türklerden de tepki gösterenler vardı. Örneğin atanan ilk Türk müdür yardımcısının bir vezir emriyle göreve başlaması engellendi, Müslüman aileler çocuklarını okula gönderme konusunda çekingen davrandılar. Çünkü okul Hıristiyan mahallesinde kurulmuştu ve Frenkler tarafından idare edilmekteydi. Osmanlı şeyhülislamı da Müslüman ve Hıristiyan çocuklarının birarada okumalarının dine aykırı olduğunu söyledi. Ayrıca şimdiye kadar bedava olan öğretime karşılık Galatasaray paralıydı. Diğer yandan yemeklerin ortak oluşu, aile eğitimindeki alışkanlıklar, dillerin çeşitliliği, dinlerin gerektirdiği ayrı davranışlar o kadar değişik, o kadar engeller teşkil ediyordu ki, birçok ailenin bu küçük 'Babil Kulesi' ne çocuklarını göndermemekteki isteksizlikleri tüm bu

nedenlerden kaynaklanmaktaydı. Bunların yanında diğerk tepkiler daha çok ulusçuydu.

Tanzimat Dönemi İdarecilerine muhalefetleri ile tanınan ve genellikle yurt dışında faaliyette bulunan Ali Suavi, Namık Kemal gibi Yeni Osmanlılar Cemiyeti mensupları Mekteb-i Sultani'nin aleyhinde bulunmuşlardır. Nitekim ileride Mekteb-i Sultani'de müdürlük de yapacak olan Ali Suavi. Londra'da çıkardığı Muhbir gazetesinde yazdığı 20 Mayıs 1868 tarihli bir yazısında, Avrupa gazetelerinin İstanbul'da Fransız nüfuzunun arttığından bahsettiği bir dönemde, Galatasaray Lisesi'nin açılması ile bu nüfuzun artacağını ileri sürmüş ve şu hususları belirtmiştir: 'Babiâli bir mektep yaptı. Orada yalnız Fransız lisanı üzere tahsil yapılmasını şart koştu ve o mektebi Fransız sefirinin nezareti altına verdi. Bunu görünce Yunan dahi yalnız Yunan lisanı üzere tahsil olunmak şartıyla İstanbul'da ve diğerk yörelerde mektep açmak istedi. Daha sonra Rusya yalnız Rus lisanı üzere mektep talep eyledi. Babiâli tarafından Rusya'ya: "Fransız lisanı üzere mektep tesisinden muradımız maariftir" dendi ise de Rus sefiri dedi ki: "Şark hukukunda devletlerarasında eşitlik mevcuttur ve birine verilen imtiyazdan diğerk hariç tutulamaz. Fransız lisanına, özellikle de onların denetimine tahsis ederek bir Osmanlı mektebi açtınız. Bu ise Şarkla Fransız üstünlüğünü diğerk devlet nüfuzlarına tercih etmektir. Bundan dolayı bu imtiyazı her birimiz talepte haklıyız.'

Ali Suavi dışında, Londra'da Yeni Osmanlılar Cemiyeti adına Hürriyet gazetesini çıkaran Namık Kemal ve Ziya Paşa da Mekteb-i Sultani'nin Fransızların etkisinde olmasına şiddetli tenkitler yöneltmişlerdir. Bu çerçevede gazetede yer alan bir yazıda Avrupalı bir akademisyenin görüşleri olarak Mekteb-i Sultani hakkında şu hususlar savunulmuştur: 'Sizin medeniyet yolunda ilerlemeniz ve refaha kavuşmanız için ne büyük bir donanmaya, ne çok sayıda askere, ne de Galata Sarayı'nda Fransız hocalarla doldurulan mektebin

yardıma ihtiyacınız vardır. Kendi mekteplerinizi düzenlemeye bakınız' (Engin, 2003).

Okula başta Türklerden zengin ve kibar çocuklar rağbet ediyordu. Fakat hocalarının daha çok Fransız ve Hıristiyan oluşu bir kısım Müslüman Türkleri ürküttüğü gibi, Hıristiyan çocuklarının da Müslümanlarla birlikte okuması Hıristiyanları da rahatsız ediyordu. Yahudiler de uzun süre çocuklarını bu mektebe göndermemişlerdi.

Fakat dini meseleler bir yana mektebe karşı gösterilen rağbetsizlik bir dereceye kadar da ücretin yüksekliğinden ileri geliyordu (Ergin, 1977).

Tüm bu dinsel tepkilere rağmen başkalarının dini inanışlarına hürmet etme hissi Galatasaray'da o kadar kuvvetli bir şekilde yerleşmiştir ki, her gün değişik dinlere mensup talebelerin ayinlerini diğer arkadaşları arasında serbestçe yapması son derece modern ve laik aydınların yetişmesine imkân vermiş oluyordu (Ebuzziya ve Kozikoğlu, 1921). Okul yönetiminin 'laik' eğitimi sürdürmedeki titiz ve yansız tutumu kurumu bir kapanma olasılığından uzak tutmaktaydı.

BÖLÜM 4

4. GALATASARAY'DA EĞİTİMİN İLK YILLARI

4.1.Galatasaray'ın İlk Öğrencileri

Müslüman öğrenciler bilhassa Rüştüye isimli orta mekteplerden gelmekteydiler. Düzenli bir eğitim programına gelmeden önce hiç Fransızca bilmeyen bu öğrencilerin yeterli seviyeye gelebilmelerine imkân sağlayacak bir geçiş dönemine ihtiyaçları vardı. Hıristiyan mekteplerinden gelen öğrenciler biraz daha ileri durumda olup yüzeysel bir Fransızca bilmekteydiler. Buna karşılık Türk dilinden zayıftılar. Bu sebeple Müslüman öğrenciler Fransızca okuma yazmayı öğrenirlerken, onlar da Türkçe derslerini takip etmişlerdir (Şişman, 1989).

Mekteb-i Sultaniye'ye kayıtsız şartsız rağbet gösterenler Bulgarlardı. Onlar bu mektepten çok istifade etmişlerdi (Ergin, 1977).

İlk Türk öğrenci ise Abrurrahman Şeref Efendi kayıtlar başladıktan 10 gün sonra 224 numara ile kaydını yaptırmıştır. Kendisi daha sonra okulun müdürlüğünde de bulundu (İstanbul Ansiklopedisi, 1971).

Kuruluşundan İkinci Meşrutiyetin ilanına kadar Galatasaray Mekteb-i Sultanisi talebesi üniforma giymiş ve mektebin dışında da üniforma ile dolaşmışlar ve bunu kendileri için bir şeref bilmişlerdir: 'Mekteb-i Olmak' şerefi ve 'Mektebi Sultanisi Talebesi Olmak' şerefi. Üniformada dik yakalı ve eteği diz kapağına kadar inen ceketin önü yaka altından bele kadar 6 adet sarı madeni düğme ile kapatılırdı, düğmelerin üzerinde de kabartma olarak birer ay yıldız vardı. Dik yakada da sarı ipekle işlenmiş mektebin adı yazılıydı, sol yakada 'Mekteb', sağ yakada da 'Sultani' yazılıydı (Ebuzziya ve Kozikoğlu, 1921).

Okul ücretlerine baktığımızda ise Galatasaray Lisesi'nin 'Mekteb-i Sultani' ismi altında faaliyet gösterdiği yıllarda, öğrenci ücretleri yatılılar için senelik 45 altın lira, yarı yatılı için senelik 20 altın lira nehariler için de 8 altın liraydı. Bu ücrete karşılık okul idaresi öğrencinin bütün ders kitaplarını, defterlerini ve gerekli diğer tedris malzemelerini veriyor, elbise ve çamaşır temizliğini de üstleniyordu. Öğrenciler ek olarak istedikleri dersleri de ücretsiz takip edebilirlerdi.

Okul idaresi daha ilk günlerden öğrenciye kitap sevgisini aşılatabilmek için büyük gayret sarf etmişti. Özellikle 1930 yıllarında okulun mükemmel bir kütüphanesi olmasına rağmen, iptidai sınıflarının her bir şubesinde 'sınıf kütüphanesi' kurulmuştu. Öğrencilerin aralarında seçtikleri kütüphane heyeti öğrencilerden para toplayıp okuldan çıkınca Babiâli caddesine gidip sınıf kütüphanesi için kitap satın alırlardı. Sınıfın Türkçe hocası alınan kitapları inceler, aralarında uygun görmediği olursa geri çevirir, diğerlerini sınıf kütüphanesine koydururdu (Ebuzziya ve Kozikoğlu, 1921).

4.2.Galatasaray'ın İlk Yıllardaki Öğretim Kadrosu

İlk yıllarda uzun zamandan beri memlekette ders veren Türkçe bilen yerli öğretmenlerden yararlanmak zorunluluğu kaçınılmazdı. Diğer taraftan okul seçkin, güvenilir, iyi eğitim metoduna sahip dikkatli Fransız öğretmenlerine de ihtiyaç duymaktaydı (Şişman, 1989). Bu amaçla Fransa'dan birçok öğretmen getirilmişti.

Osmanlı Devleti'nde belki de öğretmen kadrosu bakımından en iyi seviyede olan okullardan biri de Mekteb-i Sultani olmuştur. Okul hem sayı, hem de kalite yönünden yeterli bir kadroya daima sahip olmuştur. Şüphesiz bunda Fransız asıllı öğretmenlerin

büyük rolü olmuştur. Özellikle 1877'ye kadar öğretmenlerin çoğu Fransızdı. Bu tarihten sonra okulun programına Arapça, Farsça, Osmaniye, Ulum-u Diniye gibi derslerin konmasıyla Türk öğretmenlerin sayısı giderek artmıştır. Zaten Osmanlı tarihi, coğrafyası, kültür dersleri, şark dilleri Türk öğretmenler tarafından veriliyordu (Kodaman, 1999).

4.3 Galatasaray'da İlk Yıllardaki Disiplin Yaklaşımı

Mekteb-i Sultani'de uygulanmaya çalışılan disiplin anlayışının oldukça sıkı olduğunu görmekteyiz. Öğrencilere verilen cezalar işlenen suçun durumuna göre derecelenmekteydi. Uygulanan cezalar şöyleydi:

-Aleni İhtar (Öğrencilere sınıf huzurunda uyarıda bulunulması) ve Vezaif-i Münzamme (İlave Ödevler): Sunufu ibtidaiye öğrencilerinden dikkatsizlik ve gayretsizlikleri görülenlere son teneffüs zamanında bir odada yazı yazdırılması

-Tevkif: Sunufu ibtidaiye ve birinci devre talebesini istirahat zamanında yarım saat eğlenceden mahrum bırakmak

-İzinsizlik: Talebeyi hafta izninden kısmen veya tamamen mahrum etmek

-İhrac-ı Muvakkat(Geçici Uzaklaştırma): Talebeyi en fazla bir hafta mektepten uzaklaştırmak

-İhrac-ı Kati: Talebenin kaydının silinmesi (Kocamanoğlu, 2003).

Tevkif ve izinsiz cezalan iki çeşitti: Alelade olanı ve bila af olanı. Alelade ceza, eğer öğrenci mükafat almışsa affedilmekteydi. Bila af cezalar ise alınan mükafatla

kalkmamakta, ancak cezayı vermiş olan öğretmen veya mubassır tarafından affedilebilmekteydi. Bila af cezayı müdürün dahi kaldırma hakkı yoktu (Razi, 1943).

Gerek Türkçe ve gerek Fransızca'dan iki sene üst üste sınıfta kalanlar, yine iki sene üst üste hüsn-i hareketten 'sıfır'numara alanlar, bir sene içerisinde üçüncü kez ihrac-ı muvakkat cezasına çarptırılanlar, mektebin asayiş ve düzenini cidden ihlal edenlere mektep içinde ve dışında edep ve terbiye hilafında hareket eden öğrenciler ihrac-ı kati cezasına çarptırılarak kayıtları silinirdi. Mektepteki ilginç uygulamalardan biri de öğrencilerin sınıflarına göre bahçelerinin ayrı oluşuydu.

Uygulanmaya çalışılan çok ciddi disiplin anlayışına rağmen, Mekteb-i Sultani'de zaman zaman polisiye vakalar da yaşanmıştır. Okul disiplin anlamındaki en kaotik günlerini ise II. Meşrutiyet'in ilanını takip eden günlerde yaşamıştır. O günlerde yeni siyasal şartlar gereği müdürlerin sık sık değişmesinden kaynaklanan idari boşluk nedeniyle; şahsi garaz yüzünden hocalara hakaret etmek, grev yapmak, idareyi okulun parasını kullanmış olmakla kabahatli tutmak gibi disiplinsizlik örnekleri yoğun olarak yaşanmıştır (Kocamanoğlu, 2003).

Mektepte düzen ve intizamın sağlanması mubassır (surveillant) adı verilen görevlilerce gerçekleştirilmekteydi. Bunların başında ser mubassır (surveillant general) bulunmaktaydı. Mubassırlar bir nevi yardımcı öğretmen konumunda bulunuyorlardı. Mektepte dayak cezası yoktu. Bununla beraber, çeşitli hatıralardan edindiğimiz bilgilere göre, seyrek de olsa, zaman zaman dayağın da bir cezalandırma yöntemi olarak kullanıldığı görülmektedir.

Mektepte disiplinsizliği önlemek amacıyla verilen cezalar yanında, iyi hareketleri görülen veya derslerinde başarılı olan öğrencilere de teşvik amaçlı mükafatlar verilmekteydi. Öğrencilere dört tür mükafat uygulanmaktaydı. Bunlar: Aferin varakası (bon point), Tahsin

(appreciation), İmtiyaz (distinction), Zikr-i Cemil (temoignage de satisfactlon)'dı. Zikr-i cemil İmtihanlarda uygulanmakla, diğer mükafatlar derslerdeki başarıya ve bunun yanında iyi hal ve hareketlere göre verilmekteydi. Mükafatların ayrı ayrı ceza sildirme kıymetleri vardı. Dört aferin bir tahsin sayılmaktaydı. Bir imtiyaz varakası sekiz aferin etmekteydi. Bir mükafat elli aferin sayılmaktaydı. Bir tevkifi sildirmek için bir aferin gerekmekteydi. Bir izinsiz ise sekiz aferin veya iki tahsinle silinmekteydi. Cezalar ve mükafatlar sınıf defterlerine kaydedilmekte, idare bunları tespit ederek hafta tatili öncesi öğrencilere duyurmaktaydı. İzinsiz cezası alan bir öğrenci eğer gündüzlü ise hafta sonu gelip cezasını çekmek zorundaydı. Aksi halde cezalar bir misli artmakta, kural ihlalinin sık sık tekrarlanması halinde geçici uzaklaştırma veya okul ile ilişkinin kesilmesi gündeme gelmekteydi (Razi, 1943).

4.4 1868–1869 Yıllarındaki Eğitim

Okulun ilk yıllarında öğrencilerin çoğu Fransızca bilmemekteydi. Ancak azı okuyup yazabiliyor, fakat anlamıyordu. Lise açıldığında daha evvel yapılan tenkitlerde görülen bir takım güçlüklerle karşılaşmıştı. Mesela Kur'an-ı Kerim Müslümanlar için günde müteddit defalar abdest almayı emir ettiği gibi bazı durumlarda yıkanmayı da mecburi tutmuştu. Diğer yandan Ramazan gündüzleri Müslümanlara her türlü yemek yeme ve içme yasaktı. Ramazan ayı da seneden seneye değişmekteydi. İstanbul'da vakitlerin hesabı Batı'daki gibi değildi. Türklerin tatil günü Cuma, Musevilerin Cumartesi, Hristiyanların ise Pazardı. Resmi ve dini bayram günleri de farklıydı. Gıda itibariyle de Türk, Hristiyan ve Musevilerin adetleri değişti. Bu olumsuz şartlara rağmen lisede mevcut giderek artmaktaydı. Lisenin açılışından itibaren öğrenciler arasında mevcut olan birlik ve

beraberlik ilerideki öğrenci ilişkilerinin daha iyi olacağını göstermişti. Kurulmuş olan dostluklar farklı milletlerden gelen bu öğrenciler açısından son derece olumlu olmuştu.

İlk yıllarda okul idaresi Türk dili eğitimine yeterli derecede yer verilmediğinden ve eğitimin çeşitli konuları arasında mahalli ihtiyaçların göz önüne alınmadığından dolayı eleştirmiştir. Fakat Türk dili diğer programlardan daha fazla yer almaktaydı.

Fiziki gelişim mektep idaresinin en ihtimam verdiği konu olmuştur. Hiçbir Fransız kolejinde olmadığı kadar çok sayıda ve uzun teneffüslerde jimnastik dersleri eklenmişti. Eğitimin çeşitli dallarında ve bilhassa Fransızca öğreniminde, tasviri resimde genel olarak elde edilen başarılar bütün tahminleri aşmıştır. Ailelerin liseye olan güven ve sevgisi kazanılmıştı. Öğrenci mevcudunun 530'a kadar yükselmesi bunun bir göstergesiydi (Şişman, 1989).

Mekteb-i Sultani başlangıçta İdadi (Hazırlık) ve Sultani olmak üzere iki bölümden oluşmaktaydı. Mektebe alınırken istenen düzeyde olmayanlar üç sene idadi kısmına devam ettikten sonra, sultani bölümüne devam edebileceklerdi. Hazırlık kısmına başlayabilmek için öğrencilerin 9-13 yaş arası olması gerekiyordu. İlk yıllarda idadi olarak anılan hazırlık sınıfları sonraları sunuf-i ibtidaiye adını almıştır. Cumhuriyet öncesine dair elimizdeki tüm ders programlarında bu bölümün adı sunuf-i ibtidaiye olarak geçmektedir. Sonraları ibtidai sınıflarına bir ihtiyat sınıfı eklenmiştir. İhtiyat sınıfındaki şube sayısının ihtiyaca göre değiştiği anlaşılmaktadır. İhtiyat sınıfı 1904 senesi tevzi-i mukafat cedvelinde üç şube olarak görülüyorken, 1905 senesine ait tevzi-i mukafat cedvelinde iki şube olarak görülmektedir. 1912 senesinde mektebe başlayan Suat Aray, ihtiyat sınıfının kendi zamanında tek sınıf olarak Premiere Preparatoire'in Quatrieme Division'u (ibtidai sınıfın dördüncü şubesi) olduğunu belirtmiştir.

Mektebin asıl kısmını oluşturan Sultani bölümün tahsil süresi ise beş sene olarak belirlenmiştir. Mekteb-i Sultani’de Cumhuriyet dönemine kadar Fen ve Edebiyat bölümleri şeklinde bir ayırım yapılmamış, bunun yerine Türkçe ve Fransızca bölümleri oluşturulmuştur. Ulum ve funun Fransızca tedaris olduğundan, bir bakıma Türkçe bölümü Edebiyat bölümüne, Fransızca bölümü de Fen bölümüne tekabül ediyordu (Kocamanoğlu, 2003).

1868’de ilk defa açıldığı zaman mektebin beş sınıfı vardı. En yüksek sınıfa imtihanla girmiş olanlar üç sene sonra şahadetname (bakalorya, diploma) aldılar. Günde beş saat ders vardı ve ikisi Arabi, Farisi ve Türkçe’ye tahsis olunmuştu (Yücel, 1994). Mekteb-i Sultani’de Fransızca ders saatleri olan öğleden evvelki zamanın teneffüslerinde talebelerin aralarında Fransızca konuşması mecburiydi (Ebuzziya ve Kozikoğlu, 1921).

Okulun uygulamaya konulan ilk program şu şekildedir: Mütemadiyen lisan-ı osmani ve erkanından bulunan Arabi ve Farisi Kavaidi, lisan ve edebiyat-ı fransevi, kavanin ve tıp ve eczacılık fenlerinin tahsiline lazım olacak kadar latin ve yunan lisanlarının mebadisi fakat tahsil-i lisan-ı Yunani taht-ı icbarda değildir. Diğer dersler ise şu şekildedir: tarih-i umumi ve osmani, azam memalik-i umumi coğrafyası ve bilhassa memalik-i şahane ziraat ve ticaret ve sınaat ve ahvalı mülkiyesinin coğrafyası, usul-i ulum-i riyaziye yani hesap ve hendese ve cebir ve mukabele ve müsellesat ve hendese-i resmîye, ilm-i heyat-i arazi, ilm-i cerr-i eskal ve ameliyatı, ilm-i hikmet-i tabiiye ve kimya, tarih-i tabii, muhasebe ve defter tutmak fenni, meani ve beyan usul-i edebiyat, resm-i hatti ve levni ve taklidi, musiki ve riyaziyat-ı aliye hukuk-i ilm-i idare-i mülk hala mevcut değilse de daha sonra okutulmuştur (Kocamanoğlu, 2003).

Açılışı ile modern eğitimin ülkeye girmesine önemli bir katkı sağlayan Mekteb-i Sultani,

bünyesinde halka açık dersler tertipleyerek bir başka yeniliğin daha öncülüğünü yapmıştır. Buna göre, Maarif Nazırı Satvet Paşa'nın girişimleri ile Mekteb-i Sultani'de her hafta Pazar günleri halka açık konferanslar tertiplenmesine karar verilmiştir. Bu konferanslar gerek lise öğretmenleri, gerekse dışarıdan konusunun uzmanı ilim adamları tarafından verilmişti. Bu kararın alınmasıyla beraber, konferanslarla ilgili gelişmeler gazeteler aracılığı ile kamuoyuna duyurulmuştu. Bu çerçevede 24 Kasım 1868 tarihli gazetelerde Mekteb-i Sultani'de her Pazar günü halka açık konferansların yapılacağı haberine yer verilmiştir. İsteyen herkesin katılıp takip edebileceği konferansların birincisini Fransa'da Maden Fakültesi öğretim üyesi olup, hali hazırda Osmanlı Hükümeti hizmetinde görev yapmakta olan Mösyö Beral verecekti. Fakat Fransa'dan babasının ölüm haberinin gelmesi üzerine ülkesine gitmek zorunda kalmıştır. Bu arada Mösyö Levistal de Mekteb-İ Sultani'ye bir yıl hizmet ettikten sonra Fransa'ya geri dönmüştür. Dolayısı ile 1869 yılı kış aylarında yeniden başlaması düşünülen derslerin devam etmesi mümkün olmamıştır (Engin, 2003).

4.5 1869–1871 Yılları Arasındaki Eğitim:

Bir önceki yıl gibi bu öğretim yılında da görülen ilerleme o kadar aşikardır ki, Osmanlı memleketlerinin diğer şehirlerinde de İstanbul'daki Galatasaray Mekteb-i Sultanisi'ne benzer liseler kurulması ciddi olarak konuşulmaktaydı. Mektepteki memnuniyet verici durum öğrenci mevcudunda da kendini göstermişti. Bu öğretim yılında 6 Ekim 1869'da 540 olan öğrenci sayısı, 2 Mart 1870'de 640'a kadar ulaşmıştır. Ancak Beyoğlu'nun mühim bir kısmını tahrip ettikten sonra mektebin kapıları önünde sönen 5 Haziran 1870 tarihindeki yangın bu eğitim kurumunu olumsuz şekilde etkilemiştir. 19 Temmuz 1870 tarihinde Fransa ile Prusya arasında savaş çıkmıştır. Mekteb-i Sultani öğretmen ve

idarecilerinin büyük çoğunluğu Fransız olduğundan mektep gelişmelerden hayli etkilenmiştir. De Salve'ye göre Fransa'nın Prusya önünde yenilgiye uğramasından sonra Türklerin Fransızlar hakkındaki kanaatlerinde değişiklik olmuştur Artık Fransa eskisi kadar nüfuzlu değildi. Fransızca dersleri de birçok okuldan kaldırılmıştır. Mekteb-i Sultani ise Sadrazam Ali Paşa'nın himayesi ile ayakta durmayı başarabilmiştir (Engin, 2003).

Fransa'nın Prusya karşısında ağır bir yenilgiye uğraması sonucunda öğrenci mevcudunda ani bir düşüşe yol açmıştır. Mektep kayıtlarına göre 6 Temmuz 1870'de toplam öğrenci sayısı 526 olarak gösterilmektedir.

Öğretim yılı içinde yatılı öğrencilerin önemsiz rahatsızlıklar dışında sağlık durumları iyi geçmiştir. Yunan Edebiyatının eğitimden kaldırılmasından tedirgin olunmuştur. Ancak Yunan Edebiyatı hususi derslerde verimli bir şekilde öğretilmiş, Büyük Helen devrinin en iyi yazarları modern Yunancaya, Fransızcaya tercüme edilmiş ve analizleri yapılmıştır.

Türkçe, Arapça ve Farsça gibi şark dillerine gelince bu derslere eğitimin her branşına verilenden daha fazla, hemen hemen iki misli bir zaman ayrılmıştır. Fransızcada da ilerlemeler kaydedilmiştir. Lisenin açılışında hiç Fransızca bilmeyen birçok öğrenci artık konuşmaktaydı ve Fransızca verilen bir eğitimi kaldırabilecek duruma gelmişti.

Fen Bilimleri eğitimine de mektepte büyük önem verilmiştir.

Yıl içinde öğrencilerin rekabetini geliştiren, onları araştırmaya sevkeden haftalık yazılı ödevler verilmiş ve böylelikle daha emin bir değerlendirmeye gidilmiştir. Dil, gelenek, din ve istidat farklılığı, uygulanan disiplin ve verilen tarafsız eğitim sayesinde Galatasaray Mekteb-i Sultanisi'nde hiçbir çatışma yaşanmamış ve bu laik eğitim ocağında hiçbir menfi rekabet doğmamıştır. İmparatorluğun en ücra köşelerinden gelen, aynı duygu ve

düşünceleri taşıyan, aynı hayat tarzına sahip çocuklar artık Türk, Bulgar, Ermeni, Yunanlı değil Osmanlı kimliği altında buluşmuşlardı (Şişman, 1989).

Bu başarılı süreç devam ederken 5 Haziran 1870 tarihinde Beyoğlu'nda çıkan büyük bir yangın Mekteb-i Sultani'yi olumsuz yönde etkilemiştir. Bu yangın mektep binasına zarar vermemişse de, Beyoğlu'nda ikamet etmekte olan öğretmenler yangından zarar görmüşlerdir. Öğretmenlerin mağdur duruma düşmeleri üzerine Mösyö Salve Maarif Nezaretine başvurarak bunların kayıplarının devletçe karşılanmasını istemiştir. Bu talebin haklı görülmesi üzerine dokuzu evli, beşi bekâr olan öğretmenlere maddi yardımda bulunarak zararları telafi edilmiştir (Engin, 2003).

Okul ilk mezunlarını 1870-1871 öğretim yılı sonunda verdi. Bir Fransız heyeti tarafından imtihan edilen öğrenciler sekizi 'Bachelier es-science' diploması almaya hak kazandı. Fransız Hükümeti 1 Şubat 1871'de Mekteb-i Sultan-i diplomasının Fransız liseleri diplomalarına denk olduğunu kabul etti (İslam Ansiklopedisi, 1996).

4.6 1872- 1904 Yılları Arasındaki Eğitim:

Mektepte 1874-1875 öğretim yılında bir Hukuk Mektebi ve bir de Turuk ve Maabir Mühendishanesi açılmıştır. Bu girişim, ilk Darülfunun tecrübesinin başarısız olması nedeniyle Saffet Paşa'nın aynı müesseseyi Mekteb-i Sultani bünyesinde açmak üzere Sava Paşa'yı görevlendirmesinin ürünüdür. O dönemde mektebin müdürü olan Sava Paşa 1876 yılındaki tevzi-i mukafat toreninde yaptığı konuşmada Hukuk Mektebi ve Turuk ve Maabir Mühendishanesi bölümlerinin açılışı ile ilgili, her iki bölümü de dört yıl olarak planladıklarını belirtmiştir. 1877'de mektepte bir de Edebiyat Mektebi açılmıştır. Edebiyet

bölümünde ‘Edebiyat-ı Arbiye, Yunaniye, Latiniye, Felsefe, Mantık, Tarih-i Umumi ve İlm-i Esatir-i Evvelin, İlm-i Asar-ı Atika’ dersleri okutulmaktaydı.

Hukuk Mektebi ve Turuk ve Maabir Mektebi bir müddet sonra kapanmış, 16 Ekim 1878’de Hukuk, 6 Kasım 1878’de Turuk ve Maabir Mektebi ders programlarındaki bazı değişikliklerle yeniden açılmıştır. Programda Latin, Rum ve Arap dilleri ve edebiyatları ile Asar-ı Atika gibi dersler bulunmuş ve bir kısım derslerin Fransızca, bir kısmının da Arapça takrir edilişi öğrenci bulma sorunu yaratmıştır. Bu bölümler neredeyse sırf Mekteb-i Sultani mezunlarına hitab ettiğinden kapanma sürecine girmişlerdir. Maabir Mektebi 1879 yılında lağvedildiği, Hukuk Mektebi’nin ise 1881 senesine kadar devam ettiği tahmin edilmektedir.

Mekteb-i Sultani’de bu girişimin hedefinin hukuk, mühendislik ve edebiyat fakültelerinden oluşan bir üniversiteye dönüşmek olduğunu söyleyebiliriz. Sava Paşa’nın üniversiteye dönüşme iddiası bir süreliğine de olsa gerçekleşmiştir (Kocamanoğlu, 2003).

Sava Paşa’nın müdürlüğü sırasında 1874-1876, Şark dillerine daha fazla önem verilmeye başlanmıştır. Daha da önemlisi o dönemde Fransızca okutulan Tarih-i Umumi dersi içinde yer alan Osmanlı Tarihi için tercüme edilmek suretiyle bir Tarih-i Osmani kitabı hazırlanmış ve Osmanlı tarihine daha geniş yer verilmiştir. 1880 yılında İslam ve Osmanlı Tarihi derslerinin tekrar Türkçe okutulmasına karar verilerek Abdurrahman Şeref Efendi bu dersin hocalığına atanmıştır (Yüzüncü Yıl Kutlama Yayın Heyeti, 1974).

Sava Paşa’dan sonra müdür olan Ali Suavi altıncı ve yedinci sınıflarda ‘Hikmet-i Tabiiye ve Kimya’ derslerinin haftada yalnız bir kere ‘Fenn-i Defteri’nin yalnızca altıncı sınıfta haftada bir defa olmasını eleştirerek, o yılki programda (1877-1878 öğretim yılı) Hikmet-i Tabiiye ve Kimya’nın haftada ikişer kere okunacağını, ikişer defa da muallim-i sanilerle

müzakere ve iade edileceğini, Fenn-i Defteri'nin ise son iki sene (altıncı ve yedinci sınıfta) okunacağını kamuoyuna duyurmuştur. Ayrıca daha önce mektepte okutulmayan 'İlm-i Heyet', 'İlm-i Nebat' ve 'İstatistik' ve 'İştikak' gibi fenleri programa ilave etmiştir.

Suavi'nin planladığı düzenlemeler fen dersleriyle sınırlı kalmamış, Lisan-ı Osmani, Arabi ve Farisi düzenli dersler heyetine konulmuştur (Kocamanoğlu, 2003).

Suavi'nin programı uygulamaya koyacağını söylediği öğretim yılında (1877-1878) müdür değişikliği olmuş, Suavi'nin yerine Ali Nizami Paşa geçmiştir. Söz konusu öğretim yılında ise ders programı ise şöyledir: Edebiyat-ı Arabiye, Fransızca, Resm-i Hatti ve Usul-i Defter, Husn-i Hat (Fransızca), Riyaziye, Resm-i Taklidi, Hikmet, Tarih, Hesap ve Hikmet, Latin Lisanı, İtalyan Lisanı, Yunan Lisanı ve Jimnastik. Görüldüğü gibi programda Sava Paşa zamanında okutulan 'Esatir-i Evvelin', 'Yunan ve Roma Tarihleri', 'İlm-i Asar-ı Atika' gibi dersler ile seçmeli derslerden olan İngilizce, Rumca, Ermenice ve Bulgarcaya yer verilmemiştir. Ancak Suavi'nin ders saatinin çoğaltılacağını ya da okutulacağı söylediği; Hikmet-i Tabiiye ve Kimya, İlm-i Heyet, İlm-i Nebat, İstatistik ve İştikak gibi dersler de uygulanan programda yer almamıştır (Kocamanoğlu, 2003).

Okulda telgrafçılık konusunda da çeşitli çalışmalarda bulunulmuştu. Telgrafçıların yetiştirilmesi için 1870'lerde ve 1880'lerde Galatasaray ve Darüşşafaka Sultanilerinin ders programlarına alındı ve 1883'ten itibaren özel olarak seçilmiş öğrenciler, daha ileri öğrenim için Paris'e gönderildi. Bu hareket, Paris'teki Türk öğrencilerin bir çoğunun Genç Türklerin siyasal gösterisine katılmaları üzerine hepsinin geri çağrıldığı 1892'de durdu (Lewis, 1991).

1890-1891 öğretim yılında şahadetname konusunda da birtakım değişikliklere gidilmiştir. Bu öğretim yılından itibaren sadece Türkçe ya da Fransızca şahadetname verilmesi usulu

kaldırılarak, iki bölümün de imtihanlarında başarılı olanlara şahadetname verilmesi esası getirilmiştir. Sadece bir bölümünü bitirenlere ise ehliyetname vermeye başlanmıştır. Ehliyetnamenin şahadetname hükmü ve kuvveti taşımaması nedeniyle ehliyetname sahipleri dilerse diğer bölümü de bitirip şahadetname alma hakkına sahiptirler (Kocamanoğlu, 2003).

1898 yılına ait ders programı ise şu şekildedir:

TÜRKÇE DERSLER

Sunuf İptidaie

Birinci Sene: Kıraat ve Yazı, Hatt-ı Rik'a, Ulum-i Diniye

İkinci Sene: Kıraat ve İmla ve Ezber, Hatt-ı Rik'a, Ulum-i Diniye

Üçüncü Sene: Kıraat ve İmla ve Ezber, Muhtasar Sarfı Türki, Hatt-ı Rik'a, Ulum-i Diniye

Sunufu Taliye

Birinci Sene: Arabi, Kavaidi lisanı Osmani, Kıraat-i Türkiye, Ezber ve imla, Hüsn-i Hat, Ulum-i Diniye

İkinci Sene: Arabi, Kavaidi lisanı Osmani, Kıraat ve Ezber, İmla, Hüsn-i Hat, Ulum-i Diniye

Farisi

Üçüncü Sene: Kavaid-i Osmani, Kitabet, Arabi, Farisi, Kitabet, Hüsn-i Hat, Ulum-i Diniye

Sunufu Aliye

Dördüncü Sene: Ulumu diniye, İlhmi ahlak, Kitabet, Arabi, Hüsnü Hat, Farisi, Tarihi Osmani

Beşinci Sene: Arabi, Farisi, Ahlak ve mantık, Kitabet-i Resmiye ve Belagat, Tarihi Osmani, Tercüme, Hüsn-i Hat, Fıkh-ı Şerf

Altıncı Sene: Arabi, Farisi, Tarihi İslam, Tercüme, Kitabeti Resmiye ve Belagati, Hüsn-i Hat, Fıkh-ı Şerf

FRANSIZCA DERSLER

Sunufu İptidaive

Birinci Sene: Fransızca Kıraat ve Yazı ve Ezber, Hesap

İkinci Sene: Fransızca, Hesap, Hüsn-i Hatt-ı Fransevi

Üçüncü Sene: Fransızca, Hesap, Hüsn-i Hatt-ı Fransevi

Sunufu Taliye:

Birinci Sene: Fransızca, Coğrafya, Hesap, Dürüsü Eşya, Resim, Hattı

İkinci Sene: : Fransızca, Coğrafya, Hesap, Dürüsü Eşya, Resim, Hattı

Üçüncü Sene: Fransızca, Tarih, Coğrafya, Ulum-i Riyaziye, Dürüsü Eşya, Resim

Sunufu Aliye:

Dördüncü Sene: Fransızca, Tarih, Coğrafya, Ulum-i Riyaziye, Resimi Taklidi, Cebir,

Hendese, Fizik ve Kimya, Usul Defteri, Tersimat-1 Riyaziye

Beşinci Sene: Fransızca, Tarih, Coğrafya, Ulum-i Riyaziye, Resimi Taklidi, Cebir, Hendese, Fizik ve Kimya, Usul Defteri, Tersimat-1 Riyaziye, İlm-i Mevalid, Tarih-i Umumi

Altıncı Sene: Fransızca, Hikmeti Nazariye, Tarih, Coğrafya, Ulum-i Riyaziye, Fizik ve Kimya İlm-i Mevalid, Tarih-i Umumi, Resimi Taklidi, Tersimat-1 Riyaziye, Hıfzıssıhha

Bu dersler dışında gündüzcüler dışındaki öğrenciler için jimnastik dersi vardı. İsteyen öğrenciler için Rumca, Ermenice, İngilizce, Almanca, İtalyanca ve Latince dersleri düzenlenmekteydi.

Cumhuriyet dönemine kadar Türkçe ve Fransızca bölümlerinde aynı sınıfta olma şartı yoktu. Bazen öğrenciler Türkçe’de yüksek sınıfta olur, son sınıfa gelince, imtihana girmezler, Fransızca’dan da son sınıfa gelmeyi beklerlerdi. Bazen Türkçe ve Fransızca sınıflarını birleştirmek üzere iki sınıf birden geçen öğrenci de olurdu, yani tatilde bir üst sınıfın imtihanına hazırlanan öğrenci, üst sınıfın ikmal imtihanlarına girmek suretiyle iki sınıf geçmiş olurdu (Kocamanoğlu, 2003).

İstibdat devrinde mektep teşkilat ve programlarının ne halde bulunduğunu göstermek üzere 1904’te yayınlanmış olan müfredatlar aşağıdaki gibidir:

TÜRKÇE KISMI

Sunuf İptidaive

Birinci Sene: Eczayi Şerife ve Muhtasar İlmihal (4), Türkçe (Elifba ve Kıraat ve Yazı) (8)

= 12

İkinci Sene: Eczayi Şerife ve Muhtasar İlmihal (4), Türkçe (Kıraat ve Yazı) (8) = 12

Üçüncü Sene: Eczayi Şerife ve Tecvit (2), İlmihal (1), Türkçe (Kıraat ve İmla) (6),

Muhtasar sarfi türki (2), Hat-rıka (1) = 12

Sunufu Rüştîye

Birinci Sene: Kuran-ı Kerim maa tecvit (2), İlmihal (1), Arabi (2), Kavaidi lisanı Osmani

(2), Kıraat ve ezber ve imla (4), Hat (1) = 12

İkinci Sene: Kuran-ı Kerim maa tecvit (2), İlmühal (1), Arabi (2), Farsî (2), Türkçe

(Kavaid imla ve ezber) (4), Hat-rıka (1) = 12

Üçüncü Sene: Kuran-ı Kerim maa tecvit (2), İlmühal (1), Arabi (2), Farsî (2), Türkçe

(Kavait kitabet) (4), Hüsnü Hat (1) = 12

Sunufu İdadîye

Birinci Sene: Ulumu diniye (2), İlmihal ve ahlak (1), Türkçe (Kitabet ve kavait tatbikatı)

(4), Nahvı Arabi (2), Hüsnü Hat (1), Farsî (1), Tarihi Osmani (1)

İkinci Sene: Ulumu diniye (2), Arabi (2), Farsî (1), Ahlak ve mantık (1), Belagatı

Osmaniye (2), Hüsnü Hat (1), Tarihi Osmani

Üçüncü Sene: Ulumu diniye (2), Arabi (2), Farsî (1), Tarihi İslam (1), Terceme (2),

Kavanin (1), Kitabeti Resmîye (1), Belagatı Osmaniye (2) = 12

FRANSIZCA KISMI

İhtiyat Sınıfı: Fransızca (13), Tadat ve Terkim (2), Hattı Fransevi (1), Jimnastik (1)

Sunufu İptidaıye: (birinci, ikinci ve üçüncü seneler) Fransızca (13), Hesap (2), Hattı Fransevi (1), Jimnastik (0,5) = 16,5

Sunufu Rüştiye:

Birinci Sene: Fransızca (5), Coğrafya (2), Hesap (3), Dürüsü Eşya (2), Resim (1), Hattı Fransevi (1), Jimnastik (0,5) = 14,5

İkinci Sene: Fransızca (5), Tarih (2), Coğrafya (2), Hesap (3), Dürüsü Eşya (1), Resim (1), Hattı Fransevi (1), Jimnastik (0,5) = 15,5

Üçüncü Sene: Fransızca (5), Tarih (2), Coğrafya (2), Hesabı Nazari ve Hendese (4), Dürüsü Eşya (1), Resim (1), Jimnastik (0,5) = 15,5

Sunufu İdadiye:

Birinci Sene: Fransızca (4), Tarih (1), Coğrafya (1), Cebir ve Hendese (4), Fizik ve Kimya (3), Usulü Defteri (1), Tersimatı Hattıye (1), Resim (1), Jimnastik (0,5) = 16,5

İkinci Sene: Edebiyatı Franseviye (4), Tarih (1), Coğrafya ve Malumatı İktisadiye (1), Cebir ve Hendese (3), Fizik Kimya ve İlmimevalid (4), Tersimatı Hattıye (1), Jimnastik (0,5) = 14,5

Üçüncü Sene: Edebiyeti Franseviye ve Hikmeti Nazariye (4), Tarih (1), Coğrafya (1), Hıfzıssıhat (1), Tersimatı Hattıye (1), Resim (1), Müsellesat ve Hendesei resmiye ve makine ve kozmografya (4), fizik kimya ve ilmi nevalit (3), jimnastik (0,5) = 16,5 (Yücel,

1994).

4.7 1904–1918 Yılları Arasındaki Eğitim

Yirminci yüzyılın hemen başında, Mekteb-i Sultani'deki eğitim ve disiplin anlayışının ortaya konulması, okutulan derslerin niteliğinin vurgulanması ve önceki dönemlerle kıyaslanabilmesi açısından, gerek nizamnameyi, gerekse ders programlarını geniş bir şekilde ele almakta fayda vardır. Müfredat programı incelendiğinde, gerek Türkçe kısmın, gerekse Fransızca kısmın konularının çok ağır olduğu ve adeta bir yüksekokul seviyesinde bulunduğu görülmektedir. Diploma alacak bir öğrencinin her iki kısmı da tamamlaması gerektiği göz önünde bulundurulacak olursa, Mekteb-i Sultani'yi bitirmenin hiç de kolay olmadığı anlaşılmaktadır (Engin, 2003).

Meşrutiyet İdaresi, 1911 yılında mektep için yeni bir nizamnameyi yürürlüğe koydu. Bu nizamname ile eski uygulamalar büyük oranda devam etmişse de yeni idare, kendi anlayışı doğrultusunda bazı düzenlemeleri gerekli görmüştür. Buna göre; öncelikle okulun niteliğine değinilerek, Mekteb-i Sultani'nin ülke gençlerine mükemmel bir Osmanlı terbiyesi vermek amacıyla, ilim ve fenin büyük kısmının Fransızca olarak tahsil edilmek üzere kurulmuş resmi bir müessese olduğu vurgulanmıştır. Daha sonraki bölümlerde mektebe giriş şartları ve mektepte uygulanacak kurallar hakkında bilgiler verilmiştir. O yıllardaki uygulamaları tespit etme açısından nizamnamede yer alan hususları özetle ele almakta fayda vardır.

Mekteb-i Sultani'de yatılı, yarı yatılı ve gündüzlü olmak üzere üç çeşit öğrenci alınmaktadır. Mektebe kayıt yaptırabilmek için derslerin başlamasından on beş gün evvel,

Türkçe yazılmış bir dilekçe ile müdürlüğe başvurmak gerekmektedir. Buna ilaveten öğrencinin sağlık raporu ile son defa okuduğu müesseseden alınmış bir iyi hal kağıdı da istenmektedir. Eğer öğrenci yabancı uyruklu ise mensup olduğu ülkenin konsoloslüğundan onaylı belgeler getirmelidir. Ailesi İstanbul'da ikamet etmeyen öğrenciler kendilerine veli olarak İstanbul'da oturan bir kişiyi göstermek zorundadırlar. İptidai (ilkokul) sınıflarına en fazla 13 yaşına kadar öğrenci kabul edilir. 13-18 yaş arası çocuklar, imtihan edilmek suretiyle tali veya ali sınıflara kayıt yaptırabilmektedirler. Mektebe dinleyici sıfatıyla öğrenci alınmamaktadır. İptidai sınıf öğrencilerine her ay, tali ve ali sınıf öğrencilerine ise her üç ay bitiminde birer karne verilmektedir. Bu karnede öğrencinin derslerinden, hal ve hareketlerinden dolayı almış olduğu notlar ile devamsız olduğu günler ve aldığı cezalar yer almaktadır. Mektebe kaydedilen öğrenci üst sınıflara geçebilmek veya mezun olabilmek için programda bulunan derslerin bütününden başarılı olmak zorundadır.

Yatılı öğrenciler yıllık kırk Osmanlı altını öderler. Bu ücret yarı yatılılar için yirmi beş, gündüzlüler için on Osmanlı altınıdır. Ücretin yarısı okul açıldığında, kalan kısmı ise Şubat ayında alınır. Yatılı olarak kayıt yaptıran bir öğrenci şu eşyaları mektebe getirecektir: Mektep ölçülerine uygun olarak iki takım elbise (bunlardan biri okul içinde diğeri okul dışında giyilecektir), bir çuha pelerin, bir aba manto, ailesi İstanbul dışında olan öğrenciler bunlardan başka ayrıca şu eşyaları da getireceklerdir: Altı gömlek, altı külot, on iki mendil, altı çift çorap, altı havlu. Elbise ve çamaşırların üzerine öğrencinin numarası yazılmalıdır. Yatılı öğrenciler her hafta muntazaman çamaşırlarını değiştirirler. Bu öğrencilerin çamaşırları okul çamaşırhanesinde yıkanır. Yatılı öğrenciler kendilerine lazım olan ders kitaplarını bizzat temin ederler. Diğer gerekli araç gereç ise okul idaresi tarafından ücretsiz verilir. Bu araç ve gereç yarı yatılı öğrencilere de verilir. Bu öğrenciler akşam yemeğini de mektepte yiyebilirler. Yatak takımı ve karyola öğrencilere mektep idaresince verilir. Ailesi

İstanbul'da olan öğrenciler tatil günlerinde okulda kalamazlar.

Mektepte ilkokul kısmı üç sene, ortaokul kısmı ise biri dört, diğeri üç seneye ayrılmış olmak suretiyle yedi senedir. Dersler müfredatta yer alan konulara göre işlenir. Bu programda yer alan bütün derslerin tahsili mecburidir. Almanca, İngilizce. Rumca, Ermenice ve Bulgarca seçmeli derslerdir. Bir öğrenci seçmeli derslerden en fazla birine devam edebilir, ilkokul sınıfı öğrencileri seçmeli lisan derslerine devam edemezler. Beden Eğitimi dersi, doktor raporu olan öğrenciler dışında, herkese mecburidir. Müzik dersi ilkokullar için mecburi, diğer sınıflar için seçmelidir.

İmtihanlar hususi ve umumi olmak üzere ikiye ayrılır. Hususi imtihanlar ilkokullar için senede üç defa yapılır. Ortaokulun birinci kısmında senede iki, ali kısmında ise senede bir defa hususi imtihan yapılır. Hususi imtihanlardan, okuma ve ezber dışındakiler yazılı olarak gerçekleşir. Umumi imtihanlar kısmen yazılı kısmen sözlüdür. Türkçe ve Fransızca derslerinin imtihanları sözlü ve yazılı olarak ayrı ayrı yapılır. Matematik, fen dersleri ise yazılı olarak gerçekleştirilir. Diğer derslerin ne tarzda olacağına idare karar verir. Öğrenci sınıf geçebilmek için, devam ettiği dersin öğretmeni ile üst sınıf öğretmenlerinden oluşan bir komisyon tarafından, her sene sonunda yapılacak imtihanlarda başarılı olmak zorundadır. Öğrencinin imtihandan aldığı notlar yazı ve rakam ile kayıtlara geçer. En yüksek numara ondur. Bir üst sınıfa geçebilmek için her dersten en az beş almak gerekir. İmtihanlarda üç dersten beşten aşağı not alan öğrenci sınıfta kalır. Sadece iki dersten kalan veya hastalık gibi sebeplerden imtihana gelemeyen öğrenciler, gelecek senenin başında, yirmi gün devam eden bir sürede komisyon huzurunda imtihan edilirler. Başarılı olan üst sınıfa geçer.

Hangi sınıfta olursa olsun bir eğitim yılının üçte biri oranında derslere devam etmeyen

öğrenci, mazereti olsa dahi imtihanlara kabul edilmez. Yazılı olarak yapılan hususi ve umumi imtihanlarda öğrenciler salona kitapsız ve deftersiz gidecekler ve cevapları, idare tarafından dağıtılacak mühürlü kağıtlara yazacaklardır. İmtihan sırasında hileye başvuran öğrenci derhal sınıftan çıkarılır ve sıfır alır. Sözlü imtihanlar bir heyet huzurunda yapılır. Heyet üyelerinin verdiği notların ortalaması öğrencinin imtihan notu sayılır. Gerek Türkçe ve gerek Fransızca dersinden üst üste iki yıl sınıf geçemeyen öğrencinin kaydı silinir. Parasız yatılı olarak okuyan bir öğrenci Türkçe veya Fransızcadan sınıf geçemediği takdirde ertesi yıl ancak gündüzlü olarak derslere devam edebilir. Bu kural küçük yaşlarından dolayı ilkokul kısmı öğrencilerine uygulanmaz. Sene sonunda imtihanlara hazırlık için son sınıf öğrencilerine on, orta kısım öğrencilerine yedi ve ilkokul öğrencilerine üç gün süre verilir.

Son sınıf öğrencilerinin katıldıkları bakalorya imtihanı yazılı ve sözlü olmak üzere iki şekilde yapılır. Yazılı imtihan için idare tarafından seçilmiş sorular kapalı zarflar içinde çokluğu halde öğrenci huzurunda açılarak kendilerine tebliğ edilir. İmtihan için üç saat süre verilir ve başmubassır ile birkaç öğretmen imtihana nezaret ederler. Türkçe veya Fransızca kısımlarından son sınıf imtihanlarına girecek öğrencinin söz konusu kısmın yedinci sınıfında olması şarttır. Yazılı imtihanı geçip de sözlüde başarısız olan öğrenci, imtihan heyetinin Kasım ayındaki ikinci toplantısında tekrar imtihana girebilir. İkinci imtihana girmeyen veya girip başarısız olan öğrenci ertesi yıl hem yazılı hem de sözlü imtihanlara girer. Bakalorya imtihanı mutlaka uzman bir heyet huzurunda yapılır. Türkçe ve Fransızcadan bakalorya imtihanına girenler artık talebe şifalıyla mektebe devam edemezler. Bakalorya imtihanında bir dersten sıfır almak imtihanın devamına manidir. Bakalorya imtihanına hariçten kimse kabul edilmez.

Mektepte yalnız Türkçe okunan dersleri veya yalnız Fransızca tedris olunan dersleri tamamlayanlara diploma yerine geçmemek üzere birer ehliyetname verilir. Yalnız Türkçeden ve yalnız Fransızcadan tahsillerini tamamlayanlar, diğer kısmın imtihanlarına her zaman girebilirler. Diplomada kullanılan notların değerleri şu şekildedir: 10 ve 9 aliyyülala (çok iyi), 8 ve 7 ala (iyi), 6 karibülala (iyi-orta arası), 5 vasat (orta).

Yedinci sınıfın yazılı ve sözlü imtihanlarında notların ortalaması hesap edilirken meydana gelen küsurat yarı ve yarıdan aşağı olursa dikkate alınmaz. Yandan fazla küsurat ise tam olarak hesap edilir. Diplomanın Edebiyat kısmına Din Bilgisi, Türk Edebiyatı, Arapça, Farsça. Tercüme, Osmanlı Tarihi, İktisat, Kavanin, Fransız Edebiyatı. Felsefe, Umumi Tarih ve Genel Coğrafya derslerinin notları yazılır. Diplomanın Fen kısmına ise Cebir, Trigonometri, Düzlem Geometrisi, Uzay Geometrisi, Kozmografya, Makine, Fizik, Kimya, Tarih-i Tabii. Sağlık dersleri yazılır.

Cami, yatakhane, yemekhane, derslane, okuma salonu, revir ve spor salonuna giriş ve çıkışlarda öğrenciler sessiz hareket etmelidirler. Gündüz saatlerinde hiçbir öğrenci başmubassır tarafından verilen izin kağıdı olmadıkça ve beraberinde yatakhane hademesi bulunmadıkça yatakhaneye çıkamaz. Sabahları tambur çaldıktan beş dakika sonra mubassır tarafından verilecek işaret üzerine öğrenciler uyanacaklar ve bilahare sabah temizliği ile meşgul olacaklardır. Tamburun çalmasından yarım saat sonra yine mubassır tarafından verilecek işaret üzerine öğrenciler ikişer kişilik sıralar ile okuma salonlarına ineceklerdir. Bu arada Müslüman öğrenciler sabah namazlarını da kılacaklardır. Öğrenciler toplu olarak gidecekleri her yerde sıralanmış bir vaziyetle hareket edeceklerdir. Safların düzenini bozmak yasaktır. Saflarda yüksek sesle konuşmak, bağırarak, kahkaha ile gülmek velhasıl her ne suretle olursa olsun safların düzenini bozmamak gerekmektedir. Müslüman

öğrenciler günün beş vakti camiye gideceklerdir.

Her öğrenci amirlerine, öğretmenlerine ve mubassırlarına hürmet etmekle mükelleftir. Okuma salonunda ders kitaplarından başka gazete, kitap ve roman tarzı yayınların okunması yasak olup sadece ders çalışılır. Bununla beraber ders kitabı haricinde olup işlenen konularla alakalı eserler öğretmenin izniyle okunabilir. Okuma salonlarının birinden diğerine izinsiz geçiş yasaktır. Okuma salonunda mubassırdan izin almadan öğrencilerin birbirleri ile konuşmaları yasaktır.

Öğrencilerin okul içinde veya okul dışında temizliğe son derece dikkat etmeleri gerekmektedir. Öğrenciler okul dışında münasebetsiz yerlere gidemezler. Ahlaksız veya durumları şüpheli kişilerle gezemezler. Öğrenciler dışarıda, mektebin şeref ve şanını koruyacak tarzda dikkatli hareket etmelidirler. Öğrencinin sigara içmesi yasaktır. Öğrenciler, üzerlerinde beş-on kuruştan fazla para, saat ve yüzük gibi kıymetli eşya bulundurmamalıdır. Bu gibi eşyanın kaybolmasından dolayı idare mesuliyet kabul etmez. Daimi yatılı öğrencilerin nakit paraları ve kıymetli eşyası mektep veznesinde muhafaza edilir. Öğrencilerin müdüre, müdür-i saniye, muhasebeye, dahiliye memurlarına veya doktora müracaat etmeleri gerektiğinde, akşamdan isimlerini kaydetmeleri lazımdır. Bununla beraber acil durumlarda başmubasırılıktan izin alınmak suretiyle bu makamlara her zaman için müracaat edilebilir. Öğrencilerin ders dışı konularda özellikle de dini ve siyasi hususlarda öğretmen veya mubassıra soru sormaları yasaktır.

Müslüman ve gayrimüslim talebenin birbirleriyle daima uyum içinde bulunmaları şarttır. Teneffüs zamanlarında tehlikeli oyun oynamak yasaktır. Okul sıralarını çakı ile kesmek, duvarları kalemle çizmek, cam kırmak gibi tahribat meydana getirilmemelidir. Bunu yapanlar zararı karşılayacakları gibi ayrıca cezalandırılacaktır. Akşam yemeğinden sonra

okuma salonunda çalışma yapma izni sadece ikinci devre öğrencilerine tanınmıştır. Yalnız bu çalışma süresi bir saati aşamaz. Tatil günlerinde öğrenciler tek başlarına müzik ve beden eğitimi çalışmaları yapabilirler.

Son sınıf öğrencilerinin diğer talebelerden ayrı hiçbir imtiyazları yoktur. Aynı husus imtihanlar için de geçerlidir, öğrencilerin sınıf haricinde öğretmenlere müracaatları ve okul içinde olsun okul dışında olsun öğretmenlerden özel ders almaları kesinlikle yasaktır.

Mektepte bir berber bulundurulduğundan talebenin okula ustura ve makas getirmesi yasaktır. Kendi kendilerine tıraş olmayı alışkanlık haline getirmiş olanlar, malzemelerini başmubassırın göstereceği yerde muhafaza etmek şartıyla, belirli zamanlarda berber salonuna gidip kendilerini tıraş edebilirler. Dışarıdan öğrenciler adına gönderilen paket, kartpostal, dergi, kitap ve mektupların muhtevaları hakkında şüpheye düşüldüğü takdirde bunlar sahibi olan öğrencinin huzurunda açılır ve incelendikten sonra öğrenciye verilir.

Öğrenciler bahçede ve teneffüs mahallerinde oyun oynayabilirler. Bununla birlikte, güreşmek, şiddetli ve tehlikeli oyunlar oynamak, yüksek sesle şarkı söylemek, dans etmek ve para mukabilinde oyun oynamak yasaktır. Teneffüs zamanlarında bir bahçeden diğerine geçilemez. Terzihane veya diğer yerlere gitmek için izin almak gerekir. Jimnastik salonuna muayyen zamanlar haricinde ve mubassırız olarak girmek yasaktır. Fransızca'ya olan aşinalığın devam etmesi için öğrencilerin teneffüslerde dahi birbirleriyle ve öğretmenleriyle Fransızca görüşmeleri gerekmektedir. Derse zamanında gelmeyen öğrenci nöbetçi mubassırdan bir izin kağıdı almadıkça sınıfa kabul edilmez. Öğrencilerin bütün bu hal ve hareketleri değerlendirilmekte ve neticede karnelerine bir hal ve davranış notu verilmektedir.

Öğrenciler hafta sonlarında Cumartesi günleri saat üç-üç buçuk civarında izinli olarak

evlerine gidebilirler. Herhangi bir ceza almış öğrenciler için hafta sonu izni ertelenebilir veya yasaklanabilir. Kış aylarında uzak semtlerde oturan öğrencilere daha erken izin verilir. Öğrencilerin mektepten yalnız veya refakatçi ile çıkmaları konusunda veliler daha önceden yazılı olarak bildirimde bulunacaklardır. Refakatçi ile çıkacak öğrenciye kimin refakat edeceği ve hüviyet bilgileri idareye bildirilecektir. Bütün öğrenciler mektebin resmi üniformasını taşıyacaklardır. Bu üniformayı giymeyenler öğrencilere tanınan avantajlardan faydalanamazlar. Daimi öğrenciler akşam belirli bir vakitte dönmek şartıyla Cumartesi günü dışarıya çıkabilirler. Pazar günleri de sabah kahvaltısından veya öğle yemeğinden sonra izinlidirler. Öğrenciler bu zamanlar haricinde dışarıya çıkamayacakları gibi sabah kahvaltısından sonra okuldan ayrılmış olanlar öğle yemeğinde bulunamazlar. Acil bir durum olmadığı hallerde veya velilerden yazılı bir talep bulunmadığı takdirde ve idare tarafından izin verilmedikçe diğer zamanlarda öğrenci mektepten çıkamaz.

Mektebe dönüşler Pazar akşamları, mevsimine göre saat dört buçuk ile yedi arasında gerçekleştirilir. İdare tarafından belirlenen bu saatte talebe mektepte bulunmaya mecburdur. Hasta olduğu gerekçesiyle başvuran öğrenciye okul doktorunun raporu ile izin verilir. Daimi öğrencilerin hiçbir bahane ile geceyi dışarıda geçirmeleri mümkün değildir. Üç gün süre ile okula gelmeyen öğrenci olursa velileri durumdan haberdar edilir.

Öğrenciler her gün sabah yedi buçuk - dokuz arası, akşam dört - altı arası okul doktoruna müracaat ederek kendilerini muayene ettirebilirler. Hasta olduğu tespit edilen öğrenciler okul revirinde tedavi edilirler. Hastalığı üç günden fazla uzayan veya uzun müddet tedaviye muhtaç hastalığa maruz kalan öğrenciler doktorun vereceği rapor üzerine, kendi hesaplarına münasip bir hastanede tedavi edilirler. Fakir öğrenciler ise, yine doktorun vereceği rapor üzerine belediye hastanesinde ücretsiz tedavi ettirilir. Bulaşıcı bir

hastalıktan dolayı ailesinin yanına gönderilmiş olan öğrenci döndüğünde okul doktorunun muayenesinden sonra sınıfa kabul edilir. Okul revirinde tedavi altında bulunan öğrenciler doktor ve mubassıra itaat etmeye ve onların izni olmadan revirden çıkmamaya mecburdurlar. Revirde yatan bir öğrencinin izinsiz olarak arkadaşları tarafından ziyaret edilmesi yasaktır.

Talebenin anne, baba veya velileriyle görüşmelerine mahsus oda, yalnız Çarşamba ve Cuma günleri, saat 12'den sonra teneffüs zamanlarında açıktır. Çarşamba ve Cuma günleri dışında öğrenciler kimse ile görüştürülmez. Gündüzlü ve yarı yatılı öğrenciler gündüzleri mektepte bulunacaklarından idarenin yazılı izni olmaksızın muayyen vakitlerden evvel mektepten çıkamazlar. Bu öğrenciler sabahleyin sekize çeyrek kala mektepte bulunacaklardır. Saat sekizden sonra gelenler derse kabul edilmek için mubassırdan izin kağıdı almak zorundadırlar. Gündüzlü ve yarı yatılı öğrenciler akşam çıkışlarında ikişer kişilik sıralar halinde ve düzenli bir şekilde mektepten çıkacaklardır (Engin, 2003).

Salih Zeki Bey, 1911 yılında Türkçe kısmı için program hazırlamak üzere bir heyet kurmuştur. Hazırlanan bu program ufak değişikliklerle Cumhuriyet dönemine kadar uygulanmıştır (Kocamanoğlu, 2003).

Meşrutiyetin ilanından sonra 1911 müfredatında Mektebi Sultani tedrisatının iki derece üzerine müretteb olduğu, birinin iptidai diğerinin asıl Mektebi Sultani teşkil etmek üzere tali ve ali olarak taksim edildiği yazılıdır. Üç sınıftan ibaret olan iptidai kısmında küçük çocuklara Türkçe ve Fransızca'nın başlangıcı ile Müslüman talebeye din dersleri gösterildi.

Tali kısım yedi sınıftan oluşmaktaydı: Türkçe, Arapça, Farsça ve Fransızca bütün öğrenciler için mecburi; Musiki, Rumca, Ermenica, Bulgarca, İngilizce, Almanca, İtalyanca dersleri seçmeliydi. Yatılı ve yarı dahili talebe için jimnastik mecburi, nihari

talebe için seçmeliydi. Mektepte fen dersleri Fransızca okutulurdu. Dersler edebi ve ilmi olmak üzere ikiye ayrılırdı. Edebiyat şubesi; Osmanlı Edebiyatı, Arabi, Farsî, Fransız Edebiyatı, Felsefe, Tarih, Coğrafya derslerini; Ulum Şubesi de riyaziyat ve tabiat dersleri vardı.

İlk Kısım		Kuran-ı Kerim	Ulûmudiniye	Lisani Osmani	Hüsnühât	Yekûn
	Birinci Sınıf	1	1	8	2	12
	İkinci Sınıf	1	1	8	2	12
	Üçüncü Sınıf	1	1	8	2	12

Tali Kısım		Kuran-ı Kerim	Ulûmudiniye	Lisani Osmani	Hüsnühât	Arabi	Farsî	Tarihî İslam	Malumatı	Medeniye	Tarihî Osmani	Terceme	İktisat	Kavani	Kitabeti	Resmiye
	Birinci Sınıf	1	1	8	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	İkinci Sınıf	1	1	6	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Üçüncü Sınıf	1	1	6	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-

	Dördüncü Sınıf	-	1	5	-	2	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Ali Kısım	Beşinci Sınıf	-	1	4	-	2	2	-	1	1	1	-	-	-	-	-
	Altıncı Sınıf	-	1	2	-	2	2	-	-	1	2	2	2	-	-	-
	Yedinci Sınıf	-	1	2	-	1	1	-	-	1	2	2	1	-	1	-

Bu tabloda görüldüğü üzere Türkçe dersler her sınıfta on iki saattir. Fransızca programında da büyük bir değişiklik yoktu. Matematik, Tabii İlimler, Umumi Tarih, Coğrafya, Fizik, Kimya hemen hemen aynı olarak gösteriliyordu (Yücel, 1994).

Seçmeli derslerde ise memleketin siyasi durumuna göre değişikliklere rastlanır. İtalyanlar Trablusgarp ve Bingazi eyaletlerine saldırınca seçmeli ders olan İtalyanca kaldırılmıştır. Balkan Harbinden sonra Rumca, Bulgarca ve Ermenice de kaldırılmıştı. 1913-1914 ders yılında ise seçmeli olarak sadece Almanca ve İngilizce kalmıştır. 1913 yılından itibaren Almanca zorunlu dersler arasına alınmıştı. 1919 yılından sonra ise İngilizce de mecburi dersler arasına katıldı (Ebuzziya ve Kozikoğlu, 1921).

Birinci Dünya Savaşı sırasında Mekteb-i Sultani’de eğitim ve öğretim devam etmekle beraber gerek Türk, gerek Fransız hocaların öğretim faaliyetlerini devam ettirebilmesinde ciddi aksaklıklar görülmüştür. Türk hocalar askere çağrıldığı için sık sık değişirken, Fransa ile harp halinde olunmasından dolayı Fransız hocalardan bir kısmı da okulu terk edip

memleketine dönmüştür.

Öğrencilere gelince, Türk ve Müslüman olanların çoğu 1909 ve 1914 Askeri Mükellefiyet Kanunu gereği askerlik vazifesinden muaf ya da tecilli tutuldukları halde, gönüllü olarak askere yazılmış ve cephelere koşmuşlardır. Vatan uğruna şehit düşen Mekteb-i Sultanilerin isimleri, okulun ana binasında, orta kapının karşısında yer alan şeref köşesinde kayıtlıdır (Kocamanoğlu, 2003).

II. Meşrutiyet Dönemi'nde Mekteb-i Sultani'de meydana gelen önemli gelişmelerden biri de, Osmanlı hanedanına mensup şehzade ve sultan zadelere tahsil amacıyla Mekteb-i Sultani'ye gelmeleridir. Bilindiği üzere hanedana mensup çocukların eğitimi öteden beri sarayda gerçekleştirilirdi. Şehzadeler sarayda özel hocalar tarafından eğitilirler, ayrıca resmi bir okula gitmezlerdi. Sarayda verilen bu tür eğitim neticesi ortaya Şehzadegan Mektebi olarak nitelenen müessese çıkmıştır. Topkapı Sarayı'ndaki Şehzadegan Mektebi'nde yalnız o sarayda oturan hükümdarın çocukları ve torunları eğitim görürdü. Sonraki dönemlerde bu eğitimden faydalananlar çoğalmıştır. Mesela Yıldız Sarayı'ndaki mektepte, hanedana mensup bütün şehzadeler, hanım sultanların çocukları ve hatta hanedandan olmamakla beraber yüksek tabakayı teşkil eden ailelerin çocukları da eğitim görürlerdi. II. Meşrutiyet'ten sonra Şehzadegan Mektebi uygulamasına son verilmiş, şehzadelerin tahsil ve terbiyeleri için bir hanedan kanunu yapılmış ve onlar da diğer Türk çocukları gibi devlet okullarında okumaya başlamışlardı. Bu aşamada şehzadelerin tercih ettikleri eğitim müessesesi Mekteb-i Sultani olmuş ve hanedana mensup çocuklar Sultani'de eğitim görmeye başlamışlardı (Ebuzziya ve Kozikoğlu, 1987).

Şehzade ve sultanzadeler Mekteb-i Sultani'de eğilim açısından herhangi farklı bir muameleye tabi tutulmamışlardır. Bununla beraber, mektep idaresi onların yemekhane ve

yatakhanelerini ayırmıştır. Şehzadeler mektebe ilk başladıkları dönemlerde ise bir süre gündüzlü olarak devam etmişler ve hatta birkaç gün haremağalarını da beraberlerinde getirmişlerdi. Haremağaları ders sırasında onları kapıda bekler, daha sonra da beraber saraya dönerlerdi. Fakat bu durum çok sürmemiştir. Esas itibariyle mektebe alıştıkça, şehzadeler diğer talebe ile kaynaşmış, hatta içlerinden ayrı yatakhane istemeyenler de çıkmıştır. Zaten yatakhane dışında, derste, oyunda, mütalâada herhangi bir imtiyazları olmamıştır. Aslında kendileri de bu tarz bir talepte bulunmamışlardır.

Bu öğrenciler şunlardır:

Meşrutiyet öncesi okuyanlar:

- Ahmed Nureddin Efendi: Sultan Abdülhamit'in oğlu.
- Selim Etendi: Sultan Abdülhamit'in oğlu.

Meşrutiyet sonrası okuyanlar:

- 853 Ömer Faruk: Son halife Abdülmecid Efendi'nin oğlu.
- 1184 Şerateddin: Süleyman Efendi'nin oğlu Sultan Abdülmecit'in torunu.
- 697 Mehmed Cahid: Sultanzade, Sultan Abdülhamid'in kızı Naime Sultan'ın oğlu.
- 1091 Sadeddin: Sultanzade, Sultan Abdülaziz'in kızı Esmâ Sultan'ın oğlu.
- 315 Mehmed Nâzım: Ziyaeddin Efendi'nin oğlu. Sultan Reşad'ın torunu.
- 223 Mahmud Namık: Ömer Efendi'nin oğlu, Sultan Reşad'ın torunu.
- 563 Ömer Fevzi: Ziyaeddin Efendi'nin oğlu. Sultan Reşad'ın torunu.

- 841 Ali Vasıp: Selahaddin Efendi'nin oğlu, V. Murad'ın torunu.
- 842 Mehmed Abid: Sultan Abdülhamid'in oğlu.
- 843 Abdülkerim: Selim Efendi'nin oğlu, Sultan Abdülhamid'in torunu.
- 1025 Orhan: Abdülkadir Efendi'nin oğlu. Sultan Abdülhamid'in torunu.
- Nizameddin: Yusuf İzzeddin Efendi'nin oğlu. Sultan Abdülaziz'in torunu.
- 228 Mehmed Ali: V. Murad'ın kızı Ayşe Sultan'ın oğlu.
- 422 Ömer Nami: Sultan Abdülhamid'in kızı Ayşe Sultan'ın oğlu (Engin, 2003).

4.8 1918- 1950 Yılları Arasındaki Eğitim

Kurtuluş Savaşı sırasında yine gönüllü olarak cephede yer alan Mekteb-i Sultani öğrencilerinin bir kısmı geri dönemese de ulusal zafer her yerde olduğu gibi okulda da büyük bir sevinçle karşılanır. Cumhuriyetin kuruluşundan sonra ‘sultani’ isimleri ‘lise’ye çevrilince mektebin adı değişir (İslam Ansiklopedisi, 1996). Bundan sonra artık okul ‘Galatasaray Lisesi’ adıyla genç cumhuriyetin çağdaş eğitim birimlerinden biri olarak yerini alacaktır. Tevhid-i Tedrisat Kanunu (3 Mart 1924) uyarınca eğitimde birlik sağlanması için sıbyan mektepleri, medreseler ve azınlık okulları arasında dini eğitim verenler kapatılırken Galatasaray Lisesi 1868’den bu yana sürdürdüğu laik kimliği sayesinde bazı değişikliklerle ayakta kalmaya devam eder. Tenefüslerde Fransızca konuşma zorunluluğu kaldırılır ve Tarih ve Coğrafya gibi kültür dersleri Türkçe verilmeye başlanır (Galatasaray Lisesi Yıllığı, 2005). Tevhid’i Tedrisat’ın kabul edilmesiyle okulun

programını değiştirildi ve eğitim süresi beş yıldan altı yıla çıkarıldı. Türkçe ve Fransızca öğretim birleştirilerek diğer okullardaki program burda da uygulanmaya başlandı. Okulun orta kısmının yanında 1924'te açılan Ticaret Bölümü 1932'de kapatıldı. Okulun öğrenci sayısı 1930'da 1600'e çıktı (İslam Ansiklopedisi, 1996).

Türkçe ayrı Fransızca ayrı sınıflarda okunurken, bilgi derecesine göre ayarlanmış sınıfların talebelerinin yaşları da az çok birbirlerine uygun bulunurdu. Fakat Cumhuriyetin ilanından sonra, sınıflar tevhid edilince, aynı sınıfta bulunan talebeler arasında büyük yaş farkları meydana geldi. Bir Türk mektebinde okuyup da Galatasarayda orta sınıfa gelen bir talebenin, Fransızcası pek zayıf ise, mesela iptidai üçe alınıyordu. Bu yüzden de 3. 4. Sınıflarda 9 yaşında ve 16 yaşında birarada sınıf arkadaşları görülüyordu. Bu anormal durumu ortadan kaldırmak için 1925-1926 ders yılında 'ihzari sınıfları' kurularak, Fransızcaları geri olan talebeler bunlara alındı ve onlara bir iki yıl sadece Fransızca okutuldu. Orta sınıftaki diğer yaşlıları arkadaşları seviyesinde yetişmeleri sağlandı (Ebuzziya ve Kozikoğlu, 1921).

Galatasaray'da müzik faaliyetleri ve müziğe istidad ve havesi olan talebeyi yetiştirme çalışmaları, Cumhuriyet devri ile başlamıştır. Bu da gayet tabiidir, zira 1907 yangınının tahrib ettiği okulun tamiri ancak meşrutiyetin ilanından sonra tamir edilebilmiş, konferans salonu yapılmış ve ilk konferanslar, konserler verilmeye başlanmıştır. İlk talebe orkestrası 1925'de konser verecek hale gelmiş ve kurulmuştur. Talebe velilerine ve davetlilere ilk konser 1925'de, ikincisi de 1926'da verilmiştir. 1929-1930 ders yılında kurulan Akademi bütün kültürel faaliyetler arasında müzik hareketlerini de ele aldı ve devamı boyunca son derece başarılı müsamere ve konserler düzenledi.

Okuldaki ilk resim dersleri de Galatasaray Mekteb-i Sultani açıldığı zaman başlamıştır. O

yıllarda resim dersleri üç ayrı koldan verilirdi: resmi mücessem(hayali resim), resmi taklidi(verilen bir modelin resmini yapmak) ve resmi hatti(teknik resim). Gerçek resim çalışmasında bulunmak isteyenlere 1927’li yıllarda el işi hocası Nureddin Bey’in himmeti ile atölye tahsis edildi ve resim hocaları nezaretinde eserler yaratılmaya başlandı (Ebuzziya ve Kozikoğlu, 1921).

Cumhuriyet ilânı ile «Sultanî» isimleri «Lise» yapılıncaya, mektebin Hüsn-ü Hat hocası üstat Tuğrakeş İsmail Hakkı Altınbezer, nefis bir celi-sülüs ile «Galatasaray Lisesi» ibaresini yazmış, bu ibare mermer bir levhaya hak edilmiş ve saatin allına yerleştirilmişti. 1929’da eski yazılar terk edilip yeni yazılara geçilince, halen saatin altında, kırmızı zemin üzerine sarı renge boyalı olarak görülen «Galatasaray Lisesi» ibareli levha hazırlanmış, eski yazı üstat İsmail Hakkı'nın mermer levhası indirilerek onun yerine konmuştu.

Galatasaray'ın bundan sonraki dönemi, bir Cumhuriyet Lisesi olarak devam eder. Artık bu eğitim yuvasının adı "Galatasaray Lisesi"dir. Ancak, Galatasaray Lisesi, tarihinde görülen Enderun-Medrese dalgalanmalarını kısmen hatırlatacak şekilde bazen -biraz- ihmale uğrar; sıkıntılı yıllar yaşar. Ama -şüphesiz- kendi çocuklarının müthiş bir tutkuyla okullarına sahip çıkmaları, bu beş asırlık kurumu bugünlere getirir (Aydın, 2000).

4.8.1 Atatürk döneminde Galatasaray Lisesi'ne verilen önem

Milli mücadelenin kazanılması ile ülke yeni bir döneme adım atmış oluyordu. Gerek Milli Mücadele döneminin başarılı aşamaları, gerekse Cumhuriyet'in ilanı bütün ülkede olduğu gibi Galatasaray'da da coşkuyla karşılanmıştı. Mektep Osmanlı döneminde önemli bir işlev görmüş ve ülkeye hizmet eden birçok değerli şahsiyet yetiştirmişti. Bu yeni dönemde de aynı işlevini sürdürmesi söz konusuydu. Bu aşamada öncelikle, Milli Mücadelenin kazanılmasından sonra, Milli hükümetin temsilcisi olarak 19 Ekim 1922 tarihinde İstanbul'

a gelen Refet Paşa'nın, Cumhuriyet'in ilanından sonra da Kazım Karabekir Paşa'nın Galatasaray Lisesi'ni ziyaret etmeleri, okulun yeni dönemde de ön planda olacağının bir göstergesiydi (Engin, 2007).

Atatürk'ün Galatasaray camiasıyla olan ilişkisi, Galatasaray Lisesi'ni 2 Aralık 1930, 28 Ocak 1932 ve 1 Temmuz 1933 tarihlerindeki ziyaretleriyle somutlaşmıştır. Çok yakın bir tarihte yitirdiğimiz ve bugün örneğine pek rastlanmayan "dinozor" gazeteci Metin Toker'in sözleriyle Atatürk'ün Galatasaray'a verdiği değeri anlamaktayız: "Hiçbir lise Atatürk'ten böyle bir ilgi görmemiştir...Galatasaray, sadece 'Türkiye'nin' Batı' ya açılan penceresi' değil, Atatürk devrimlerinin en önemlilerinden, belki de en önemlisi laikliğin kilometre taşlarından biri olmuştur. Nasıl Harp Akademisi, Harbiye ve Mülkiye sıradan eğitim müesseseleri sayılmazsa Galatasaray da sıradan bir lise sayılamaz" (Semenderoğlu ve Tamburacı, 1998).

1934 yılı İş Bankası'nın kuruluşunun 10. yılına denk geliyordu. O dönem ülke ekonomisi için çok önemli bir işlev yerine getirmekte bulunan banka bu on yıl içinde yaptıklarını halka duyurabilmek amacıyla geniş çaplı bir sergi tertiplemeye karar vermişti. Bütün bu tür önemli organizasyonlarda olduğu gibi, İş Bankası'nın 10. yıl sergisi de Galatasaray Lisesi'nde gerçekleştirilecekti. Serginin açılışı, özellikle, Büyük Taarruzun başladığı ve İş Bankası'nın kurulduğu 26 Ağustos gününe denk getirilmişti. Gerekli hazırlıkların yapılmasıyla sergi İktisat Vekil Celal Bayar tarafından açıldı. Başlangıçta bir hafta açık kalması düşünülen sergi gördüğü büyük rağbet üzerine bir süre daha uzatıldı. Bu arada kendi kurdurttuğu ve çok önem verdiği bir müessese olarak İş Bankası sergisini Atatürk de ziyaret etmek istedi. Nitekim 12 Eylül 1934 tarihinde Atatürk beraberinde Meclis Başkanı Kazım Paşa olduğu halde Galatasaray Lisesi'ne geldi. Sergiyi gezdi ve yetkililerden bilgi

aldı. İşte Atatürk'ün bu ziyareti, aynı zamanda, Galatasaray Lisesi'ne dördünce defa gelişi anlamını da taşıyordu (Engin, 2007).

4.9 Günümüzde Galatasaray Lisesi

1965-66 döneminden itibaren Milli Eğitim Bakanlığı'nın aldığı bir kararla Galatasaray kız mezun verebilme mutluluğuna da erişmiştir. Türk toplumunun en önde gelen eğitim kurumu olan Galatasaray Lisesi böylece çağdaş bir uygulamaya geç de olsa geçmiştir.

Kararın ilk yıllarında asırlardır erkek talebeye alışık olan Galatasaray'da bu girişim yadırganmış ama kısa sürede eğitimcilerin büyük gayretleriyle iki cinsin birbirine kaynaştırılmasında muvaffak olunmuştur. Bu benimseme süreci kız çocuklarımıza olan itirazdan değil sadece ve sadece yılların alışkanlıklarından vazgeçebilmenin içe sindirilmesi süreci olarak nitelenmelidir (İsfendiyaroğlu, 1952).

1992 yılının 14 Nisan günü, Galatasaray tarihinde yeniden çağın önüne geçebilme fırsatını yaratır. O gün, 1952 tarihli Türk-Fransız Kültür Anlaşmasına dayanılarak, yeni bir uygulama anlayışla Galatasaray Eğitim ve Öğretim Kurumu oluşturulur. Anlaşmaya göre Galatasaray ilkokulu, ortaokulu, lisesi, lisans yüksekokulları ve lisansüstü yüksekokullarıyla bir eğitim ve öğretim bütünüdür. Bilimsel, eğitsel ve yönetsel özerkliğe sahip olan bir kurumdur. Beş yüz yıldan beri kaybetmediği "Devlet Okulu" niteliğini, Galatasaray yeni oluşum içinde de muhafaza etmektedir. Bu yeni oluşum içerisinde, ders programı da günümüz gereğine göre güncellenmiştir.¹

¹ 1. Günümüz ders programı, Ek 1'de yer almaktadır.

GEÖK'nun ilk ve orta Öğretimi. Milli Eğitini Bakanlığı'nın onaylayacağı yönetmeliklerle yürütülür. Yüksek okullar ise özerklik içinde ama emsali Türk Yüksek Öğretim Kurumlarının tabi olduğu yüksek öğretim ilkelerine ve akademik kurallara uygun olarak çalışır. Programlarında, Fransız Yüksek Öğretim programlarından da yararlanılır. Öğretim dili esas itibarıyla Fransızcadır.

GEÖK'nun, Ekim 1993'te faaliyete geçen iki yüksek okulu vardır: Devlet Bilimleri Yüksek Okulu (DBYO) ile Mühendislik ve Teknoloji Yüksek Okulu (MTYO).

DBYO'nda: Hukuk, iktisat, işletme, Kamu Yönetimi, Uluslararası İlişkiler ve İletişim Bölümleri; MTYO'nda: Endüstri Mühendisliği ile Bilgisayar Mühendisliği Bölümleri açılmıştır. GEÖK Yüksek Öğretim Okullarında Öğretim süresi, Türk ve Fransız programlarının gereklerini yerine getirmek üzere, emsallerine oranla, ya daha uzun ya da daha yoğundur.

GEÖK'nun yüksek okulları ve daha sonra açılması planlanan lisansüstü okulları milletlerarası düzeyde öğretim birimleri olmayı, çeşitli ülkelerden öğrenci almayı ve eğitmeyi amaçlar. Hedef, dünya barışına katkıda bulunabilecek, çok yönlü, evrensel değerlere sahip ama kendi toplumu ve devletine sadık, yaratıcı yöneticiler yetiştirmektir.

Beş yüz on üç yıllık bir eğitim ve öğretini geçmişinin bugün ulaştığı aşama: Galatasaray Eğitim ve Öğretim Kurumu. GEÖK.

Sultan II. Beyazıt Galata Saray adını taşıyan Enderun'u açtığı zaman, miladi tarih 1481 idi. Henüz Avrupalılar Amerikan kıtasını keşfetmemişlerdi. Okul bugünkü Galatasaray Lisesi'nin bulunduğu yerde eğitime başlamıştır. Amaç devletin çeşitli yönetim kademelerine aday yetiştirmektir. Çalışkan ve yetenekli gençler bu okulda şekilleniyor, daha sonra Enderun'a gönderiliyordu. Galata Sarayı yatılı, düzenli ve çağın gerektirdiği

eğitimi veren bir okuldu. Günümeze kadar adını, bazı geleneklerini ve işlevini sürdüren yalnız Galata Saray'dır. Tabi birçok kurumda görüldüğü gibi Galata Sarayı da bazı duraklamalar, gerilemeler ve yeni atılımlar yaşadı (Aydın, 2000).

BÖLÜM 5

5.GALATASARAY LİSESİ'NİN TANINMIŞ MÜDÜRLERİ

5.1 M. De Salve

Mektebin ilk müdürü çok değerli bir Fransız maarifçisi olan M. De Salve'dir. Bu kişi Ali ve Saffet Paşa'ların çok yakın alaka ve yardımlarıyla üç yıl gibi kısa bir zamanda mektebi gayesine uygun şekilde düzenlemeye muvaffak oldu. Fakat Mahmut Nedim Paşa'nın iktidara gelmesiyle, hükümetle münasebetlerini dilediği gibi yürütemeyen M. De Salve ayrıldı ve yerine Vahan Efendi, sonrasında da Fotyadi Bey atandı. 1874'te okul müdürlüğüne atanan Sava Paşa tıbbiye mektebi mezunudur. Onun zamanında Galatasaray'da bir mühendis mektebi ve bir hukuk mektebi kurulmuş ve daha sonra mühendis mektebi genişletilerek Fransa'daki "Ecole des Ponts et Chaussees" okuluna benzer "Turuk ve Mabir Mühendisliği" mektebine dönüştürülmüştür (Ebuzziya ve Kozikoğlu, 1987).

5.2 Ali Suavi

Sava Paşa kısa bir süreliğine okulun müdürlüğünü yaptı ve kendisinden sonra 13 Şubat 1877'de ilk defa bir Türk müdür olarak Ali Suavi Efendi tayin edildi. Ali Suavi Mekteb-i Sultani'nin eğitim sistemini beğenmiyordu. Hatta kuruluşundan beri okulda eğitim dilinin Fransızca olmasına Fransız nüfusunu arttıracak endişesi ile karşı çıkıyordu (İslam ansiklopedisi, 1996).

Ali Suavi, müdürlüğü zamanında ıslahat teşebbüslerinde bulunmuştur. Bunların başında

okula 60 Müslüman talebe alınarak Müslümanların sayısı 220'ye çıkarılmıştır. Bulgar ve diğer gayrimüslim talebeler ücret talep edilerek okulu terke zorlanmışlardır. Fakat isyan etmemiş bölgelerde olup, çalışkan ve uslu talebelere dokunulmamıştır. Rus tebaasından olanlar tamamıyla okuldan çıkarıldığı gibi öbür ecnebilerden de ücret alınması yoluna gidilmiştir. Yalnız Osmanlı Devletine hizmeti dokunmuş ve sadakati olanlar bu kaidenin dışında bırakılmıştır. Mekteb-i Sultani milli veya Osmanlı hüviyetine büründüğünden gayrimüslimler için daha az çekici duruma gelmişti.

Öğretmen kadrosunu değiştirmek ve öğretime ıslah için bazı somut tedbirler alınmıştır. Mesela zararlı faaliyetlerde bulunan öğretmenler ya sözleşmeleri feshedilerek ya da okuttukları dersler kaldırılarak okuldan çıkarılmışlardır. Öğretmenlerin diplomalı olması şartı getirilmiş, öğretmenlik etmesini bilmeyenleri kovulması kararlaştırılmıştır. Türk öğretmenlerin sayısı giderek artmıştır. Osmanlı Tarihi, Coğrafyası, Kültür Dersleri, Şark Dilleri Türk öğretmenler tarafından verilmiştir. Ali Suavi gerçekleştirdiği bütün işleri 2. Abdülhamit'in desteği ile yaptığını belirtilmiştir (Kodaman, 1999).

Günümüzde Vatan Gazetesindeki bir haberde, Mekteb-i Sultani'den Galatasaray'da vasi ve mütehammil bir medrese olarak bahsedilmesi dikkat çekmektedir. Nitekim Suavi'nin Mekteb-i Sultani'yi modern bir medrese yapma niyetinde olduğu şeklinde yorumlar yapılmaktaydı (Kocamanoğlu, 2003).

Ali Suavi ayrıca, mektepteki Bulgar öğrencilerin devlete karşı olan silahlı eylemlerinden söz ederek, Filibe ve İslimye'de isyan çıkaranların liderlerinin Mekteb-i Sultani öğrencileri olduklarını belirtmiş, bunların Türk köylerini yaktıklarını ve Rus ordusu ile işbirliği yaptıklarını belirtmiştir. Ali Suavi daha sonra öğretmenler arasında zararlı ve bölücü faaliyetlerde bulunanlardan örnekler vermiştir. Bunlardan Rus Sefiri İgnaliev'in tavsiyesi

ile okula yerleştirilen iki ğretmen derslerde açıkça Osmanlı Devleti aleyhinde konuşmalar yapmaktaydılar. Coğrafya ğretmeninin de Rus Harbi sırasında Rusya şetareti tercümanına muhbirlik yaptığı emniyet kayıtlardan anlaşılmıştır.

Ali Suavi bundan sonra tedrisat hakkında çeşitli bilgiler vermiştir. Suavi'ye göre, Mekteb-i Sultani'de altı yıldan beri birinci sınıfı geçememiş ğrenci mevcuttur. Nizamname gereğince lise tedrisatı beş sene olarak belirlenmişse de bu tür usulsüzlükler dolayısı ile tedrisat sekiz seneye uzamıştır. Öğrenciler gece gündüz çalıştıkları halde ne Türkçeyi ne de Fransızcaıı yeteri kadar ğrenmekteydiler. Öğretmenlerin bazıları, diplomasız, yeni usule göre ders veremeyen ve şuradan buradan toplanmış kişilerdi.

Ali Suavi bu tespiti yaptıktan sonra müdürlüğü dönemindeki icraatlarını da şöyle anlatmıştır: Müdürlüğe geldikten sonra 60 öğrencinin katılması ile Müslüman ğrenci sayısı 220'ye ulaşmıştır. Bulgarlardan nizamname gereği ücret talep edilmiş, vermedikleri için sıkıntısız bir şekilde okuldan uzaklaştırılmışlardır. İsyân içinde olmayan ve alışkan öğrencilere dokunulmamıştır. Ruslar tamamen uzaklaştırılmışlardır. Diğer yabancı öğrencilerden ise ücret talep edilmiştir. Zararlı faaliyetlerde buldukları tespit edilen öğretmenlerin de okul ile ilişkilerine son verilmiştir. Bunun yanında diploması olmayan öğretmenlerin yerine, diplomalı ve daha az maaşlı öğretmenler temin edilmeye çalışılmıştır. Ali Suavi raporunda, icraatı sırasında Maarif Nezareti'nden yeterli yardımı göremediği için direkt olarak saraya başvurmayı gerekli gördüğünü de belirtmiştir.

Ali Suavi, bu arada öğrencilerin eğitimleri ile yakından ilgilenmiş, konferanslar tertiplemek suretiyle onları yetiştirmeye çalışmıştır. Bu konferanslarda anlatılan konularda ağırlığı fen bilimleri oluşturmuştur. Suavi bu şekilde ders vermeyi Londra'da Politeknik Okulunun uygulama örneğinden aldığı ilhamla gerçekleştirmiştir (Doğan, 1994).

Ali Suavi, Rus Savaşı'nda mağdur olmuş Balkan göçmenleri için devletin mektebe tahsis ettiği fakat henüz okul için gerekli olmayan 3000 kuruşu savaş yardım komisyonuna vermiştir. Bunun yanında mektepte yardım kampanyası düzenlemiştir. Öğrenciler bu kampanyaya büyük rağbet göstermişlerdir. Memur ve öğrencilerden toplanan yardım 846 altını bulmuştur.

Ali Suavi'nin Mekteb-i Sultani'deki durumu düzeltmek için gerçekleştirmiş olduğu icraatlar ve idari yöntem hakkında da zaman zaman şikayetlerin meydana geldiği görülmüştür. Buna göre; Ali Suavi gerek idari meselelerde, gerekse tedrisat konusunda yaptığı icraatlarla mektebin düzeninin bozulmasına sebep olmuş, bundan dolayı da öğrenci sayısı azalmıştır. Şikayetler Maarif Nezareti'ne kadar ulaşınca, meselenin araştırılmasına ihtiyaç duyulmuş ve Mülkiye Mektebi Nazırı Ali Nizami Paşa'nın 1877 Ekiminde Mekteb-i Sultani'ye giderek gerekli incelemeleri yapmasına karar verilmiştir. Keyfiyet ayrı bir yazı ile Müdür Ali Suavi'ye de duyurulmuştur. Bu yazıda yapacağı tahkikat sırasında Ali Nizami Paşa'ya lazım gelen izahat ve malumatın verilmesi gereği de hatırlatılmıştır.

Ali Nizami Paşa'nın Ekim ayı içinde Mekteb-i Sultani'de yaptığı inceleme sonucunda, Ali Suavi Bey'in müdürlüğünden itibaren başına buyruk bir hareket tarzı takip ettiği, mektep Maarif Nezareti'ne bağlı olduğu halde nezaretle irtibat kurmaya yanaşmadığı, ayrıca gerek idari gerekse tedrisat açısından alınması gereken tedbirlerin aksini yaptığı şeklinde bir kanaat oluşmuştur. Hal ve tavırlarına bakılırsa, Ali Suavi Bey'in bundan sonra da aynı tarzda hareket edeceği ihtimal dahilinde görülerek kendisinin müdürlükten azledilmesine karar verilmiş; yerine Mekteb-i Mülkiye Nazırı olup, Mekteb-i Sultani'de tahkikat işlerini yürüten Ali Nizami Paşa, idarecilikteki tecrübesi yanında ilim sahibi bir kişi olmasının getirdiği avantajla müdürlüğe atanmıştır (Engin, 2003).

Ali Suavi zamanında öğrenciler tarafından yapılan resimlerin okul salonlarına ve koridorlarına asılması gerçekleştirilmiştir. Bunda amaç sınav psikolojisinde olan öğrencilerin biraz olsun gerilimden uzaklaşmasıydı.

Eğitimin imkanını tarihsel bir yaklaşım içerisinde ele alışı, geleneksel sistem içerisinde günümüzün üniversitesine denk sayımla medresenin 10-15 yıllık uzun öğretim süresine şiddetle karşı çıkarak modern öğretimin lisans düzeyi için belirlenen dört yıllık sürenin bu düzeyde bir öğrenim için yeterli olabileceğini savunması, eksikleri ve olumsuzlukları giderilmiş “medresenin” şahsında din öğretimini genel öğretim içerisinde düşünmesi, öğretimin bir sanat olduğu düşüncesinden hareketle öğretmenlerin “Usuli Cedide” üzere yetişmelerinin gerekliliğini savunması, öğretimde kademelendirme ile beraber öğrencilerin sosyokültürel kökleri ve yeteneklerine göre eğitilmelerini önermesi Ali Suavi’nin eğitim ve öğretimde ilkler arasında anılmasına neden olmaktadır. Bu konuyla bağlantılı olarak Ali Suavi’nin Sultani’de hem programlar açısından, hem de yabancı ve zararlı güç odaklarına karşı geliştirdiği milli duyarlılıklar çevresinde ortaya koyduğu çalışmalar takdirle karşılanmalıdır. Lisede “Usuli Cedide” üzere yetişen günümüzün deyimiyle “Pedagojik Formasyona” haiz olan öğretmenleri bundan yoksun olan öğretmenlere tercih etmek suretiyle öğretmenlikte yeterlilik aramanın ilk örnekleri arasına girmiştir (Doğan, 1994).

5.3 İsmail Bey

Ali Suavi’den sonra sırasıyla Ali Nizami Paşa, Halil Efendi ve Karaca Paşa Mekteb-i Sultani’ye müdür olmuşlardır. Karaca Paşa’dan sonra müdür olan İsmail Bey’in on dört yıl gibi uzun bir zaman bu görevi yerine getirmesi sonucu, sık sık müdür değişikliğinden kaynaklanan otorite zayıflığı ortadan kalkmış, mektepte tam bir disiplin sağlanmıştır. İsmail Bey zamanında gerek öğretim, gerekse de teşkilat itibarıyla da mektepte büyük

ıslahat yapılmıştır. Kuşkusuz en büyük değişiklik, mektebin Fransızca tutulan kayıtlarının 1880 tarihinden itibaren Türkçe olarak tutulamaya başlanmasıdır. Aynı yıl bir komisyon kurularak Türkçe öğretim düzene konmuş, 1882’de okulda küçük bir rasathane kurulmuştur (Kocamanoğlu, 2003).

5.4 Abdurrahman Şeref Bey

Sultani'nin yetiştirdiği ilk Türk öğrencilerden biri olan Abdurrahman Şeref Bey, maarif mesleğinde hayata atılmış, önceleri diğer mekteplerle Sultani de öğretmenlik, Mektebi Mülkiye de 16 yıl müdürlük ve bu arada okul için çok faydalı ıslahat yapmıştır. 1 Şubat 1894 yılında Mülkiye Mektebindeki Tarih ve Coğrafya öğretmenliklerini muhafaza şartıyla, Mektebi Sultani'ye müdür tayin olunmuştur. Gayet sakin, şefkatli bir insan olan Abdurrahman Şeref Efendi okulda kendisini çok sevdirmiş, Mülkiyede olduğu gibi burada da zamanın istibdat idaresinin okula müdahalesine mani olmuş, buralarda esen hürriyet havasını muhafaza imkanını sağlamıştır. Abdurrahman Şeref Bey II. Meşrutiyetin ilanıyla beraber ve 14,5 yıl müdürlük ettikten sonra 21 Temmuz 1908’de Defteri Hakani Nazırlığına (Tapu, Kadastro, Umum Müdürlüğü) tayin olunmuş ve Sultani’den ayrılmıştır. Müdürlüğü zamanında okulda bir yangın çıkmıştır. Abdurrahman Şeref Bey bir kaç defa Maarif, sonra Evkaf, Posta Telgraf Nazırlığı, Danıştay başkanlığı, Heyeti Ayan ikinci başkanlığı gibi müstesna mevkilerde bulunmuş, Cumhuriyetten sonra da İstanbul Milletvekili olarak Büyük Millet Meclisine katılmıştır. 1927 de vefat etmiş, Merkez Efendiye defnedilmiştir. Mektebi Sultani de huzur ve istikrar ancak İsmail ve Abdurrahman Şeref Beyler zamanında sağlanabilmiştir (http://www.gsl.gsu.edu.tr/html_tr/000/004.html.)

5.5 Tefvik Fikret

Tefvik Fikret'in Mekteb-i Sultani'deki icraatlarına bir göz attığımızda, öncelikle büyük bir yangın felaketi geçirmiş mektebin yaralarını sarmaya gayret ettiğini görürüz. Beyoğlu'ndaki mektep binasının sağlam kalan duvarlarından faydalanılmak suretiyle yeniden inşa edilmesine başlanmıştır. Bu esnada Beylerbeyi'nde eğitim devam etmektedir. Fakat değişik binalara dağıtılmış olan öğretim düzeninde, öğrencilerin disiplin altına alınması güçleşmiştir. Dolayısı ile bir an önce Beyoğlu'na dönüş için binanın tamir işleri hızlandırılmıştır. Tefvik Fikret öğrencilerin medeni cesareti olan ve kendilerine güven duyan kişiler olarak yetişmesi gerektiğine inanıyordu. Fakat mektepte edindiği izlenimlere göre, öğrencilerden çoğu sıkılgandı. Bir topluluk karşısında konuşurken sıkılıyorlar, cevap verirken kızarıyorlardı. Halbuki içlerinden birçoğu ileride milletvekili, bakan veya sefir olacaktı. İşte öğrencilerin, daha mektepte iken toplum karşısında güzel konuşmaya alışmalarını sağlayabilmek için, inşaatın sürdüğü sırada mektebe bir de konferans salonu yaptırmıştır. Girişim her ne kadar iyi niyetli ise de, bazı kişiler konferans salonu yapılmasını istismar etmek gayreti içine girmişlerdir. Konferans salonu mektep mescidinin üst katında bulunmaktadır. Bu sebeple, "cami üzerinde tiyatro olur mu?" tarzında söylentiler çıkmıştır. Bu söylentilerin Tefvik Fikret'i son derece üzdüğü anlaşılmaktadır. Fakat o bunlara aldırılmayarak mektep inşaatının bitirilmesine gayret etmiş ve çalışmalar tamamlanınca da öğrenciler 1908-1909 eğitim yılında yeniden Beyoğlu'ndaki binaya taşınmışlardır (Engin, 2003).

Tefvik Fikret Bey'in müdürlüğü ile mektepte huzurlu bir döneme girilmiştir. Talebeler dersleri ile mubassırlar vazifeleri ite alakadar olmaya başlamışlardı. Önceki yılın başıbozuk ortamından bir anda bu hale gelinebilmesi, Tefvik Fikret'in müstesna idari

sistemi sayesinde gerçekleşebilmişti. Bu sistemde öğrenci üzerinde baskı uygulanmıyor, ceza verilmiyor ve talebe hür bırakılıyordu. Bununla beraber denetleyici bir göz öğrenciyi takip ediyor, onun yanlışlarını tespit ediyordu. Tevfik Fikret maiyetindekilere bağırıp çağırarak ve zor kullanarak yola getirme düşüncesinde değildi. Herkesin kendi mesuliyetinin bilincinde olarak hareket etmesi gerektiğini öğütüyordu. Bu suretle sınıflarda, yemekhanede ve yatakhane tam bir düzen sağlanmıştı. Tevfik Fikret mektepteki disiplin yanında eğitime de özel bir çaba harcıyordu. Konferans salonu yanında, mektebe yeni laboratuvarlar fizik amfisi, kütüphane, ecza hane ve revir gibi eserler kazandırmıştı. Konferans salonunda talebe konferanslar veriliyor, okunan derslerle ilgili veya hariçten seçilmiş konular üzerinde sohbetler yapılıyor, nutuklar söyleniyordu. Bazen bu konferanslarda sınıf öğretmenleri de hazır bulunuyordu. Bunlardan başka ara sıra şiir ve nesir parçalarını da güzel okuma tecrübeleri yapılıyor, bu suretle talebe okuduğunu, dinlediğini iyi anlamaya ve iyi söylemeye alıştırılıyordu.

Mektepteki uygulamaları neticesi öğrenciler Tevfik Fikret'e derin bir sevgi ve saygı ile bağlanmıştı. Maarif Nazırı Nail Bey de kendisine destek oluyordu. Fakat Maarif Nezareti'ne Mekteb-i Sultani'nin eski müdürü Emrullah Bey gelince birtakım ihtilaflar ortaya çıktı. Esas itibariyle, bir öğretmen tayini meselesinden ve bunun yanında, konferans salonu sebebiyle yapılan tenkitlerden dolayı, Tevfik Fikret öteden beri rahatsızdı. Emrullah Bey'in nezareti döneminde Fikret'in hoşnutsuzluğu arttı. Nezaretin, mektep bütçesinde haksız yere kesintiye gitmesi ve ayrıca bazı öğretmenlere yevmiye kesme cezası verilmesini istemesi ipleri kopardı. Zaten durumdan rahatsız olan Tevfik Fikret müdürlükten istifa etti (İsmail, 1931).

Tevfik Fikret, mektebini tanıyor, ihtiyaçlarını çok iyi biliyordu. Mektebe mükemmel bir

konferans salonu, laboratuvarlar ve fizik amfisi kazandırdı. Fikret, sporda öncü, dansa varıncaya kadar talebenin ruhi gelişmesini sağlayacak her hususta teşvikçi oldu. Kendisi gibi idealist genç Galatasaraylılardan öğretmenler ve müdür muavinleri kadrosu oluşturmuştu. Frenklerin ve azınlıkların saltanatına son vermişti (Ebuzziya ve Kozikoğlu, 1987).

Tevfik Fikret sadece Galatasaray Sultani'sinde öğretmenlik yapmasıyla değil, eğitim tarihimizde de önemli bir yer tutar. Şiirleriyle batılı düşünüşü Türkiye'ye sokmaya çalışmış, zulme, baskıya ve kötülöklere isyan etmiştir. Şiirlerinde genellikle gençlere ve çocuklara seslenmiştir. Çocuklar için Şermin adında bir şiir kitabı yazmıştır. Şiirleriyle bütün bir gençliği yurt sevgisi konusunda etkilemiştir. Açmayı düşündüğü Yeni Mektep adındaki özel okulda (8-12 yaş çocukları için) Osmanlıların da etkilendikleri kuramsal Fransız eğitim sistemini değil, pratik ve yararçı Anglosakson sisteminin uygulanacağını söylemişti (Akyüz, 2001).

Galatasaray Lisesi hemen her devirde en mümtaz maarif adamlarının idaresi altında bulunmuştur. “Abdurrahman Şeref, Emrullah Efendi, Mustafa Azmi Bey, Salih Zeki, Faik, Behçet Güçer, Fethi İsfendiyaroğlu, Tevfik Ararat” bu isimlerden bazılarıdır. Hatta 1987 yılında ilk kez bir liseye profesör atanmış olma örneğini de yine bu okul vermiştir (Doğan, 1994).

5.6 Prof. Dr. Yıldızhan Yayla

Prof. Dr. Yıldızhan Yayla 1956 yılı Galatasaray Lisesi mezunudur. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirdikten sonra Kamu Hukuku alanında doktora yaptı. 1974 yılında

İdare Hukuku Doçenti, 1982 yılında profesör oldu. Aynı yıl İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi'ne Dekan Yardımcısı olarak geçti. 1986 da aynı üniversitede Rektör Yardımcısı oldu. 1987 yılında Galatasaray Lisesi'ne müdür olarak atandı. 1992 yılında GEÖK (Galatasaray Eğitim Öğretim Kurumu) Başkanı olarak Lise müdürlüğü'nü bırakan Yıldızhan Yayla, 1993-2000 yılları arasında Galatasaray Üniversitesi Rektörü olarak görev yapmıştır (http://www.gsl.gsu.edu.tr/html_tr/000/004.html).

5.7 Prof. Dr. Erdoğan Teziç

Prof. Dr. Erdoğan Teziç günümüzün tanınmış müdürlerindedir. İstanbul'da doğmuş, 1955'te Galatasaray Lisesini bitirmiştir. Yüksek öğrenimini İstanbul Hukuk Fakültesi'nde tamamladı. Hukuk Fakültesi'ni bitirdiği yıl asistan oldu. Fransız Hükümeti'nin verdiği bursla Fransa'ya gitti (1962). Paris Hukuk Fakültesi'nde (Anayasa ve Siyaset Bilimi) konusunda doktora yaptı (1965). Dönüşte İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde Anayasa Hukuku Doçenti (1970) ve Profesör (1981) oldu. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Anayasa Hukuku Ana Bölüm Başkanlığı görevini de yürütürken Prof.Dr.Yıldızhan YAYLA'nın GEÖK (Galatasaray Eğitim Öğretim Kurumu) başkanlığına getirilmesiyle 15 Şubat 1993 tarihinde boşalan Galatasaray Lisesi Müdürlüğü'ne Aralık 1998 tarihinde Galatasaray Üniversitesi kadrosuna geçen Erdoğan Teziç, uzun yıllar okul takımında, Galatasaray Kulübü'nde ve Milli Takım'da voleybol oynadı ve kaptanlık yaptı. 1992-2000 yılları arasında Galatasaray Lisesi Müdürlüğü ve Galatasaray Üniversitesi Rektör Yardımcılığı görevlerinde bulunan Prof. Dr. Erdoğan TEZİÇ, aynı zamanda TBMM Başkanlığı Hukuk Danışmanlığını da yapmıştır. 1 Temmuz 2000 tarihinde GS. Üni. Rektörlüğüne atanmıştır (http://www.gsl.gsu.edu.tr/html_tr/000/004.html).

BÖLÜM 6

6. GALATASARAY LİSESİ'NİN TÜRK EĞİTİMİNDEKİ YERİ

6.1. Modern Eğitimin İlk Basamağı

Türk eğitiminin en köklü müesseseleri arasında yer alan ve tarih boyunca “Batıya açılan pencere” olarak nitelenen Mekteb-i Sultani, gerek Osmanlı gerekse Cumhuriyet dönemlerine bu niteliğe uygun bir karakter sergilemiştir. Mekteb-i Sultani açılışıyla beraber modern eğitimin ülkemize girişinde ve yaygınlaşmasında öncülük etmiş, yürüttüğü kaliteli eğitim daha sonra birçok eğitim kuruluşuna örnek teşkil etmiştir.

Mekteb-i Sultani Tanzimat döneminin hâkim anlayışı olan, içeride bir Osmanlı vatandaşlığı kavramı geliştirme, dışarıda ise batı ile bütünleşme politikalarının hayata geçirilmesinin ürünüdür. Bu politikalar Osmanlı Devleti siyaseti açısından zaman zaman farklılıklar göstermişse de, Mekteb-i Sultani’de tam anlamıyla hayat bulmuştur. Böylece çok değişik etnik ve dini kökenli öğrencilerin birbirleriyle kaynaşabildikleri gözlenmiştir. Aynı zamanda burada yetişen öğrenciler batıyı ve batı kültürünü iyi tanımanın getirdiği avantajla, ülke ile Avrupa arasında bir köprü oluşturmuşlar ve modernleşmenin öncüleri arasında yer almışlardır.

Galatasaray mezunlarının hemen hepsi toplum hayatında başarı kazanmışlardır. Bu durum bir eğitim müessesesi olarak Mekteb-i Sultani’nin eğitim vermek yanında, öğrencileri sosyal hayata hazırlama konusundaki başarısından kaynaklanmıştır. Kuruluş yıllarından başlayarak gerek idari kadronun, gerekse öğretmenlerin sürekli biçimde Sultani’li olmanın ayrıcalığını vurgulamaları ve onlara seçilerek gelmiş öğrenciler olarak yüksek kabiliyetlerini hissettirmeleri, öğrencilerin kendine güvenlerinin tam olmasına yol açmıştır.

Mekteb-i Sultani’de okutulan dersler de her zaman diğerk ortaöğretim kurumlarından daha ileri düzeyde olmuştur. Hatta bu derslerin yüksek öğretim düzeyinde olduğunu dahi söylemek mümkündür. Üstelik bu dersler çoğu zaman gerek Fransa’nın gerekse ülkemizin en iyi eğitimcileri tarafından verilmiştir.

Şunu da eklemek gerekir ki özellikle Fransa’dan gelen eğitimcilerin de katkısı ve idari kadroların hoş görüşü ile Mekteb-i Sultani’de eğitim oldukça özgür bir ortamda gelişmiştir. Dolayısı ile ülkede birçok şey konuşulmadığı dönemlerde Mekteb-i Sultani’de felsefi ve siyasi konular açık açık tartışılabilmiştir. Bu durumun öğrencilerin ufukları açtığı ve olaylara geniş açıdan ön yargısız bakabilme imkanı sağladığı bir gerçektir. İlimden sanata, dış politikadan ekonomiye, kısaca toplum yaşamının her aşamasında başarı kazanmış çok sayıda Galatasaray mezununun varlığı, yetenekleri geliştirme konusunda okulun verdiği fırsatların insanı ne derece geliştirdiğinin bir kanıtıdır.

Galatasaray Sultani’sini değerlendirirken özellikle vurgulanması gereken bir husus, Saint Joseph veya Saint Benoit tarzı okullarla karşılaştırılmaması gereğidir. Mekteb-i Sultani bu yabancı okullardan çok farklı olup, kuruluşundaki Fransız etkisini de fazla abartmamak gerekmektedir. Bu okulun kurulmasına yönelik girişimler Osmanlı devlet adamlarına aittir. Esas itibarı ile Tanzimat Döneminin eğitim anlayışı da, ülkede batı tarzında modern okullar açılması yönünde olduğuna göre insiyatifin bizzat Osmanlılarda olması da doğaldır. Her ne kadar Fransız eğitim sistemi model olarak alınmışsa da, ders programlarına Osmanlı ülkesinde ihtiyaç duyulan elemanların yetişmesini sağlayacak yönde ilaveler yapılmıştır. Bir eğitim modeli olarak Mekteb-i Sultani örneği batıyla doğunun bir sentezi niteliğindedir ve buradan hareketle evrensel değerlere ulaşmıştır.

Eğitim tarihimiz sürecinde açılan ilk modern ortaöğretim müessesesi olan ve bu yönü ile

diğer eğitim müesseselerine öncülük etmiş bulunan Galatasaray Mekteb-i Sultanisi, başka alanlarda da birçok öncülüğe katkı yapmıştır.

Mekteb-i Sultani'de, idare ile öğrenciler arasındaki irtibatı temin etmek ve öğrencilerin sorunlarını yansıtmak üzere son sınıf öğrencileri arasından temsilciler seçilirdi. Bu uygulama da modern düşüncenin ve öncü okul niteliğinin bir yansıması olarak kabul edilmelidir. Öğrenci temsilciliklerinin girişimleri ile okulda konferanslar, tiyatro gösterileri, sohbet programları düzenlenir; gazete ve dergiler çıkarılırdı. Böylece her öğrenci yeteneği doğrultusunda hayata hazırlanma ve yeteneğini geliştirme imkânına sahip olmuştur.

Tarihi gelişimi içinde birçok başarı ve öncülüklerde imzası bulunan Galatasaray Lisesi, günümüzde de ülkemizin önemli eğilim müesseseleri arasında yer almaktadır.

Mekteb-i Sultani'de eğilim Türkçe ve Fransızca olarak yapılmıştır. Sosyal konuları kapsayan derslerde daha çok Türkçe, fen derslerinde ise Fransızca dilde eğilim verilmiştir. Fransızca dersler daha çok önemsendiğinden, bunlar programa öğrencilerin konuları daha iyi anlayabildiği (sabahtan öğleye kadar olan) saatlerde konulmuştu. Öğleden sonraki saatler ise Türkçe derslere ayrılmıştı. Her ne kadar sosyal konularda dersler Türkçe olarak veriliyor idiyse de. Tarih ve Coğrafya gibi dersler Fransızca işleniyordu. Ders programından da açıkça görüldüğü üzere, gerek Türkçe kısmında, gerekse Fransızca kısmındaki konular çok ağır, adeta yüksek okul seviyesinde idi. Hal böyle olunca, Mekteb-i Sultani'den diploma alabilmek çok gayretli olmayı gerektiriyordu. Her iki kısım derslerini birlikte tamamlayamayan öğrenciler diplomalarını sadece tamamladıkları bölümden alarak okulu bitiriyorlardı. Bu durumda kendilerine ehliyetname denilen bir belge veriliyor, Türkçe bölümü veya Fransızca bölümü mezunu olarak nitelendiriliyorlardı. Ders konuları

çok ağır olmakla beraber, Mekteb-i Sultani idaresi öğrencilere o dönemin koşullarında her şeyin serbestçe tartışılabildiği bir ortam sağlamıştı. Bu nedenle ufukları açık, dünyayı tanıyan, kendine güvenen kuşaklar yetiştirilmiştir (Engin, 2003).

Galatasaray Lisesi eğitime başlamasından yaklaşık yüzyıl sonra cumhuriyet döneminin siyasal seçkinleri üzerine yapılmış bir araştırmadan Türkiye'nin kamu yaşamında seçkin bir ortaöğretim kurumuna gitmenin sonraki yıllarda da başarının anahtarı olma özelliğini koruduğunu ve Galatasaray mezunlarının bu açıdan özellikle ayrıcalıklı bir konum taşıdığını anlamaktayız.

Tevfik Fikret tarafından "Batı'ya açılmış pencere" diye tanımlanan Galatasaray'ın çağdaş uygarlığa yetişme çabalarımızda bir zamanlar önemli bir rol oynamakla beraber Batıya açılmış pencerelerimizden ne birincisi ne de sonuncusu olmadığını biliyoruz.

Sultani Mektebi kuruluşundan beklenen faydaları hakkıyla ortaya koymuştur. İlim alanı, en samimi insanlık ve sevginin görüldüğü saha olup, muhtelif milletlere mensup unsurların karışımı keyfiyeti meydana gelmiş ve "OKUL İKİNCİ AİLEDİR, SOSYAL KARDEŞLİK ORADA BAŞLAR." hükmü sabit olmuş ve okula devam eden öğrencilerde ciddilik, haysiyet, maarif ve medeniyete, vatan ve insanlığa sevgi duyguları uyanarak memlekete her nevi meslek için bir hayli adam yetişmiştir. Orta dereceli ve yüksek okullar teşkiline teşebbüsümüzde öğretim ve disiplin usulleri bakımından Sultani Mektebi örnek tutulmuştur. Öğrenimlerini tamamlayamayarak birkaç yıl bu okulun sıralarında vakit geçirenler yine feyz alarak o bilgi yurdundan ayrılmışlardır (İsfendiyaroğlu, 1952).

6.2. Darülfünun

Mekteb-i Sultanî tarihinin önemli dönüm noktalarından biri de okul bünyesinde Darülfünun-ı Sultani adı ile üç fakültesi bulunan bir üniversitenin kurulmuş olmasıdır. Osmanlı Devleti'nde önceki yıllarda iki defa Darülfünun kurma teşebbüsüne gidilmişse de başarı elde edilememiştir. Önceki teşebbüslerin başarısız olması üzerine, Maarif Nazırı Ahmet Cevdet Paşa'nın döneminde Mekteb-î Sultani bünyesinde Mülkiye Mühendis Mektebi adıyla bir üniversite açılması gündeme gelmiştir (Arslan, 1995).

Toplantıda ayrıca mekteple kullanılacak dil konusu da tartışılmış, derslerin esas olarak Türkçe yapılması işlenmişse de bu husustaki kaynak yetersizliği bunun hemen hayata geçirilmesini önlemiştir. Dolayısı ile mektepte okutulacak kitapların bir an önce Türkçeye çevrilmesine, bu süre içinde eğitimin Fransızca olarak sürdürülmesine karar verilmiştir. Öngörülen hususlar 19 Nisan 1874 tarihli yazı ile Sultan Abdülaziz'in onayına sunulmuş ve 20 Nisan 1874 tarihinde Mekteb-i Sultani dahilinde Mülkiye Mühendis Mektebi'nin kurulmasına dair irade çıkmıştır. Bu arada yeni mektep için bir de nizamname hazırlanmıştır. Nizamnameye göre: İlk yıl için mektebe yalnız birinci sınıf talebesi olarak Mekteb-İ Sultani mezunu on iki veya on beş öğrenci alınması, sınavların Nafia Nezareti'nden gelecek mühendisler tarafından yapılması öngörülmüştür. Maarif Nezareti gerekli gördüğü takdirde derslerde değişikliğe gidebilecekti. Mühendis Mektebi'nden mezun olacaklar, Nafia Nezareti bünyesinde çeşitli görevler alacaklardı.

Böylece bünyesinde Mühendislik ve Hukuk Mekteplerini barındıran Darülfünun-ı Sultani'nin kuruluşu gerçekleşmiştir. Bu aşamada, Avrupa'nın en önemli mektepleri ile rekabet edecek düzeyde eğitim veren bir müessese amaçlanmıştır. Sava Paşa Mekteb-i Sultani müdürlüğünü yürütmeye devam etmiş, diğer taraftan da Darülfünun-ı Sultani'nin

idaresini sürdürmüştür. Sava Paşa Darülfünun-ı Sultani'yi Mekteb-i Sultani'nin tamamlayıcısı ve imparatorlukta bütün mekteplerin en son merhalesi olarak tanımlanmıştır.

Nizamnameye göre Hukuk Mektebl'nde şu dersler okutulacaktı:

Fıkıh (İslâm Hukuku)

Mecelle-İ Ahkâm-ı Adliye (Medeni Hukuk)

Usûl-i Fıkıh (Fıkıh Usulü)

Hukuk-u Umumiye (Hukuk ilminin geçmiş dönemlerdeki durumunun kısaca gözden geçirilmesi)

Kavanin ve Nizam-ı Devlet-i Aliyye (Osmanlı Devleti'nin Kanun ve Nizamları)

Roma Kavanini (Roma Kanunları)

Kanun-i Ticaret (Ticaret Kanunu)

Usûl-i Muhakeme (Muhakeme Usulü)

Kanun-i Ceza ve Usûl-ü İstintak (Ceza Kanunu ve Sorgulama Usulü)

Kavanin-i Bahriye (Denizcilik Kanunları)

Hukuk-ı Düvel ve Mîlel (Devletlerarası ve Milletlerarası Hukuk)

Muahedat (Anlaşmalar)

Ekonomi Politik (Servet-i Mîlel veya İktisat)

Darülfünun-ı Sultani bünyesindeki diğer fakülte olan Mülkiye Mühendis Mektebi başlangıçta iki yıllık olarak düşünülmüştü. Fakat mevcut ihtiyaçlar çerçevesinde bunun yeterli olmayacağı gerekçesiyle eğitim dört yıla çıkarılmış fakültenin ismi ise Turuk ve Maabir Mektebi olarak belirlenmiştir. Bir tür mühendislik fakültesi olan bu mektebin nizamnamesinde şu hususlara yer verilmişti: Turuk ve Maabir Mektebi'nin Nizamnamesi Hukuk Mektebi'nin Nizamnamesi ile aynıdır. Bu mektepten mezun olacak mühendis, eğer ki doktor unvanını alacak derecede başarılı olmuşlarsa Nafia Nezareti bünyesinde istihdam edilecektir. Doktor unvanını atamayanlar ise daha hafif bir imtihandan geçmek suretiyle kondüktör sıfatını kazanacaklar ve kondüktörlük ile buna eşdeğer görevlerde çalıştırılacaklardır.

Nizamnameye göre mekteple şu derslerin okutulması öngörülmüştür:

Müsellesat-ı Kürevîye (Trigonometri)

Cebir-i Âlâ (Yüksek Cebir)

Hendesemi Halliye (Düzlem Geometri)

Hesab-ı Tefazuli (Diferansiyel Hesap)

Hesab-ı Temami (İntegral Hesap)

Hendese-i Resmîyenin kısm-ı sanisi ve gölge ve menazif ve taş kesimi tamam-i ve tefazuliye tatbiken tenn-i mimari ve taksim-i arazi (Tasarı Geometrinin ikinci kısmı, gölge, perspektif, taş kesimi, integral ve diferansiyel hesapların uygulanmasıyla mimari ilmi, kadaastro)

İlm-I Hikmet-i Tabiiye (Fizik)

İlm-İ Kimya (Kimya)

Cerr-ı Eşkal (Cisimlerin Çekilmesi)

Makine-i Tatbikiye (Uygulamalı Makine Eğitimi)

Topografya ve Makine Eşkâli (Topografya ve Makine Şekilleri)

İlm-İ Miyah (Subilgisi Hidrografya)

Tabakat-ül Arz (Jeoloji)

İnşaata lazım olan eşyanın taharrisi ve yerden ihracı ve istihzar ve istimali (inşaat için gerekli malzemenin aranması, yerden çıkarılması, hazırlanması ve kullanılması)

İnşaatın derece-ı takviyeliyle inşaata lazım olan eşyanın kuvve-i tahmiliyesi, arazi üzerine ameliyat (İnşaatın takviyesi, inşaata lazım olan malzemenin yüklenmesi arazi üzerinde uygulama)

Yollar ve köprülerin tesviye ve inşası (Yol ve köprülerin düzenlenmesi ve inşa edilmesi)

Sedd ve bendler inşası (Setlerin ve bentlerin inşası)

Demiryolları tesviye ve inşası (Demiryolların düzenlenmesi ve inşası)

Bataklıkların tecrit ve tathiri (Bataklıkların temizlenmesi ve kurutulması)

Bilcümle inşaatın keşfi ve haritası ve bunlara ait olan hesab-ı zirâ-i ile sarfi lazım gelen mebalığın miktarı ve bunların üzerine mükemmel layiha tanzimi (Her türlü inşaatın keşif haritası, metraj hesabı, maliyeti ve bunlar hakkında mükemmel rapor hazırlanması) (Engin, 2003).

Bünyesinde Hukuk Mektebi ile Türuk ve Maabir Mühendishanesinin açılmış olması bu okulun yüksek öğretime de talip olduğunun göstermektedir. Bünyesinde Darülfünun açılmamış olsaydı bile Mekteb-i Sultanî ve Robert Kolej, açıldıkları yıllarda Osmanlı Devleti'nde öğretim yapan en üst kurumlar olarak yüksek öğretimi temsil ediyorlardı (Kocamanoğlu, 2003).

6.3. Galatasaraylıların Memlekette Öncülüğünü Ettikleri Konular

Politikada olsun, hukukta, iktisatta, ticarete olsun, edebiyatta, bilimde ve felsefede olsun Galatasaray'da pek çok ünlü kişiler yetişmiştir. Birçok yenilikleri ilk defa yurdumuza getiren ve uygulayan Galatasaraylılar pek çoktur.

- İstiklal Marşı ilk defa Büyük Millet Meclisi'nde okunduğunun haftasında İstanbul'da mektebin konferans salonunda Anadolu'nun muhalif hükümet idaresi altında bulunulmasına rağmen salonda toplanan talebeye yüksek sesle okunmuştur.
- Türkiye'de ilk İzcilik teşkilâtı “Keşşaflık” adı altında Galatasaray'da Abdurrahman ve Ahmed Robenson kardeşler tarafından kuruldu (1913).
- Sultani (lise) olduğu halde üniversite niteliğinde halka açık hukuk ve mühendislik dersleri Galatasaray'da verildi. (1872)
- İlk Cumhuriyet Bayramı töreninde, izcilerin geçit resmine katılması Galatasaray izcileriyle Ankara'da yapıldı (1923).
- Cumhuriyet devrinde mektep talebeleri tarafından yayınlanıp piyasada satılan ilk dergiyi “Akademi” ismiyle Galatasaraylılar çıkarmıştır. (1930).

- İstanbul'da ilk bulvar açtırmak, caddelere ağaç diktirmek Galatasaraylı Belediye Reisi Cemil Topuzlu'nun eseridir (1912).
- Okullarda ilk defa jimnastik salonu kuran okul Galatasaray'dır (1869).
- Türk okullarında ilk tenis kortu Galatasaray'da kuruldu. (1909).
- Türk okullarında ilk kurulan konferans ve tiyatro salonu Galatasaray'dadır (1908).
- Türkiye'de ilk defa planör uçuşunu Galatasaray başlattı (1931).
- İlk yelkenliyle dünya turu yapan Türk, Sadun Boro Galatasaraylıdır.
- Manş denizini yüzerek geçen ilk Türk yüzücü Murad Güler Galatasaraylıdır.
- Yurtdışında oynanan ilk Türk operası Galatasaraylı Celal Esad Arseven'in Saatçi operetidir.
- Resmi okullarımızda yabancı dil ilk defa Galatasaray'da başladı (1868).
- İlk Türk Deniz kulübü Galatasaray'da kuruldu (1910).
- Mekteplerde pilav ve öteki usullerle toplantı günlerini ilk defa Galatasaray başlattı.
- Okullarda talebeler tarafından kurulan, idare edilen ve talebe sandığı diye adlandırılan kantini Galatasaraylılar kurdular (1926).
- Erkek mektebinde piyeslerde ilk defa kız mekteplerinden kız öğrenciler olarak kız-erkek karışık piyes temsil eden Galatasaray oldu (1931).
- Mekteplerde milli folklor oyunlarının başlatılmasını sağlayan Galatasaraylı

talebelerin mekteplerinde kurdukları “zeybek” takımı olmuştur (1929).

- Sesli sinemanın memlekete getirildiği ilk aylarda bu yeni icadı mektebin sinema salonunda talebesine tanıtan ilk mektep Galatasaray’dır.
- İlk defa olarak mektep mezunları cemiyetine Galatasaraylılar, Mekteb-i Sultani talebe-i kadimesi cemiyeti ismi altında kurmuşlardır (1910).
- Türkiye’de ilk futbol lig şampiyonu olan takım Galatasaray’dır (1929).
- Lise talebelerinin çıkardıkları ve piyasada ilgi ile satın alınan ilk çocuk dergisi “Küçük Galatasaraylı” mecmuasıdır (1939).
- Türkiye’de yabancı bir ülkeye grup halinde ziyarete giden ilk mektep Galatasaray Sultanisidir (1878).
- Liseliler tarafından bir mektepte kurulan ilk ilmi araştırma derneğini Galatasaraylılar Tarih ve Coğrafya Tetkik Derneği ismi altında kurup faaliyete geçirmişlerdir (1932).
- Lise son sınıfını “edebiyat” ve “fen” olarak iki kısma ayıran ilk Türk okulu Galatasaray olmuştur.
- 1925’te Ata’nın şapka giyileceğini bildirmesiyle ilk kasket tedarik edip giyen mektep Galatasaray olmuştur (Ebuzziya ve Kozikoğlu, 1987).

6.3.1. Galatasaray Amblemi

Öncelikle Mekteb-i Sultani ve Lise için, sonra da Galatasaray Spor Kulübü için "Galata Sarayı" isminin ilk harfleri olan ve Arap asıllı Türk alfabesine göre "Gayın" (G) ve "Sin" (S) latin alfabesi ile de yine G ve S harfleri ile oluşturulmuştu. Sultani devrinin son nesil öğrencilerinden Ayetullah Emin tarafından çizilmiş ve ilk defa okulda öğrenciler tarafından çıkarılan "Karakedi" isimli bir mecmuada ortaya konmuştur (İstanbul Ansiklopedisi, 1971).

Ayetullah Dessin Lineaire derslerini çok sever, Karakedi mecmuasının yazılarını da bizzat yazar ve kapağını hazırlardı. 1922-1923 ders yılı sırasında pergelle muhtelif geometrik şekiller çizip dururken, eski harfle Gayın ve Sin harflerinin, pergelle çizilen dairelerle, hemen hemen kalemle yazılan asıllarına uygun olarak stilize edilebildiğini ve bu iki harfin iç içe konulması ile nefis Galata Saray amblemi meydana geldiğini görmüştü. Evvela Türkçe olarak, Galata Saray isminin ilk harflerini teşkil eden Gayın ve Sin harflerinden oluşan amblemi çizdi. Daha sonra da mektebin Fransızca ismi olan "Galata Saray'ın Latin alfabesi ile ilk harflerini teşkil eden G ve S harflerinden oluşan amblemi meydana getirdi.

Galatasaray'ın Gayın ve Sin'li amblemi ilk defa 1923 yılında, Talebe Sandığı'nın bastırıldığı mektep defterlerinin köşesinde kullanılmıştı. Aynı amblem özel yaptırılan zarf ve kâğıtlarda da yer almaya başladı. 1925-1926 ders yılında Şapka Kanunu çıkınca, mektepte ve dışarıda giyilen fes ve kalpakların yerini mektep kasketleri aldı. Kasketlerin ön tarafına gelen kumaşın ortasına da Ayelullah'ın eski yazı Galatasaray arması, sarı-kırmızı renklerle oturtulmuştu. İleriki yıllarda amblem mektep ceketlerinin mendil cepten üzerinde de kullanılmaya başlandı. Amblem aynı zamanda Galatasaray Kulübü'nün arması olarak da kabul edildi. 1928 yılında Latin alfabesinin kabulünden sonra. Gayın Sin harfli arma yerine

Ayelullah'ın Latin harflerine göre hazırladığı G.S. harflerinden oluşan arma kullanılmaya başlandı. Günümüzde gerek lise, gerekse kulüp ve diğer Galatasaray kuruluşları aynı armayı kullanmaya devam etmektedir (Engin, 2003).

6.3.2. Galatasaray Derneği'nin Kuruluşu

Mekteb-İ Sultani öğrencileri arasında her zaman üst düzeyde bir dayanışma mevcut olmuştur. Öğrenciler günün hemen hemen 24 saatini birlikte geçirmekteydiler. Sınıfta yemekhanede, yatakhane, spor salonunda ve teneffüslerde hep bir arada, yan yana idiler. Bu birliktelik doğal olarak sağlam dostluk ve arkadaşlıkların kurulması sonucunu doğurmuştur. Beraber ders çalışan, beraber oynayan, beraber gülen, beraber kederlenen ve Galatasaraylılık gibi herkesin sahiplendiği ortak bir değere sahip gençler olarak, bu öğrencilerin aralarında büyük bir dayanışma olması çok da şaşırtıcı değildir. Bundan dolayı mektepte, arkadaşı veya sınıfı için karşılık beklemezsiniz fedakârlık yapma şeklindeki davranışlara her zaman rastlamak mümkün olabilmekteydi. Bunun yanında, gerek eğitim aşamasında öğretmenler tarafından zihinlere kazınan Galatasaraylılığın ayrıcalık olduğu söylemi ve gerekse binanın yüksek duvarlarının öğrencilere verdiği hâkimiyet duygusu, dayanışma olgusuna paralel olarak, mektepte kendine ve yeteneklerine güvenen nesillerin yetişmesine vesile olmaktadır.

Mekteb-i Sultani öğrencileri arasındaki dayanışma ruhu okul yıllarıyla sınırlı kalmamış ve mezuniyetten sonra da devam etmiştir. Gerek Sultani mezunları, gerekse de, bir şekilde diploma alamamış ama okuduğu yıllar içinde Galatasaraylılık bilincine erişmiş olanlar, mektep ile bağlarını koparmamışlar, ileriki yıllarda 'mektebim için ne yapabilirim?' sorusunu kendilerine sorarak ellerinden gelen katkıyı esirgememişlerdir. İşte bütün bu düşünce ve faaliyetler, eski Mekteb-i Sultani öğrencilerinin bir araya gelip çabalarını

örgütlü olarak ve daha verimli bir şekilde sürdürmeleri sonucunu doğurmuştur (Engin, 2003).

Eski öğrencilerin bir araya gelmesi konusunda Abdurrahman Şeref Bey'in katkılarını unutmamak gerekir. Abdurrahman Şeref Bey okulu ikinci bir aile gibi görmekte ve sosyal kardeşliğin orada başladığına inanmaktaydı. Nitekim müdürlüğü dönemindeki icraatları da buna yönelik olmuştur. Fakat onun müdürlüğü esnasında eski öğrencilerin bir dernek çatısı altında bir araya gelebilmeleri söz konusu olmamıştır. Çünkü o dönemde Sultan II. Abdülhamit siyasi faaliyetleri sıkı bir denetim altında tutuyor, insanların örgütlü bir halde hareket etmesine izin vermiyordu. Siyasi düşünceler için olduğu gibi sosyal amaçlı faaliyetler için de örgütlenme imkânı yoktu. Böyle bir ihtiyaç duyan kulüp veya dernekler faaliyetlerini gayriresmi olarak sürdürmüşlerdir (Yolalan, 2001).

1908 yılında II. Meşrutiyetin ilanı ile toplum üzerindeki siyasi baskı ortadan kalkınca, birtakım demek ve kulüpler kurulmaya başlanmıştır. Bunların bir kısmı siyasi partiler veya spor kulüpleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında toplum yararına çalışıp insanlar arasında dayanışma ve yardımlaşmayı sağlayacak örgütler de kurulmuştur ki, bunlardan biri de "Mekteb-i Sultani Talebe-i Kademesi Cemiyeti"dir. Cemiyet mektebin eski öğrencileri tarafından kurulmuş olup bugünkü "Galatasaraylılar Derneği"nin de çekirdeğini oluşturmaktadır.

Cemiyetin kuruluşunda iki eski Sultanili öncü rolü oynamışlardır. Öncelikle, uzun yıllar Mekteb-i Sultani müdürlüğü yapan ve aynı zamanda Sultani'den mezun ilk Türk öğrenci (1873) sıfatını taşıyan Abdurrahman Şeref Beyin bu faaliyetlerdeki hakkını teslim etmek gerekir. Bunun yanında, o yıllarda Şûra-yı Devlet üyesi olan 1885 mezunu Yusuf Razi Bey de kuruluşa ön ayak olan Galatasaraylılardan idi. Onların girişimleri ile Galatasaraylılar

arasında yardımlaşma ve dayanışmayı sağlayacak bir derneğin kuruluş faaliyetleri başlatıldı. Sonuçla, mektepten diploma almış veya en az iki yıl okumuş olanlar bir araya gelerek, 23 Ağustos 1908 tarihinde Taksim Bahçesi'nde bir toplantı gerçekleştirdiler. Bu toplantıda Mekteb-i Sultani Cemiyet-i Hayriyesi kuruldu. Cemiyetin amacı olarak şu husus özellikle vurgulanmıştı: Mektebe mensup olanlar (öğrenci veya mezun) arasındaki dostluk ve arkadaşlık bağlarının güçlendirilip devam ettirilmesi ve öğrenciler arasında yardıma muhtaç durumda bulunanlara destek olunması. Alınan karara göre üye olanlar yılda en az bir mecdiye yardımda bulunacak, daha fazla verenler otursa da kabul edilecekti. Cemiyetin siyasi ve edebi bir yönü olmayacaktı.

Cemiyetin kuruluş amacı: Mekteb-i Sultani eski Öğrencileri arasındaki arkadaşlık ve dostluk bağlarının takviyesi; muhtaç durumda bulunanlara maddi ve manevi yardım yapılması; mektepte eğitimini sürdürmekte olan öğrencilerin bazı mükâfatlarla ve diğer şekillerde teşvik edilmesi. Cemiyet siyasetle meşgul olmayacaktı. Üyelik için mezun olma mecburiyeti bulunmayıp en az üç yıl mektebe devam etmiş olanlar derneğe kayıt olabileceklerdi. Üyeler iki kısma ayrılmaktaydı. Asli üyeler: Bunlar iki üye tarafından önerilen ve yönetim kurulunca üyelikleri tasdik edilenlerdir. Senede beş lira aidat öderler. Müntesip üyeler: Bunlar müracaat ettikleri takdirde derhal asli üyeliğe kabul edilecek konumda bulunanlardır. Aidatları yıllık bir mecdiye'dir. Cemiyetin idaresine iştirak ve müdahale edemezler. Cemiyet altı ayda bir dergi çıkarmaya da karar vermişti. Bu derginin birkaç sayfası eski öğrencilerden iş veya eleman arayanların ilanları için ayrılacaktı (Engin, 2003).

Cumhuriyet Dönemi'nde cemiyet bir süre muattal kalmış, mektebin Ticaret ve Bankacılık mezunlarının bir dernek kurmaları üzerine eski mezunlar tekrar harekete geçmişlerdir. 8

Şubat 1930 tarihinde konferans salonunda bir toplantı yapılarak tüzük hazırlanmış ve 3 Nisan 1931 tarihi itibari ile eski cemiyetlerin devamı niteliğinde olmak üzere Galatasaraylılar Cemiyeti oluşturulmuştur. Bu müessese halen Galatasaraylılar Derneği olarak faaliyetlerini sürdürmektedir (Ebuzziya ve Kozikoğlu, 1987).

6.4. Ünlü Mezunlar

Yabancı Devlet Adamları		
Ahmet Zogo, Arnavutluk Kralı (1928- 1939)	Mehmet Ali EL-ABİD, Suriye Cumhurbaşkanı (1932)	İshak Ben Zvi, İsrail Cumhurbaşkanı (1952- 1963)
Istanbuloff, Bulgaristan Başbakanı (1872)	Moşe Şertok, İsrail Başbakanı (1953-1955)	Suphi Bereket, Suriye Başbakanı

Sadrazamlar ve Başbakanlar		
Çorlulu Ali Paşa, Sadrazam	Melek Ahmet Paşa, Sadrazam	Keçecizade Fuat Paşa, Sadrazam
Suat Hayri Ürgüplü, Başbakan	Nihat Erim, Başbakan	
Ve Diğerleri		
Dr.Cemil Topuzlu, İstanbul Şehremini	Şükrü Kaya, Dahiliye Vekili	Refik Halit Karay, Romancı-Hikayeci
Rıza Tevfik Bölükbaşı, Filozof , Şair	Halit Fahri Ozansoy, Şair	Nazım Hikmet, Şair
Vedat Nedim Tör, Yazar, Kültür Adamı	Cahit Sıtkı Tarancı, Şair	Şevket Dağ, Ressam
Namık İsmail, Ressam	Abidin Dino, Ressam	Cihat Burak, Ressam

Hekimbaşı Hayrullah Efendi, Hekim	Cemal Reşit Rey, Besteci, Orkestra Şefi	Tevfik Fikret, Şair
Marko Paşa, Hekim	Ahmet Haşim, Şair	Sedat Simavi, Gazeteci
Haldun Taner, Öykü ve Oyun Yazarı	Kemal Tahir, Romancı	Ruşen Eşref Üneydin, Yazar, Siyaset Adamı
Özdemir Asaf, Şair	Abdi İpekçi, Gazeteci	İlhan Usmanbaş, Besteci
ve daha niceleri...		

(http://www.gscomiyet.org.tr/Mektep.aspx?Sayfa=GS_Unluler)

BÖLÜM 7

7. SONUÇ

- Türk ortaöğretim sistemi geçmişten günümüze birçok önemli aşamadan geçmiştir. Özellikle Tanzimat Dönemi bu aşamalardan belki de en önemlisidir. Eğitim büyük şehirler dışında daha küçük yerleşim birimlerine de yaygınlaştırılmaya çalışılmış, kız öğrencilerin eğitimine önem verilmiş, yeni metotlar uygulanmış ve rüştiyeden sonraki eğitim kurumları açılmıştır.
- Bu dönemdeki en önemli eğitim kurumlarından biri de Galatasaray Lisesidir. Devletin çeşitli kademelerine yöneticiler yetiştirme fikriyle kurulmuş bir okul iken, yüksek öğretim düzeyinde eğitim veren bir eğitim kuruma dönüşmüştür.
- İlk öğrencileriyle imparatorluğun değişik bölgelerinden gelen farklı din ve kültürleri Osmanlılık altında bir arada tutmaya çalışmıştır. Fakat zamanla vermiş olduğu kaliteli eğitimle tüm öğrencilerini modern ve laik bir eğitim çatısı altında birleştirmiştir. Okulda uygulanan müfredat son derece ağırdı. Galatasaray Lisesi hem Türkçe hem de Fransızca dillerinde bir yüksek okul düzeyindeydi ve öğrenciler her iki dilden de başarıyla mezun olmak zorundaydılar. Eğitim ve yönetici kadrosu öğrencileri sadece derslere değil, hayata hazırlamaya da önem vermişlerdi. Dersler dışında öğrenciler spora ve sanata yönlendirilmiş, yurt sevgisi aşılannmıştır. Bu durum bu kurumdan mezun olan öğrencilerin Türk eğitim tarihinde birçok ilkleri gerçekleştirmelerine katkı sağlamıştır. Okulun tarihine baktığımızda farklı alanlardan birçok ünlü mezunla karşılaşır, okulun sosyal faaliyetlere ve eğitime eşit derecede önem verdiğini görürüz.

- Galatasaray Lisesi Türk ortaöğretim sisteminde yabancı dille öğretim yapan ilk devlet okulu olma özelliğini elinde bulundurmaktadır. Okuldaki Türk ve Fransız öğretmenler alanında uzman kişilerdi. Öğrencilerin yabancı dil alanında tam olarak donanım kazanmaları için dönemin en ileri metotları kullanılırdı. Okulda Fransızca ve Türkçe derslerinin dışında İngilizce, Almanca, Bulgarca gibi seçmeli dil dersleri de verilirdi. Günümüz koşullarında yabancı dil bilmemin önemi herkesçe bilinmektedir. Galatasaray Lisesi daha ilk kurulduğu yıllarda bu alana önem vermiştir.
- Galatasaray Lisesi il açıldığı yıllarda bünyesinde halka açık dersler düzenleyerek, sadece kendi öğrencilerini değil, halkı da eğitmeye çalışmıştır. Pazar günleri düzenlenen bu halka açık dersler okulun öğretmenleri ve çeşitli uzmanlar tarafından verilmiştir. Lise bu yönüyle günümüzde yapılan konferanslara da öncü olmuştur.
- Galatasaray Lisesi öğrencilerinin 1908 yılında II. Meşrutiyetin ilanından sonra kurdukları "Mekteb-i Sultani Talebe-i Kademesi Cemiyeti", okuldaki öğrencilerin ne denli Galatasaray Lisesi ruhu taşıdıklarının ve okullarıyla ne denli bütünleştiklerinin en güzel örneğidir. Cemiyet öğrenciler arasında mezun olduktan sonra da birlik ve beraberliği, yardımlaşmayı ve dostluğu devam ettirmek amacıyla kurulmuştur. Cemiyetin günümüzde de "Galatasaraylılar Derneği" adı altında varlığını devam ettirmesi öğrencilerin eğitim aldıkları bu kurumdan ne derece memnun kaldıklarının ve oluşturdukları güzel dostlukların göstergesidir. Dernek halen okul ile bir bütünlük içerisinde hareket etmektedir.
- Osmanlı döneminde II. Meşrutiyet zamanından itibaren hanedan çocukları okulda eğitim görmeye başlamıştır. Galatasaray Lisesi birçok önemli kişi ve hanedan

mensubu mezun etmiştir. Yetiştirdiği başarılı öğrenci profilini Atatürk döneminde ve sonraki yıllarda da devam ettirmiştir. Ulu Önder Atatürk de, bu eğitim kurumuna verdiği önemi 4 kere gerçekleştirmiş olduğu ziyaretlerle belirtmiştir.

- Türk eğitimindeki en köklü eğitim kurumları arasında yer alan Galatasaray Lisesi birçok başarılı ve ünlü mezuna sahiptir. Bu mezunlar okulun açıldığı günden itibaren, her dönemde Türkiye’deki spor, sanat ve devlet alanlarında önemli başarılarla imza atmışlardır. Bu kişilerden bazılarını tekrar belirtmek gerekir: Reşat Nuri Güntekin, Tevfik Fikret, Cemal Reşit Rey, Ferhan Şensoy, Barış Manço, Çetin Altan, Candan Erçetin, Özdemir Asaf, Timur Selçuk, Sedat Simavi, Hıfzı Topuz, Orhan Veli Kanık, Ali Sami Yen, Okan Bayülgen, Haldun Dormen, Haldun Taner, Tuna Kiremitçi ve daha niceleri... (http://tr.wikipedia.org/wiki/Galatasaray_Lisesi)
- Okulun tarihine baktığımızda ülkemiz açısından birçok “ilklerle” karşılaşırız. Türkiye’de ilk defa bir okulda jimnastik salonu, tenis kortu, tiyatro salonu, milli folklor kulübü kurulmuştur. Okullarda mezunların buluştuğu “Pilav Günü” gibi günler ilk defa bu okulda başlamıştır. Mezunlar derneği, ilk Türk deniz kulübü, ilk öğrenci dergisi gibi ilkler yine Galatasaray’da gerçekleşmiştir. Tüm bu saydığımız özellikler, Tevfik Fikret’in “Galatasaray Lisesi: Doğu’nun Batı ufkuna açılan ilk penceresi” sözünü doğrular niteliktedir.
- Galatasaray Lisesi kurulduğu yıllardan günümüze, yabancı dil öğretiminde ve ortaöğretim sisteminde ülkemizin en iyi eğitim kurumlarından biri olmaya devam etmektedir.

EK 1.

Lise Hazırlık	Saat
Türkçe:	3
Fransızca:	16
Matematik:	2
Fen Bilgisi:	2
İngilizce-Teorik Müzik:	2
Conver	3
Uygulamalı Fransızca:	3
Seçmeli Dersler (İngilizce, Müzik):	1
Beden Eğitimi:	2

Seçmeli Dersler(İngilizce, Resim):	2
Din Kültürü:	1
Toplam:	37

Lise 1	Saat
Dil ve Anlatım:	1
Türk Edebiyatı:	3
Fransızca:	12
Fizik:	2
Kimya:	2
Biyoloji:	2

Tarih:	2
Matematik:	3
İngilizce:	4
İtalyanca:	1
Beden Eğitimi:	1
Din Kültürü:	1
Coğrafya	2
Latince:	1
Toplam:	37

Lise 2	Saat
Dil ve Anlatım:	1
Türk Edebiyatı:	3
Fransızca:	8
Matematik:	5
Fizik:	3
Kimya:	2
Biyoloji:	3
İtalyanca:	2
İngilizce:	4
Tarih:	2

Din Kùltürü:	1
Coğrafya:	2
Latince:	1
Toplam:	37

Lise 3 Edebiyat	Saat
Dil ve Anlatım:	4
Fransızca:	5
Psikoloji:	2
Türk Edebiyatı:	4
İngilizce:	5

Matematik:	2
Tarih:	4
Coğrafya:	4
Sosyoloji:	2
Geometri:	2
Sanat Tarihi:	1
İtalyanca:	2
Toplam:	37

Lise 3 Türkçe Matematik	Saat
Dil ve Anlatım:	4
Fransızca:	5
Psikoloji:	2
Türk Edebiyatı:	4
İngilizce:	5
Matematik:	5
Tarih:	2
Coğrafya:	3
Sosyoloji:	2
Geometri:	2

Analistik Geometri:	1
İtalyanca:	2
Toplam:	37

Lise 3 Fen	Saat
Dil ve Anlatım:	2
Türk Edebiyatı:	3
Fransızca:	5
Fizik:	4
Kimya:	3
Biyoloji:	3
Matematik:	5
Tarih:	2
İngilizce:	5
Analitik Geometri:	1

Geometri:	2
İtalyanca:	2
Toplam:	37

Lise 4 Edebiyat	Saat
Dil ve Anlatım:	3
Türk Edebiyatı:	4
Fransızca:	6
Felsefe:	3
İngilizce:	4
Tarih:	4
İnkılâp Tarihi:	2
Coğrafya:	4
Demokrasi ve İnsan Hakları:	1
Sanat Tarihi:	2

Sosyoloji:	3
Milli Güvenlik:	1
Toplam:	37

Lise 4 Türkçe Matematik	Saat
Dil ve Anlatım:	3
Türk Edebiyatı:	4
Fransızca:	4
Sosyoloji:	3
Felsefe:	3
Matematik:	5
İngilizce:	4
İnkılâp Tarihi:	2
Milli Güvenlik:	1
Coğrafya:	2

Geometri:	2
Tarih:	3
Demokrasi ve İnsan Hakları:	1
Toplam:	37

Lise 4 Fen	Saat
Dil ve Anlatım:	1
Türk Edebiyatı:	3
Fransızca:	4
Matematik:	5
Fizik:	4
Kimya:	3
Biyoloji:	3
İngilizce:	4
Milli Güvenlik:	1
Demokrasi ve İnsan Hakları:	1

İnkılâp Tarihi	2
Felsefe:	2
Geometri:	2
Sosyoloji:	2
Toplam:	37

KAYNAKLAR

AKIN, G., (2004) **İstanbul Halk Eğitim Merkezlerinde Yabancı Dil Etkinliğinin Değerlendirmesi Öğretici ve Kursiyer Görüşleri**, Marmara Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, İstanbul

AKSAN, D., (1998) **Anadili: Anadilinde Çocuk Olmak**, Papirüs Yayınları, İstanbul

AKYÜZ, Y., (2001) **Başlangıçtan 2001'e Türk Eğitim Tarihi**, Alfa Yayınları, İstanbul

ALAYBEYOĞLU, R. ve OĞUZHAN, F., (1976), **Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü**, İnkılap ve Aka Basımevi, İstanbul

ARSLAN, A. , **Darülfünun'dan Üniversiteye** (1995), İstanbul

AYDIN,N.,(2000) **İmparatorluğun Cumhuriyet Kapısı**,Eray Basım Hizmetleri,İstanbul

BAŞARAN, İ.E., (1996), **Türkiye Eğitim Sistemi**, Yargıcı Matbaa, Ankara

BEAR, J., (1998) **Yabancı Dille Eğitim: Anadilinde Çocuk Olmak**, Papirüs, İstanbul

BİLİM, C.H.,(1994) **Türkiye'de çağdaş eğitim tarihi (1734-1876)**, Anadolu Üniv. Yayınları no:1067, Eskişehir

BROWN, H.D., (1980) **Principles of Language Learning and Teaching**, New Jersey

CEM, C., (1978), **Türkiye'de Kamu Görevlilerinin Yabancı Dil Sorunları**, Doğan Yayınevi, Ankara

CİCİOĞLU,H.,(1985) **Türkiye Cumhuriyetinde İlk ve Ortaöğretim (Tarihi Gelişim)**, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fak. Yayınları no:140, Ankara

- CORBALLIS, M., (2003) **İşaretten Konuşmaya Dilin Kökeni ve Gelişimi**, Kitap Yayınevi, 31. Doğa ve Bilim Dizisi, İstanbul
- DEĞİRMENCİOĞLU, C., (1997) **Eğitim Bilimine Giriş**, Gazi Kit., Ankara
- DEMİREL, Ö., (1999), **İlköğretim Okullarında Yabancı Dil Öğretimi**, Pegem, İstanbul
- DEMİREL, Ö., (2004) **Yabancı Dil Öğretimi**, Pegem, İstanbul
- DOĞAN, M., (1996), **Yabancı Dil Öğrenimi ve Yabancı Dilde Öğrenim**, Bilge, 10:13
- DOĞAN, İ., (1994) **Eğitimci Ali Suavi (1839-1878) ve Galatasaray Lisesindeki Uygulamaları**, Tarih Kurumu Basımevi, Ankara
- EBUZZİYA, Z. ve KOZİKOĞLU, S., (1987), **1923-1933 Galatasaray'ın Tarihçesi 1932-1933 Mezunları ve Elli Yılları Aile Şecereleri Galatasaray'da Bulunmuş ve Bulunan Yakınları**, Galatasaray Eğitim Vakfı Yayınları, İstanbul
- EKMEKÇİ, Ö., (2003), **Türk Eğitim Sisteminde Yabancı Dil Eğitimi ve Kalite Arayışları**, Özel Okullar Derneği, İstanbul
- ENGİN, E., (2007), **Galatasaray Lisesi (1923-1950 dönemi)**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı, İstanbul
- ENGİN, V., (2003), **1868'den 1923'e Mekteb-i Sultani**, Galatasaraylılar Derneği Yayınları, İstanbul
- ERGİN, O., (1977) **Türkiye Maarif Tarihi cild 1-2**, Eser Matbaa, İstanbul
- GÖKTÜRK, A., (1983) **Çağdaş Bilginin Kazanılmasında Yabancı Dil**, Yabancı Dil

Sorunları, İ.Ü. Yabancı Diller Okulu Yayınları, İstanbul

GÜVEN, İ., (2004) **Osmanlı Eğitiminin Batılılaşma Evreleri**, Natürel Yayınları, Ankara

HESAPÇIPOĞLU, M.,(1988) **Öğretim İlke ve Yöntemleri**, Beta Basım, İstanbul

ILGIN, L., (1993) **İngilizce Öğretimi Düzeninde Anadil Uyarlaması**, Yayımlanmış

Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

İSFENDİYAROĞLU, F.,(1954) **Galatasaray Tarihi**, İstanbul

İSFENDİYAROĞLU, F.,(1952) **Galatasaray Tarihi**, Doğan Kardeş Yayınları, İstanbul

İSMAİL, F., (1931) **Söz Terbiyesi**, Galatasaray Dergisi, Tevfik Fikret Özel Sayısı,

İstanbul

İslam Ansiklopedisi (1996) Türkiye Diyanet Vafı, İstanbul

İstanbul Ansiklopedisi (1971) Koçu yayınları sayı:161, cilt 2, İstanbul

KARASU, İ., (5 Ekim 1989) **Yabancı Dil Toplumsal Kaynaştırıcıdır**, Cumhuriyet

KAYAHAN, M., (2003) **İlköğretimde Yabancı Dil**, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi,

Yüksek Öğretim Kurumu, Ankara

KIRCA, C., (1997) **Yabancı Dil ve Yabancı Okullar**, Yeni Yüzyıl

KOCAMAN, A., (1998) **Yabancı Dil Öğretiminde Yeni Yönelimler: Anadilinde Çocuk**

Olmak, Papirüs, İstanbul

KOCAMANOĞLU, E.,(2003) **Yabancı Okullarda Din Eğitimi, Robert Kolej-Mekteb-i**

Sultani(Galatasaray Lisesi) Örneği, Yayımlanmış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi,

Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

KODAMAN,B.,(1999), **Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi**, Türk Dil Kurumu Basımevi, Ankara

LAMOUCHE, K., (1942), **Türkiye Tarihi (2 Cilt)**, Çev: **Galip Kemali Söylemezoğlu**, Ahmet Sayit Matbaası, İstanbul

LEWIS, B., (1991), **Modern Türkiye'nin Doğuşu**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara

Mekteb-i Sultani Ders Programı (1316-Hicri), Galatasaray Eğitim Vakfı Yayınları, İstanbul

MİLLİ EĞİTİM TEMEL KANUNU, 24 Haziran 1973, **Kanun no: 1739, Kabul Tarihi: 14.Haziran.1973 Sayı:14574**, Resmi Gazete, Ankara

RAZİ, Y., (1943) **Eski Galatasarayında Neler Görmüştüm**, Akşam, 2 Eylül 1943

ÖZÇELİK, D.A., (1987) **Eğitim Programları ve Öğretim**, ÖSYM Yayınları, Ankara

ÖZDEMİR, E., (1998) **Anadili Öğretimi: Anadilinde Çocuk Olmak**, Papirüs Yayınları, İstanbul

SAKAOĞLU, N., (1991) **Osmanlı Eğitim Tarihi**, İletişim Yayınları, İstanbul

SEMENDEROĞLU, V. ve TAMBURACI,O.,(1997) **Dünden Bugüne Galatasaray**,İstanbul

SÖNMEZ, V., (1998) **Eğitim Felsefesi**, Anı Yayınları, Ankara

ŞİŞMAN,A., (1989) **Galatasaray Mekteb-i Sultanisi'nin Kuruluşu ve İlk Eğitim**

Yılları 1868-1871, İstanbul

TEKELİ İ. ve İLKİN S., (1993), **Osmanlı İmparatorluğu'nda Eğitim ve Bilgi Üretim Sisteminin Oluşumu ve Dönüşümü**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara

VARIŞ, F., (1978), **Eğitim Bilimine Giriş**, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları No.78, Ankara

YOLALAN, A., (2001) **Yeni Bir Dönem** , Sultani, sayı 18

YÜCEL, H.A.,(1994) **Türkiye'de Orta Öğretim**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara

YÜZÜNCÜ YIL KUTLAMA YAYIN HEYETİ., (1974) **Galatasaray Lisesi(Mekteb-i Sultani) 1868-1968**, İstanbul